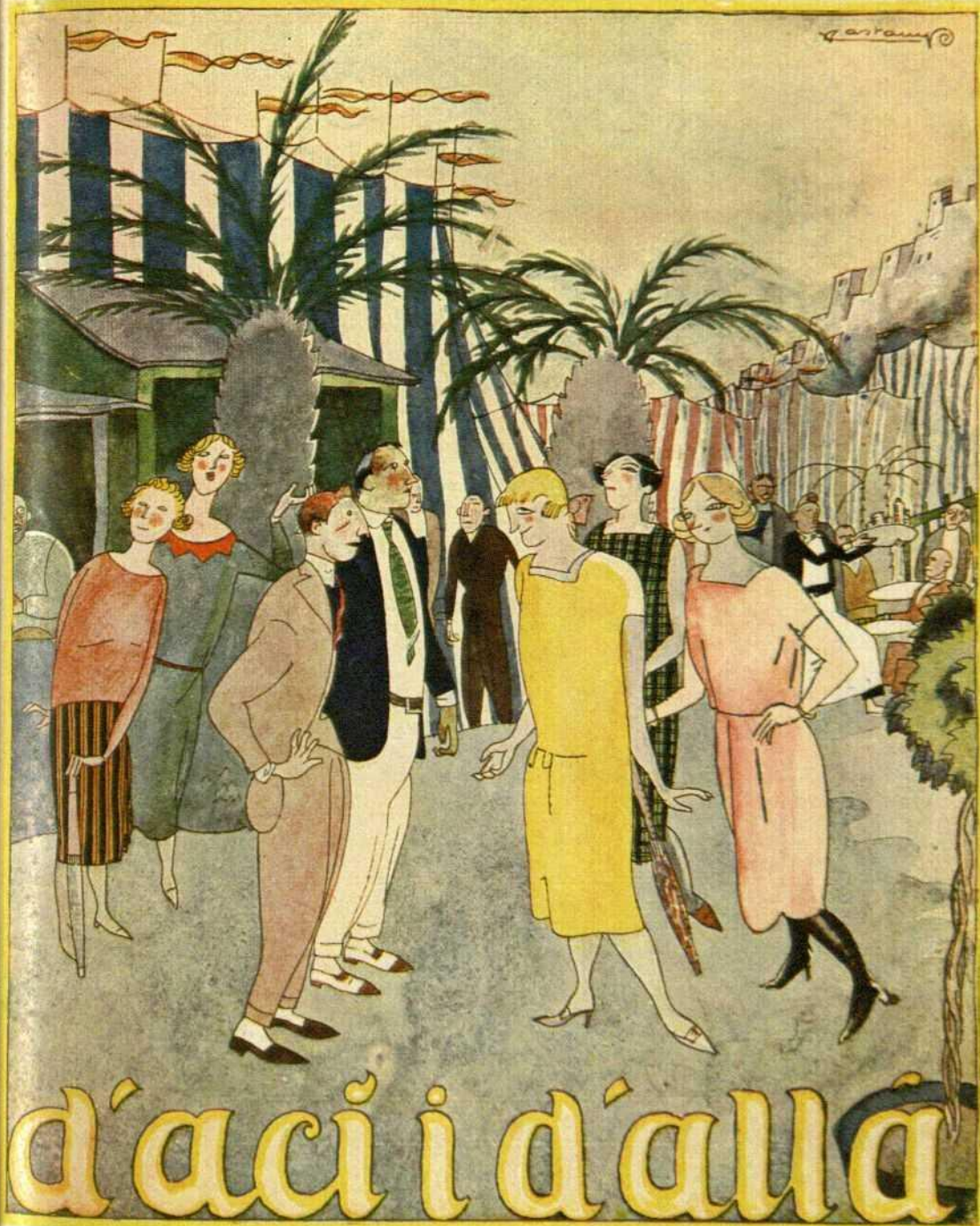

Mes d'agost

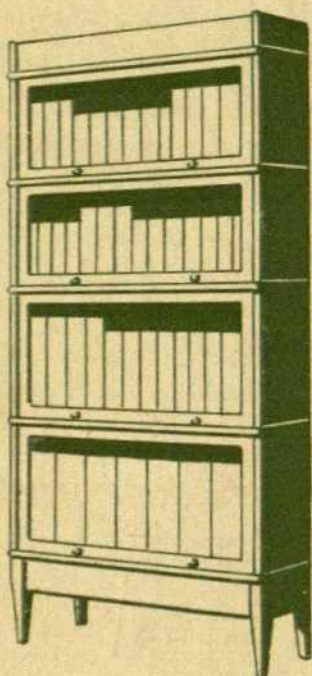
Núm. 56

Any 1922

LLIBRERIA YORKI

La llibreria «Yorki» és la que li convé més a vostè

25

49'75

49'75

50'75

50'75

15'50

Pts. 241'50

VOSTÈ no forma la seva biblioteca ni tampoc el seu arxivador comercial, d'una sola vegada; una cosa i altra s'adquireixen amb el temps i a mida que les necessitats ho recomanen. Per aixó és la nostra llibreria la que més li convé, perquè amb ella s'evita l'embalum d'un moble, inútil en sa major part, així com tampoc ha de desemborsar altra quantitat que la més precisa de moment.

Si es decideix a ensajar el sistema de llibreria «Yorki», segurament en quedarà satisfet com tots els que fins avui la utilitzen.

PREUS DE LA LLIBRERIA «YORKI»

	Alçària	Fons	Llargària	Pessetes
Sòcol	17	39	81	15'50
Cornisa	8	34	81	25'00
Llibreria	24	24	78	49'75
•	31	24	78	50'75
•	36	35	78	54'50
•	40	35	78	58'00

Les mides de les llibreries són interiors

DE VENDA:

Casa REIG: CONSELL DE CENT, 35,
(locant al Passeig de Gràcia) — Telèl. 4438 A.

Balneari d'Esplugà de Francolí

Aigua ferrosa
bicarbonatada

Temporada de 1922

HOTEL VILLA ENGRACIA, de primer ordre, obert des del 15 de Juny

Directori Batman: Dr. SEBASTIÀ OLIVELLA :: Restaurant pensió fixa:
15 pessetes (desdejuní, esmorzar i dinar). Habitacions per una persona,
:: :: des de 4 pessetes; per dos persones, 6 pessetes diàries :: ::
XALETS equipats de diferents grandàries i preus. Hotel Francolí i
:: :: Masia de l'Aigua, prop la cèlebre FONT DEL FERRO :: :: ::
Grans boscos, delicioses excursions. Hidroteràpia, Massatgista,
manicura i pedicura :: Propietari: Dr. SALVADOR ROCA BALLBÈR

Administració: Bruch, 114, pral. Telèfon 935 A Barcelona

FAN PRODIGIS!!

LES AIUGÜES DEL
BALNEARI «TERMAS ORIÓ»
DE SANTA COLOMA DE FARNÉS

Termals, alcalines, fluorurades, litíniques, polimetàl-
liques i radio-actives

ACCIÓ { 1.ª Sedants del sistema nerviós.
2.ª Estimulants de la nutrició.
3.ª Remineralitzadores i tòniques.
4.ª Antifermentatives i desinfectants.

Excel·lent servei de bany. Cuina selecta. Producció de gel. Habita-
cions netes, amb llum elèctrica, calefacció i aigua corrent. Dos correus
diaris. Telèfons i telègraf. Recader.

INFORMES A BARCELONA: D. DALMAU - VALÈNCIA, 245
Correspondència: MANUEL BURCH, Apartat n.º 1. — Santa Coloma de Farnés

D'ACÍ I D'ALLÀ

MAGAZINE MENSUAL

IGNASI TORCH I TORRES

::: DIRECTOR :::

EDITORIAL CATALANA

ESCUDEBARRS, 10 BIS

::: BARCELONA :::

SUMARI

El Banquet monstre de la Lliga Regionalista, *Puck*.—Henry Murger i la Bohèmia, *Arnau de Castellbó*.—L'estrident soliloqui (poesia), *Octavi Salfor*.—El pont del diable, *Alfred Maragall*, trad.—De l'excursió artística de l'Orfeó Gracienc.—La endolada, *Valeri Serra i Boldú*.—Matuïnal (poesia), *Ricard Permanyer*.—Duaners i contrabandistes, *Bartomeu*.—L'homenatge de la Societat coral Deodat de Séverac, de Tolosa, al Mestre Morera.—Actualitats.—El Banquet-homenatge al Mestre Kurt-Schindler.—D'Art fotogràfic.—Unes pintures d'En Fèlix Mesires, *El F.*.—Ço que hom ha vist, *Ivan*.—Dos amics.—L'Aplec automobilista a la Font de Sant Cristòfol de la Colònia Bosc de Montalegre.—El cinema a les Escoles de París.—Figures d'actualitat.—La reina de la IX Festa de la Música Catalana.—Record d'una excursió pel cantó de Valais (Suïssa).—El manigot de Francina, *Henry Murger*.—Cançoneta del pis clar (poesia), *J. Albert Navarro*.—Paisatges de la bella Itàlia, *Josep M.ª Pla*.—La visita a l'històric Castell de X.—El Padri, *Eridon*.—La psico-anàlisi és un fer?, *X. X. X.*.—El conill en romesc, *Ignasi Domenech*.—Crònica catalana, *X.*.—Suplement artístic: Esculapi, escultura en marbre, descoberta a Empúries.—Coberta, per *Castanyes*.

FERRER-12

REDACCIÓ: MALLORCA, entre 257 i 259

Preu: 1'25

El Banquet monstre

de la

Lliga Regionalista

Un distingit col·laborador de D'ACÍ I D'ALLÀ, aficionat a estadístiques i comparacions curioses, ens ha enviat el ben interessant article, que segueix, el qual, malgrat ésser un xic esvaïda l'actualitat del transcendental acte, que el motivà, no hem dubtat gens en publicar-lo, car a la viva curiositat que en sí tal treball desperta, hi ha la circumstància de què amb les dades que ens ofereix l'amic Puck hom podrà capacitar-se plenament del que fou aquell àpat monstre que, malgrat tenir tots els caràcters d'una cosa a l'americana, fou celebrat ben a la catalana i en el cor de Montjuich, la muntanya barcelonina i catalana per excel·lència.

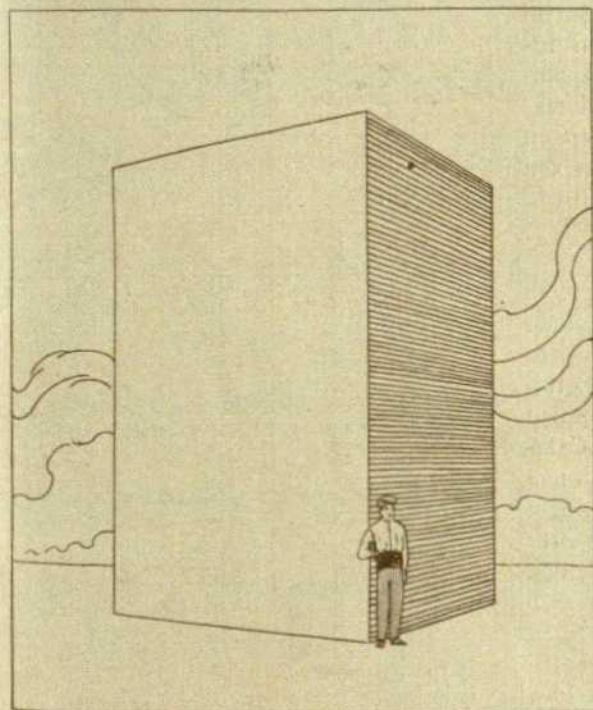
L'àpat monstre que el dia 9 del passat juliol celebrà la Lliga en el Palau de l'Art Modern, convertit per l'ocasió en immens refectori, ofereix al reportatge

característiques ben interessants, que ho són més encara per als que, com nosaltres, convivim l'alta idealitat de l'entitat organitzadora.

D'aqueixes característiques, les d'ordre moral no seran aquí al·ludides, car elles són per al nostre lector ben conegudes. Ens referirem, únicament, a la materialitat de l'acte, quina magnitud, fins per als que hi assistiren, no és ben obiradora. I encara, en lo material, deixarem de banda lo relatiu al local i a sa ornamentació, puix a despit de sa grandiositat, no es pas cosa freqüent, al menys amb ocasió d'exposicions, espectacles, festes i demés.

Però, l'àpat en sí—la taula parada i proveïda, i ben proveïda amb tot al seu punt—sí, que és cosa poc freqüent.

Set mil cinc centes boques que han de compartir-se un repàs igual, al mateix temps, constitueixen quelcom d'inusitat. I, en efecte, l'àpat del dia 9 és, sens dubte, el més

Amb la fusta invertida en la construcció de les taules, es podria formar un bloc de 4 x 4 metres, i de 6,25 d'alçada

gran dels celebrats a la Península; probablement, el segon dels d'Europa, i el tercer en importància, si també fem entrar en compte els celebrats a l'Amèrica.

A casa nostra, un altre àpat de la Lliga, que tingué lloc al Parc Güell, ajuntà 4.000 comensals, i és, sens dubte, el que major importància assolí abans del que ressenyem.

L'encert ha de descendir fins als detalls més banals, si es vol que la materialitat de un tal àpat no destorbi amb rondinaments de desplaença l'esclat de la Festa de què ell es part; i per assolir un tal encert, cal que els organitzadors es captinguin amb tota cura de infinits detalls que no veu la generalitat i no concebeix la majoria, excepció feta de les mestresses de casa, els becos d'ofici i els *maitres d'hôtel* professionals.

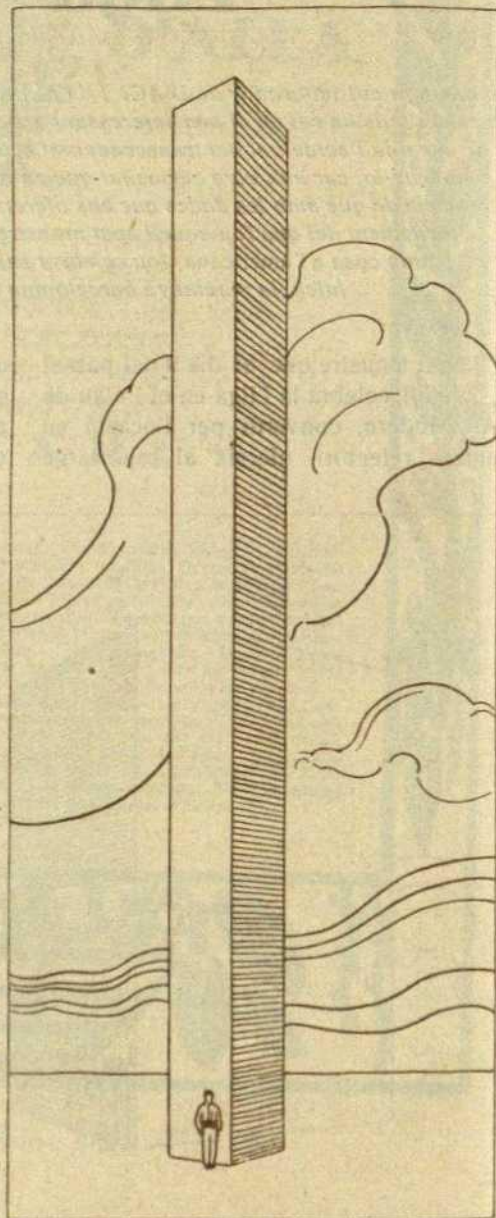
Cal primer parar la taula, és a dir, de bon entuvi fer-la: agençar-hi l'adequat cobretaula, disposar-hi el servei de plats, copes, ampolles, coberts, tovallons, preparar les menges en quantitat inaudita i servir-les, per fi, de manera ràpida i per igual. ¡Tot això, en proporcions gegantines que acreixen les dificultats de manera enorme!

La taula

El volum de fusta emprat en la construcció de les efímeres taules es considerable. Si se n'haguessin fet gruixos de 1 centímetre se n'hauria pogut emparquetar tota la Plaça de Catalunya; si amb ella s'hagués bastit una columna quadrada, se li haurien pogut donar 2 metres de costat per 25 metres d'alçada, o bé fer-ne una mena de dau de 4 per 4 metres de base i de 6.25 metres d'alçada.

Però, ni aquestes comparacions, ni el pes, unes 50 tones, donen una idea frapant de la considerable quantitat de fusta emprada: únicament al pensar

que les posts i llates de que es componen els 2050 metres de taula i els 2000 cavallets que els sostenien, si s'haguessin posat per testa una a continuació de l'altra haurien cobert la distància de Barcelona a Premià de Mar,—hom se fa

La mateixa fusta, en forma de columna quadrada de 2 metres de costat i 25 d'alçada

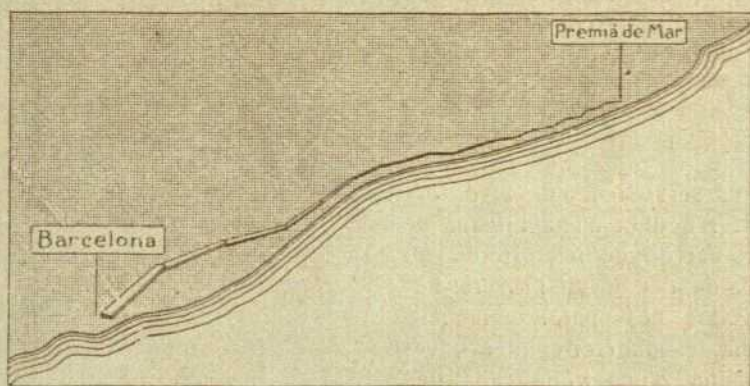
càrrec de la llargada del camí cobert.— I si pogués semblar minça la distància, ens sentiríem temptats d'invitar l'incrèdul a mesurar-la a peu i sota el sol de la migdiada!

Aquesta quantitat de fusta, que 50 fusters durant 8 dies arreglaren en forma de taula, amb un prestatge inferior on deixar el capell, esdevingué insuficient el dia abans de l'àpat, quan ja no hi havia temps ni possibilitats de modificar res. Calia enqubir alguns centenars més de

hi damunt les 30,000 copes, caldria anar pensant en projectar un funicular fins al cim per a gaudir del panorama!

Les provisions

Una renglera de 45 peixaters amb sengles coves de peix al cap, portant cadascun una cinquantena de quilos, hauria entorpit el trànsit per la Rambla una bona estona, si s'hagués portat aixís el peix consumit en l'àpat. Afortunada-

Posades per testa les posts que formaven les taules, cobrien la distància de Barcelona a Premià de Mar

comensals amb els quals no s'havia calculat, i davant l'exigència de les circumstàncies, calgué adoptar una solució enginyosa: pendre 7 centímetres al lloc destinat de bon entuvi a cada inscrit. Així fou fet, i si el lloc resultant quedava una mica reduït, això permeté deixar participar en l'àpat un major nombre de comensals, que assolí d'aquesta manera fins a 7.500

Davant de cada conviver, a més del cobert, hi havien 4 plats i 4 copes, lo qual fa en total 30,000 plats i 30,000 copes; un bon pilot de material per a fer-lo servir de blanc en les barraques de destrucció dels Parcs d'atraccions!

Si fos possible apilar els plats l'un damunt l'altre fins al darrer, farien una pila de prop de 220 metres d'alçada, i si amb equilibri malabar poguéssim encimbellar-

ment les dos tones i quart (2.250 qg.) de peix es traslladaren de manera sinó tan pintoresca, més moderna.

Una desfilada policroma i sorollosa haurien pogut fer-la els 4,000 pollastres sacrificats, que en rengleres de 8 de fondo haurien fet una comitiva de 2,000 metres de llargada, si se'ls hagués pogut convèncer de conservar uns dos pams de distància entre cada rengle.

Les quantitats de sucre (4 terrossos per barba), de fruita, de patates, de pastissos, de pa (15,000 panets de mitja lliura), de cafè, de gel, etc., etc., es podran imaginar per comparació amb el volum dels ous consumits, uns 20,000 en total, que disposats en una pila piramidal de 1.75 centímetres de costat en sa base quadrada, s'haurien amuntegat fins a una alçada de 1 metre 75 centímetres.

La beguda

Fou un magnífic esforç el de refrescar sota veritables muntanyes de glaç totes les begudes; 6,000 ampolles d'aigua mineral fan el seu volum, i si hi afegim les 4,000 de vi claret i les 2,000 de xampany, arribarem al conjunt esgarriós de 12,000 ampolles, capaç de fer rodar el cap a gent de menys bon tremp que la nostra.

El seny i la sobrietat del nostre poble es palesaren un cop més, sense ni una excepció, malgrat la frescor de la beguda que convidava la gola.

L'art culinari

El menú es serví fred, no cal dir-ho. Les truites foren obra d'una brigada de cuiners, més ben dit, de tres torns de vint cuiners cada un, que des de primeres hores del dissabte sense parar ni un moment nit i dia, les anaren fregint a la velocitat promitja d'una truita cada tres minuts.

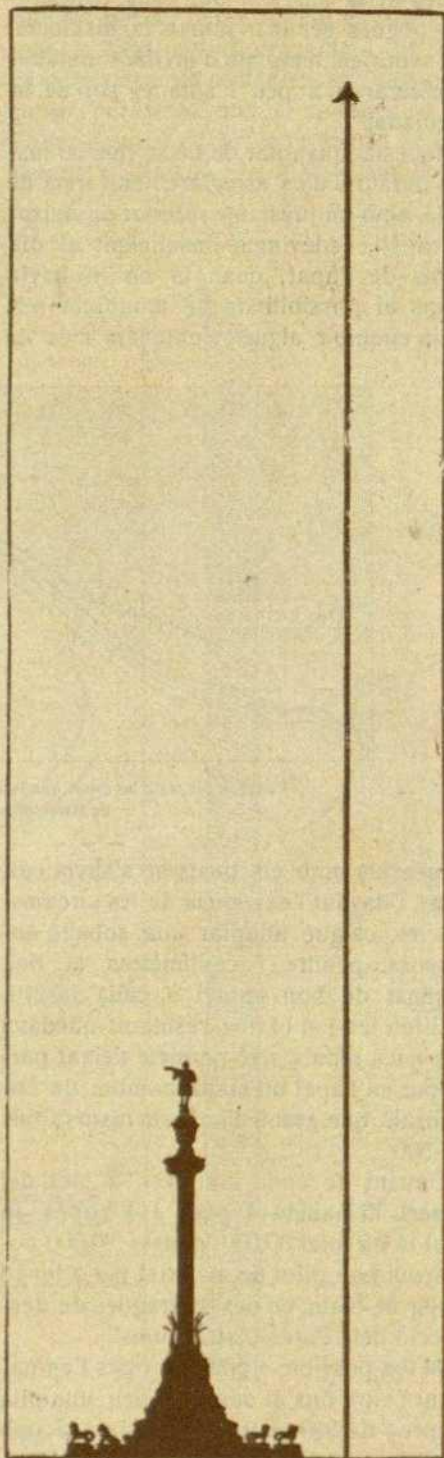
No ens ha sigut possible investigar de semblant manera el temps en què es rostiren els 4,000 pollastres i en què ho foren les rodanxes de lluç, car la vista del material i atuellis accessoris per a totes aquestes operacions ens ha esparverat.

El servei

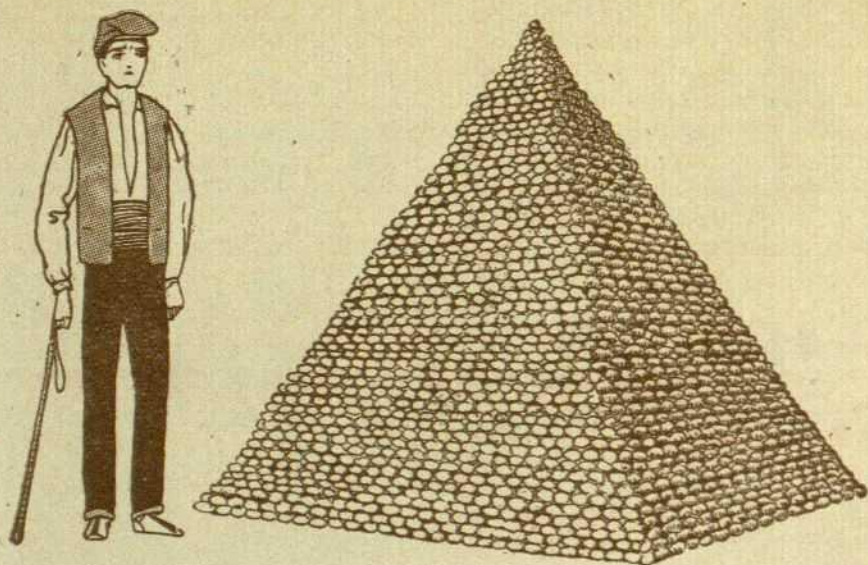
Tota la minestra, condimentada a les grandioses cuines del Ritz, era portada a Montjuich en grans camions automòbils.

El matí del diumenge, un estol de 80 cambrers posà en el lloc de cada comensal tot el menú; així durant l'àpat sols fou precis servir la salsa llevantina, el xampany i el cafè. La salsa, a raó de 2 culla-

Posats l'un damunt de l'altre els 30.000 plats plans, farien una columna de 210 ms. d'alçada, o sia, tres vegades i mitja la del monument a Colom

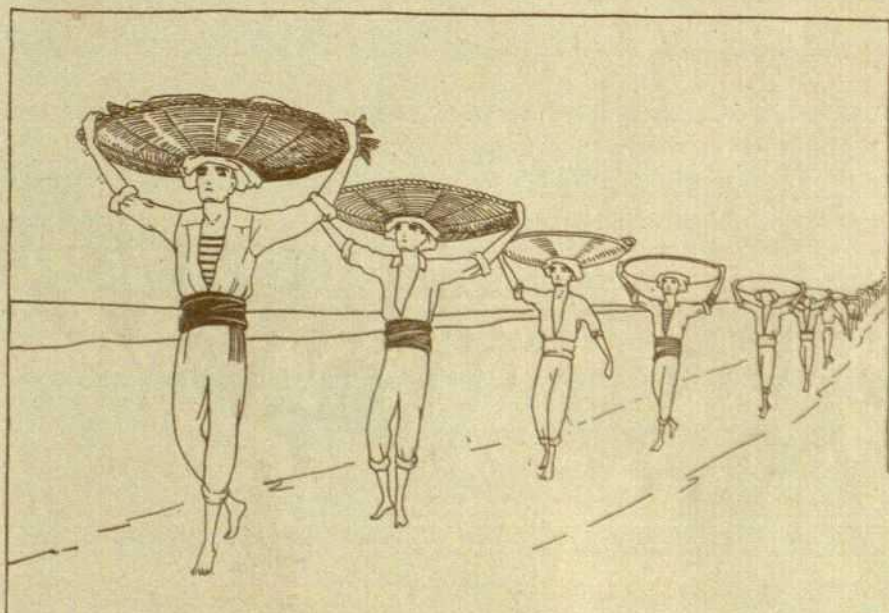

Posats ordenadament en una pila els 20.000 ous, farien una piràmide de 1,75 ms. de base i d'altre tant d'alçada

rades per cap, fou repartida en quantitats de 250 litres.

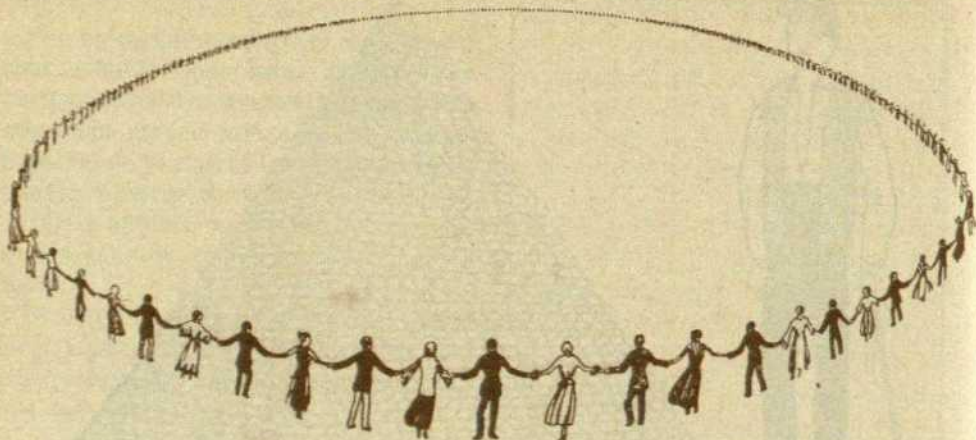
S'havia previst per al cas d'accidents

fortuits, un botiquí amb assistència mèdica, que fou necessària sols a una senyora que sofrí un lleuger desmai.

45 peixaters portant cadascun un cove de peix de 50 quilos, portarien, entre tots, el lluç consumit en l'àpat

Els 7.500 comensals, farien una sardana immensa de 3.500 ms. de diàmetre

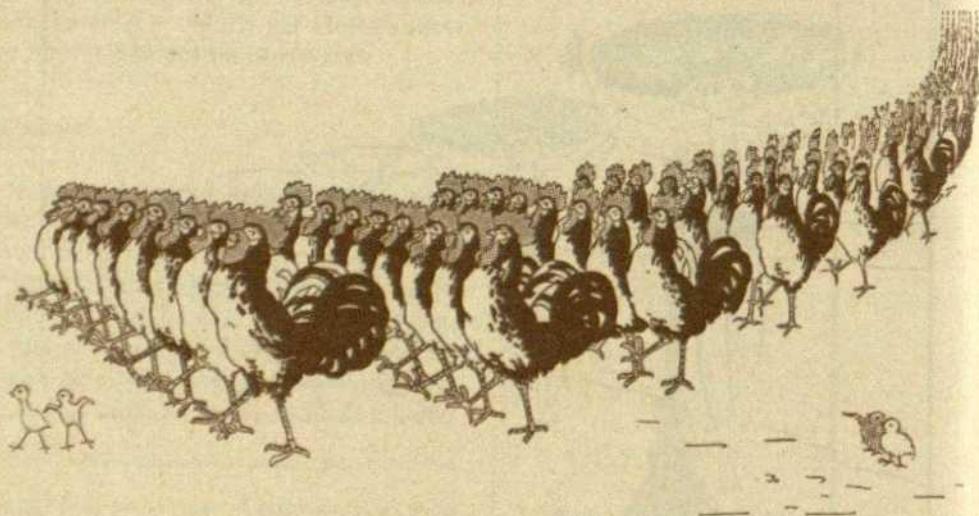
La germanor

Els concurrents a l'àpat, enllaçats en una sardana magna, haurien fet una anella d'uns 11 kilòmetres de perímetre, es a dir, de 3500 metres de diàmetre.

Si aquesta no es encara l'anella en que al dir den Maragall, hi cap tota una pàtria,

és l'únic símbol possible de la germanor, de l'entusiasme i de l'anhel patriòtic que unia als concurrents a l'àpat, sentiments dels quals ens privem de parlar, temerosos de què, saturats de materialitat prosaica, no trobariem les altes i precises lloances que es mereixen.

PUCK

Els pollastres sacrificats, en files de 8 de fondo, separades de 40 c/m., haurien fet una marcial comitiva de 2 quilòmetres de llargada

HENRY MURGER

S'ha celebrat darre-
rament a París el
centenari de la naixen-
ça d'Henry Murger, l'es-
criptor originalíssim,
poeta dels artistes po-
bres del barri llatí, au-
tor, entre altres llibres, d'aquelles immortals
Scenes de la vie de Bohème.

Pocs llibres han obtingut una més gran po-
pularitat enfront de tots els públics del món.
Publicat en 1851, quan el propi Murger por-
tava, al sí del barri llatí, l'existència alegre i
miserable dels artistes pobres de París, va
arribar ràpidament als grans tiratges i a les
múltiples traduccions. Tot seguit va ésser
moda entre els artistes vestir-se amples pan-
talons quadriculats de colors vius i jaqueta
apretada i gran barret d'ales inacabables, com
de pentinar-se els cabells molt llargs i la bar-
ba en punta, mastegant una pipa entre els
maxilars, com aquella pipa de l'escultor Jau-
me, que hi fumava a l'hospital pocs dies abans
de la seva mort i que després llegava, com la
seva única herència, a l'autor del llibre.

Tota una moda literària va portar aquest
llibre. Conta el mateix Murger que hi ha dues
castes de bohemis. Els veritables, els que
institueixen el cenacle, Rodolf, Marcel, Schau-
nard, Colline, i al voltant d'ells, grans artistes

La tomba d'Henry Murger al Cementiri de Montmartre

I LA BOHÈMIA

en els seus inicis anò-
nims, hi han els dile-
tants, els aficionats,
els que fugen de les
bondats de casa seva
per a saber quina cosa
era el fred i la gana i

l'amor fàcil de les Mimis i les Mussetes, mu-
ses errants de la bohèmia, tipus propi d'unes
senzilles Manon, com les anomena el mateix
Murger.

Parlant en el pròleg del llibre sobre l'accep-
tació de la paraula «bohèmia», diu que no te-
nen res que veure els «bohemis» del llibre
amb els que han adoptat els dramaturgs de
boulevard com a sinònims d'assassins o pi-
llets, o amb els que passegen ossos pels ca-
mins o mengen sabres o s'entreguen a altres
mil indústries misterioses i vagues.

En ple segle XIX dominava a França la ma-
teixa creença sobre els bohemis, que el se-
gle XVII. Diu Madame de Sevigné en les se-
ves cartes a la seva filla que la marquesa de
Coules, anant al seu castell on era esperada
amb tota la pompa imaginable, un accident
dels cavalls va inutilitzar la carrossa a algunes
llegües del parc. Mentre els cotxers i posti-
llons reparaven l'averia, la marquesa se'n va
anar sola i a peu a casa seva, picant a la por-
ta, a les dotze de la nit. Els guardes varen

sortir amb els arcabucs a punt de tirar, sense voler-la conèixer, «creient que era una bohèmia».

El reformar aquesta opinió estava donat a Murger, escollint aquest nom, sinònim fins llavors de gitanos que corren els camins amb el carro de la faràndula on dorm i sofreix la petita Mignon, per a designar la vida atzarosa dels artistes pobres de París. En fa la història, demés, des de temps antics, començant amb aquell Pierre Gringoire, magre i afamat com ho pot ésser l'home que viu en perpètua quaresma, corrent als carrers de París amb el nas flairant l'olor de les cuines i amb els ulls que, segons la tradició, feien aprimar els pernils penjats als aparadors només que amb una mirada. Per aquesta història de la bohèmia poètica desfilen François de Villon, Clément Marot, Mathurin Régnier i tants altres il·lustres paladins que han passat per l'avant-cambra de la misèria.

«Ara, com abans — diu Murger, — tot aquell que entri a l'art sense altre medi d'existència que l'art, tindrà de passar pels camins de la bohèmia. Gairebé totes les grans figures d'avui han estat bohemis i en la seva glòria calma i pròspera es recorden sovint, enyorant-lo potser, aquell temps que, pujant la verda muntanya de la joventut, no tenien altre fortuna que el sol dels seus vint anys i la força, que és la virtut dels joves, i l'esperança, que és el tresor dels humils.» Poques línies més avall, Murger defineix la bohèmia en forma d'axioma:

«La Bohèmia és el primer pis de la vida artística; és el prefaci de l'Acadèmia, de l'Hôtel Dieu o de la Morgue.» Definició punyent, hi han dins el llibre els bohemis que arriben a l'Acadèmia, com Marcel i Rodolf, i els que moren anònims a l'hospital, com l'escultor Jaume, l'emocionant protagonista d'aquella novel·la *Le manchon de Francine*.

Referent als altres bohemis, els diletants, Murger els defineix amb una gran justesa: «Aquests troben la vida de bohèmia plena de seduccions. No dinar cada dia, dormir a l'aire lliure sota les llàgrimes de les nits plujoses i vestir-se de nanki en el mes de desembre, els hi sembla el paradís de la felicitat humana i per a introduir-s'hi deserten la llar familiar o el pervindre que condueix a un resultat segü. Però com els més robustos no resistirien un règim que faria tornar físic al propi Hèrcul, no

tarden a sentir l'olor del rostit pairal i tornen a casa per a casar-se amb una cosina llunyana, establint-se de notaris en una ciutat de trenta mil ànimes. I allí de vespre, a la vora del foc, contenen satisfets la llur «misèria d'artistes», amb l'ènfasi d'un viatger explicant la caça del tigre.»

Dels que s'obstinen en la bohèmia i no volen tornar com a fills pròdigs a la llar pairal, Murger conta el cas d'un que va morir a un hospital i va ésser enterrat a la fossa comú, tenint deu mil francs de renda.

Murger va néixer a París, en 1822. Refugiat a unes golfes, va entregar-se, durant alguns anys, a la vida pobre dels bohemis instituint el cenacle i donant-li el nom. Devia conèixer intimament a Mimi, a Musset, a Francina, a Femia; devia ésser ell mateix Rodolf, el poeta anònim, esperit bo i senzill, sentimental i irònic a estones, suportant riallerament la misèria i arribant, finalment, a la glòria i a la fortuna, conservant sempre l'agre sabor d'aquella joventut tumultuosa i la tristesa d'haver vist morir, com la imatge d'aquella mateixa joventut, la petita Mimi de les mans tan pàl·lides.

Arsene Houssaye el va acollir en el periòdic *L'Artiste*, on va col·laborar seguidament. Però va ésser en el *Corsaire* que va aparèixer de folletó, en 1844, les *Scènes de la vie de Bohème*, que varen fer ràpidament la seva anomenada. Quan començava a trobar la fortuna, la seva salut, arruinada per una joventut miserable, va ressentir-se seriosament del seu treball. Va morir en un hospital, en 1861, com l'escultor Jaume.

La seva bibliografia no és gaire llarga: *Le Pays Latin*, en 1851; *Scènes de la vie de Bohème*, en 1851; *Scènes de la vie de jeunesse*, en 1851; *Propos de ville et propos de théâtre*, en 1853; *Scènes de la vie de campagne*, en 1854; *Le roman de toutes les femmes*, en 1854; *Les Buveurs d'eau*, en 1855, *Le dernier rendez-vous*, en 1855.

Després de la seva mort varen ésser publicades algunes obres pòstumes. Com es pot veure, l'obra de tota la seva vida va ésser donada al públic en poc temps. Es veu que la data d'aparició dels llibres no correspon a la data d'haver-los escrit. Devia tenir desig de donar-los ràpidament a l'estampa, com ja pressentint que no foren gaires les obres que podria escriure després.

Alguns que no han llegit aquest llibre en la

seva llengua originària, han vist representar l'obra de Puccini, «La Bohème», tan sentida per tot arreu i tan coneguda en tots els seus motius. Es pot dir que els bohemis a la Murger han arribat més al cor de la multitud a través de la música de Puccini, que no amb el llibre de Murger. El públic s'ha habituat a veure a Rodolf, tenor, a Marcel, baríton, i a Mimi, soprano. L'èxit prodigiós d'aquesta partitura no prevé del valor de la música en

sos on es rendia culte a l'art. ¿No hem vist com, entre nosaltres, París i el barri llatí marcava la tendència al «modernisme de fi de segle», en temps dels nostres pares? Així comença en Rusiñol, en el seu llibre *Fulls de la vida*, les impressions que porten el títol general de «La casa de París»: «Els fulls que arrencàvem aquells dies, ja mig esborrats de la memòria, eren de vida bohèmia. Vivia junt amb l'Utrillo, en Clarassó i en Canudas, en el

En Montero, en el paper de Marcel, de «La Bohème»
(Dibuix d'En Ramon Casas, extret de Pèl & Ploma)

si, que ha envellit considerablement en poc temps, sinó en haver sabut triar un gran llibre líric i haver sabut transcendir, en una època nova, tot el valor d'aquella moda literària dels artistes que vivien l'alegria d'una joventut pobrement escolada i d'aquelles noies que morien amb el greu d'haver malversat la vida i que foren o la boja i inconstant Mimi o la dolça i fidel Francina.

L'atracció poderosa de París i de la bohèmia de Murger s'ha fet sentir pels artistes de tot el món. Era com un perfum que transcendia espiritualment als recons de tots els paï-

barri de Montmartre, en un carrer solitari, un carrer sense sortida, alfombrat d'herba, il·luminat amb petroli, gris com el zinc i més núvol i més negre que tots els carrers que ens voltaven. A la casa s'hi entrava per una tàpia, una paret tota bruta plena d'anuncis perduts que no llegia ningú, plena de molça i terenyines, de llavors sobrees i de plantes corsecades... I ja ens trobem tot seguit en plena bohèmia a lo Murger, en les descripcions del lloc i en el retrat psicològic de cada un dels artistes catalans que París atreïa. Particularment aquell Raimond Canudas, que

va morir jove com l'escultor Jaume i en la qual semblança diu en Rusiñol: «Mossen Raimond Canudas, bohemí reconegut, gravador de planxes fines, pintor després i burinaire, físic-tinent; té el pit malalt i el cor ample. No malversa els interessos per no tocar al capital; granallut de part de cara i molt mal vestit de pell. Porta vellut en totes les quatre estacions i en duria encara que fossin sis. Dorm amb bon son i no ronca ni parla mal dels amics. Té el cor rentat de bugada i l'ànima molt senyora.»

Ens trobem en ple humorisme a lo Murger. I aquest Raimond Canudas, català, pot posar-se al costat de l'escultor Jaume. Els seus il-

lustres companys varen portar-lo, físic, a Sitges, i allí va morir i allí varen enterrar-lo.

El centenari de Murger ha estat celebrat a París, on les edicions es multipliquen del seu llibre mestre. Passada la moda literària, passat el «modernisme de fi de segle», queda el valor de l'obra viva i emocionant, que no passarà mai per què posseix l'espurna sagrada de l'emoció. Sobre la tomba de Murger, del cementiri de Montmartre, les noves generacions del París d'avui hi han dipositat corones de record. I nosaltres també, homes de la nova generació, voldríem deixar algunes flors fresques a la tomba d'en Canudas, el bohemí d'ahir, de cara a la mar lluminosa de Sitges.

ARNAU DE CASTELLBÓ

L'ESTRIDENT SOLILOQUI

(DE LA COL·LECCIÓ POEMES MENESTRALS)

*Veu esquerdada que l'esgargamelles
en la profunditat del cel-obert!
—notes altes que sols gorjes femelles
modular poden amb intens encert!—*

*Quin fet inusitat fa que madona
tan solemniament s'hagi abrivat?
Potser perquè en murmura la Pepona
o s'ha cruspit un tall de carn el gat?*

*La subtileza femenina eleva
el pretext fútil a motiu de duel;
i afirmant, contundent, que vol la seva,
cap negativa l'hi desdiu, rebel.*

*Flairós, el cel-obert copsa l'apòleg
dins la exemplaritat del sofregit,
i puja a fondre's l'estrident monòleg
en l'estelat silenci de la nit.*

OCTAVI SALTOR

EL PONT DEL DIABLE

Llegenda Suïssa

El Reuss, que fa via per un abrupte camí a seixanta peus de profunditat entre l'escarpat rocam, interceptava tota comunicació entre els habitants de Val Cornera i els de la vall de Groeschenen.

Aquesta separació causava molèsties i perjudicis a les dos comarques veïnes, quins moradors juntaren els més hàbils arquitectes per a fer construir un pont d'un cantó a l'altre; però després de moltes despeses i de varies temptatives, no pogueren construir-ne un que resistís més d'un any a les tempestes, a la vinguda de les pluges o a l'impuls de la corrent.

La última temptativa havia sigut feta al vols del XIV segle, i l'hivern, quasi a les darreries, dava esperança aquesta vegada que el pont resistiria a totes les inclemències del temps, quan un matí posaren en coneixement de l'alcalde de Groeschenen que el pas estava novament interceptat.

—Solament hi ha el dimoni, exclamà l'alcalde ja avorrit, que pugui construir-ne un.

No acabà de dir aquetes paraules i un criat anuncià al Senyor Satanàs.

—Feu-lo entrar, digué l'alcalde.

El criat es retirà fent pas a un home de trenta a trenta cinc anys, vestit al gust alemany, amb un pantalon vermell i una casaca negra, qual clivella deixava veure el forro del mateix color. Cubria el cap un casquet negre guarnit amb una gràcia particular. En quant a les sabates eren arrodonides de la puntera com ho foren cent vuitanta anys més tard i un gros esperó semblant al d'un gall, visiblement ajuntat a la cama, pareixia destinat a servir-li d'esparró.

Després dels compliments usuals, l'alcalde s'assegué a un silló i el diable a un altre; l'alcalde posà els peus a la vora del foc, mentre que el diable posava's tranquil·lament sobre les brasses.

—Bé! amic meu, digué Satanàs, ¿teniu, doncs, necessitat de mi?

—Reconec, senyor meu, contestà l'alcalde, que la vostra ajuda no ens serà del tot inútil.

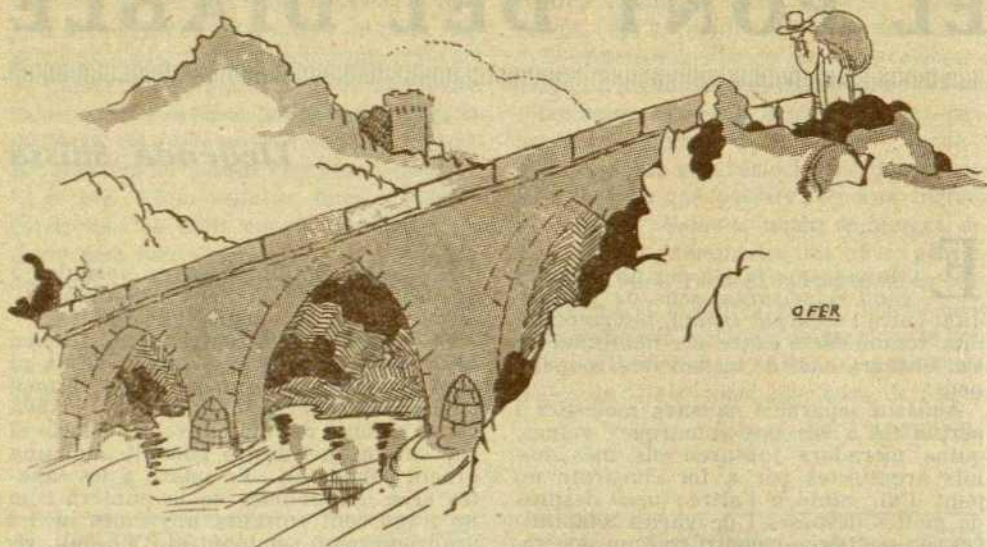
—Per aquest maleit pont. ¿No és veritat?

—Bé! amic meu, digué Satanàs, tenia doncs necessitat de mi?

—Reconec, senyor meu, contestà l'alcalde, que la vostra ajuda no ens serà del tot inútil.

Al següent dia en clarejar, el pont estava construït. Ben prompte l'alcalde aparegué pel camí de Groeschenen; anava a comprovar si el diable havia complert sa paraula.

—Doncs, bé, sí!
 —Vos és molt necessari?
 —No en podem prescindir.
 —Ah! ah!—afegí Satanàs.
 —Escolteu,—prosseguí l'alcalde després d'un instant de silenci,—sigueu bon diable, feu-nos-en un.
 —Venia a proposar-vos-ho.
 —Bé! molt bé! es tracta sols d'entendre'ns... sobre...

L'alcalde es torbà.
 —Sobre el preu?—continuà Satanàs mirant a son interlocutor amb malícia.
 —Sí,—afirmà l'alcalde comprenent que per aquí el negoci anava complicant-se.
 —Oh! no cal dir, senyor alcalde, que sobre aquest punt seré de fàcil arreglar.
 —Està bé! això em tranquil·litza; l'últim ens costà sexanta marcs d'or, doblarem aquesta quantitat pel nou; és tot el que nosaltres podem fer. Vos està bé?
 —Quina necessitat tinc jo del vostre or? en tinc sempre que vull. Mireu.

I agafant una brassa del foc li digué:
 —Esteneu la mà.—L'alcalde dubtà.—No tingueu por,—afegí Satanàs i posà entre sos dits una barra d'or del més pur, tan freda com si sortís de la mina. L'alcalde la mirà i remirà per totes parts, després li volgué tornar.—No, no, guardeu-la,—digué Satanàs amb presumpció,—és nn present que vos faig.

—Comprenç,—digué tot ficant-se la barra a la butxaca, que si l'or no vos costa gran treball adquirir-lo vos estimarieu més cobrar amb altra moneda, però com

jo no sé quina vos pot ésser més agradable, vos demano que digueu les condicions vos mateix.

Satanàs reflexionà un instant.

—Vull que l'ànima del primer que hi passi siga per a mi.

—Fet,—afirmà l'alcalde.

—Redacteu l'acta.

—Dicteu-la vos mateix si vos plau.

L'alcalde agafà ploma, tinta i paper i es posà a escriure. Cinc minuts després una contracta ben feta era firmada per Satanàs amb el seu propi nom i per l'alcalde com autoritat de llurs administrats. El diable comprometia's formalment a construir durant la nit un pont prou sòlid per a durar cinc cents anys, i el magistrat, en paga, concedia l'ànima del primer ser que la casualitat o la necessitat obligués travessar el Reuss per sobre el pont que Satanàs devia improvisar.

Al següent dia, en clarejar, el pont estava construït. Ben prompte l'alcalde aparegué pel camí de Groeschenen; anava a comprovar si el diable havia complert sa paraula. Vegé el pont, que el trobà conforme, i a l'extrem oposat per on ell caminava, advertí a Satanàs assentat a la punta i esperant la paga de son treball.

—Ja veieu que sóc diable de paraula, li digué.

—I jo també,—assentà l'alcalde.

—Com s'explica, amic meu,—continuà el diable estranyat,—que vos sacrificueu per la salvació dels vostres administrats?

—No és això precisament,—li respongué, descarregant a l'entrada del pont un sac que portava a l'espatlla i deslli-gant-lo.

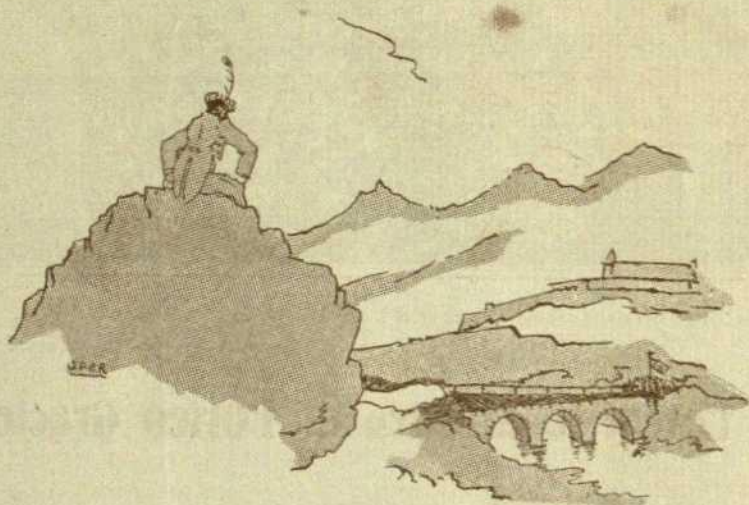
—Què és això?—preguntà Satanàs pro-vant d'endevinar el que passaria.

—Brrooooo!—i un gos, arrastrant una paella per la cua, sortí tot espantat del sac i anà bo i lladrant, als peus de Sa-tanàs.

—Aquí teniu lliure vostra ànima.

Satanàs estava furiós, havia comptat

domina la vall i deixar-la caure sobre el pont que li havia escamotejat l'alcalde. No havia caminat encara tres llegües quan en trobà una d'hermosa, grossa com una de les cúpules de Nostra-Senyo-ra. Satanàs l'agafà de terra amb tanta facilitat com un nen ho hauria fet amb una petita pedra; se la carregà sobre l'es-patlla i s'encaminà traient la llengua de goig, alegrant-se per endavant de la de-solació de l'alcalde al trobar, l'endemà, el pont enfonsat. Quan tingué caminada

... deixà la roca a terra, s'hi enfilà damunt, i al ser a la punta obrí distintament al cler-gue de Grooschenen, creu en mà i penó desplegat, que venia de beneir l'obra satànica i de consagrar a Déu el pont del diable...

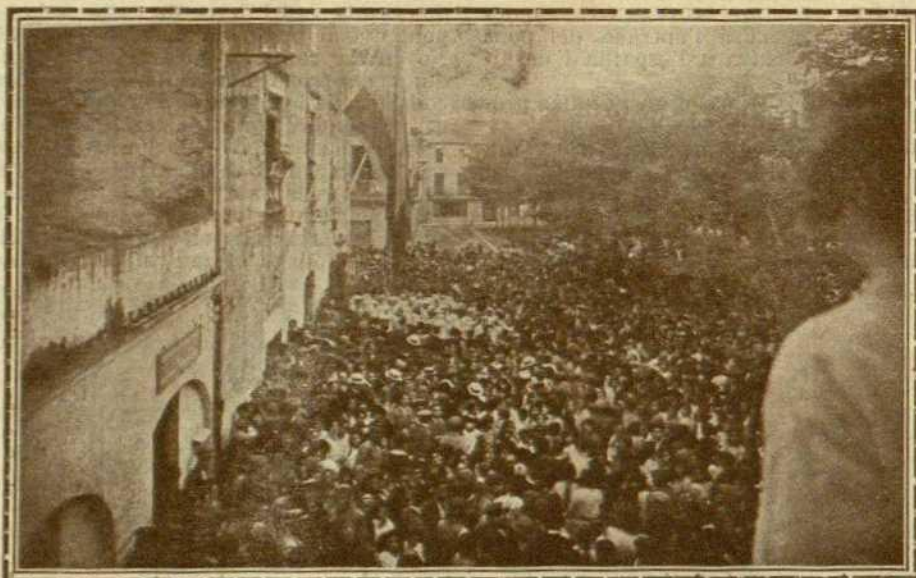
amb l'ànima d'un home i es veia obligat a contentar-se amb la d'un gos. Fins s'hauria condemnat si la cosa no hagués estat feta. N'obstant com que estava de bon tracte, féu com qui troba la burla molt xistosa i semblà riure-se'n. Al veu-re l'alcalde que la burla transformava's en gràcia, se'n anà, però encara el ma-gistrat no havia girat l'esquena, Sata-nàs començà a pelar-se peus i mans vo-lent destruir el pont que havia construït. Mes el féu tan bé, que s'esmolà les ungles i es trencà les dents abans d'arrencar el més petit bocí. «He estat molt ruc», es di-gué. Feta aquesta reflexió, ficà les mans a les butxaques i baixà riu avall mirant a dreta i esquerra com un amant de la be-lla natura. No per això havia renunciat a son projecte de venjança, puix buscava una roca de pes convenient per a poder-la transportar dalt de la muntanya que

una llegua, cregué distingir una munió de gent sobre el pont; deixà la roca a terra, s'hi enfilà damunt, i al ser a la punta, obrí distintament al clergue de Grooschenen, creu en mà i penó desple-gat, que venia de beneir l'obra sa-tànica i de consagrar a Déu el pont del diable. Satanàs comprengué que no hi havia res a fer; baixà tranquilament i trobant una pobra vaca que no maliciava res, l'estirà per la cua tirant-la al cingle. En quant l'alcalde de Grooschenen, no sentí parlar mai més de l'arquitecte in-fernal, sols, la primera vegada que ficà mà a la butxaca, es cremà vigorosament els dits; fou la barra d'or tornada carbó.

El pont subsistí cinc cents anys com ho havia promès el diable.

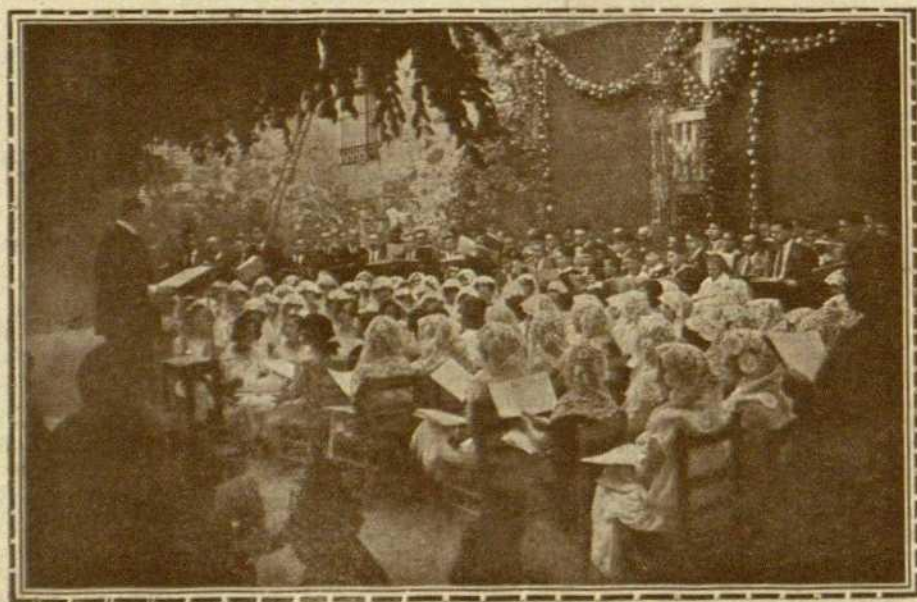
ALFRED MARAGALL, trad.

L'Orfeó Gracienc cantant davant de la Casa de la Clutai, a Sant Feliu de Guíxols

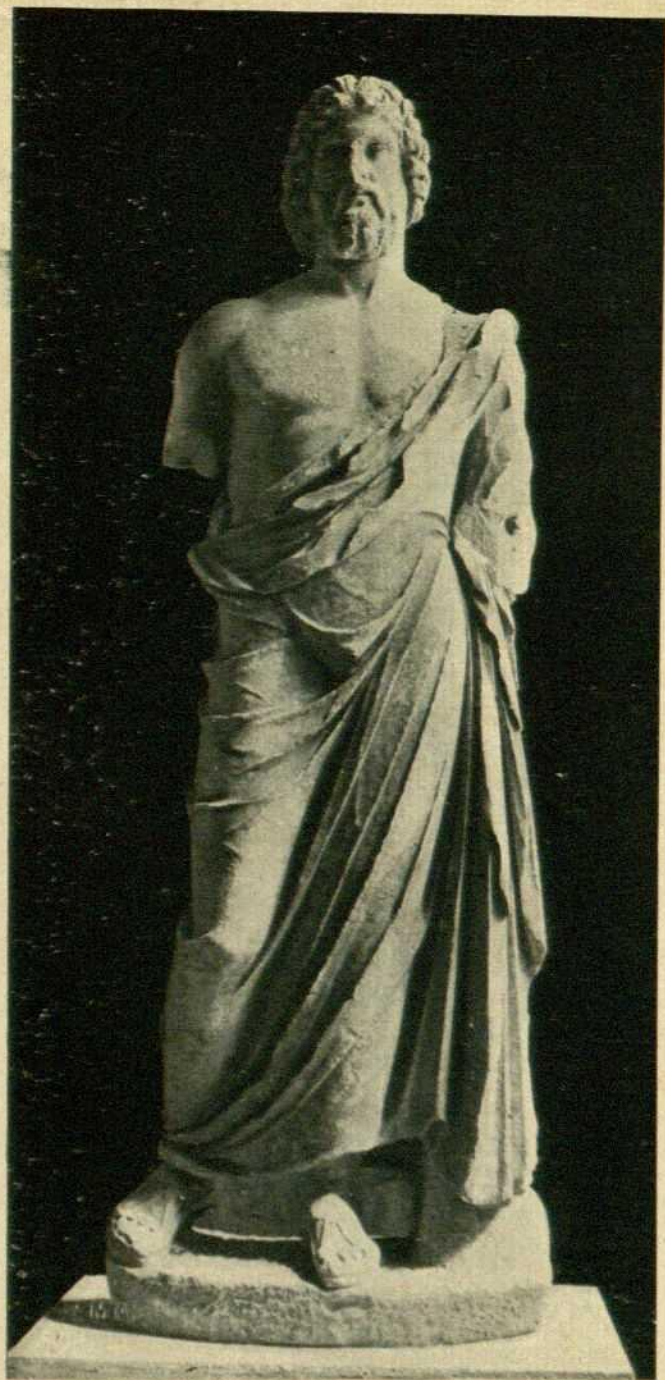
De l'excursió artística de l'Orfeó Gracienc

La massa coral de l'Orfeó Gracienc en el concert donat a Blanes

(Fots. Sagarra)

ESCULAPI

MUSEU D'ART I ARQUEOLOGIA
DE BARCELONA

SUPLEMENT ARTÍSTIC
AL N.º 26 DE D'ACÍ I D'ALLÀ

ESCULTURA EN MARBRE
DESCOBERTA A EMPÛRIES

Fot. Rep. Ic.
Clixé Arxiu Màs

mirar fixament, fins i a tan que una onada de delícia li omplia la boca d'aigua empenyuda per un fort panteix.

En sortir d'aquella classe entrà resoltament a la lleteria. Anava ben decidit a preguntar tots els antecedents necessaris per arribar fins a la consecució de l'ideal que havia somniat despert. No sabia pas a punt fixo el què anava a fer, mes obeïa al propòsit que sentimentalment s'havia format: necessitava ésser estimat per aquella divina figura que l'havia encisat en el curt moment d'una visió que gairebé no havia pogut ésser més ràpida. Begué una copa de llet, butxaquejà per a pagar-la i quan tot enrojolat i entortolligant-se-li la llengua anava a preguntar a la lletera per la noia aquella, entraren dues senyores, i l'Albert tot escorregut, abandonà el local.

Quan l'aire del carrer li donà a la cara, quasi se'n va alegrar de no haver pogut saber res, encara; d'aqueix modol quedava la il·lusió d'anar revestint el seu ideal de totes les gràcies, i així, va adornar-la d'una veu argentina, d'un parlar melós, d'un nom predilecte, d'unes aficions pariones a les seves, que imaginant conèixer-les, en amical col·loqui, li van ocupar tot el dia.

Quan a l'endemà sortí de casa, tenia fet el propòsit d'interrogar a la lletera, i durant el camí va estar pensant la manera de fer-ho, perquè temia descobrir l'estranya impressió rebuda, i, com a novell en amors, tenia por de caure en ridícol. Sense donar-se'n compte es trobà davant de la lleteria i va entrar-hi abans d'anar a l'Escola. Saludà i es quedà sumament torbat en notar que la mestressa estava conversant amb la Endolada. S'assentà davant d'una tanqueta del recó, begué la llet maquinament, i caragolà un cigar per a fer temps. No intentà barrejar-se en la frívola conversa de les dues dones, per més que se'n moria de ganes i que no li hauria costat gens, no; d'aqueix modo gandia secretament contemplant-la, oint sa veu que no tenia el to que li havia donat la seva fantasia mes, sense decepcionar-lo, li plaia escoltar-la. Aquella veu, lluny d'ésser clara, més aviat estava velada per un començament de rogall, per una mena d'ennuegament que semblava un pluny continuat. Somreia, si; ensenyava unes dents blanques i pulides; acompanyava les paraules d'un accionat que en res desdeïa d'aquella noble figura; però hom deia, contemplant-la, que un vel de tristesa embolcallava tantes perfeccions, i de més a més, es sufocava si alguna vegada pogué observar que l'Albert se la mirava.

Com era l'hora aproximada d'entrar a classe, l'estudiant sortí del local. Va tenir sort que no van preguntar-li, perquè

res no hauria fet de bo. Estava amb posat circumspecte, però en lloc d'escoltar les lliçons, pensava en la Endolada: repetia mentalment les paraules que li havia sentit; imaginava reproduir tots els gestos, recordava la sabateta baixa que treia la punta sota la faldilla, la negror del cabell arreglat sense afectació, sense que els ferros hi haguessin fet cap ris; aquell mocador entortolligat al coll; oh! que bé recordava aquells ulls negres tan grossos, aquell oval de cara tan perfecte, aquells llavis coralins...

Sortint de l'Escola i anant amb altres companys fins a la Rambla, baixà del món de l'ensomni al de la realitat en topar-se amb una senyoreta sumament formosa, vestida amb tota elegància. Fou celebrada per sos companys i ell no es pogué estar d'alabar-la, encara que interiorment la comparà amb la seva Endolada i va trobar-la amb menys perfeccions. Mes, el fibró va picar-li dient: «bé, si es posés al costat d'aquesta senyoreta semblaria la seva minyona... i, encara... i, té raó, de què deuen fer? Com és que va tan senzill? Perquè... més... tan se val!... es rectificà; ja vindrà a saber-ho tot, puix necessito saber tot el que a ella es refereix.

Al dia següent tampoc pogué avançar més en sos propòsits; com el dia abans estava parlant amb la lletera, i es tingué d'acontentar mirant-la i escoltant-se-la; amb això i amb trobar-se on ella era, ja es sentia inundat de ditxa. Li hauria agradat alternar en la convers; però va prometre's que no costaria gaire, perquè aquell dia ja no abaixava la vista tot i notant que l'Albert no li tocava l'ull de sobre.

Quan a l'endemà va entrar a la lleteria, trobà a les dues dones llegint una carta. Saludà, i el somris amb que li contestaren li féu sospitar que aquell dia guanyaria molt camí.

—Li dic?—féu la lletera anant per agafar la carta i mirant-se a l'Albert.

—Oh, no, i ara! no ho puc permetre, digné l'altra, tota avergonyida mentre retirava la mà en que tenia la carta.

—Què m'ha de dir Marieta?, saltà l'Albert.

—Li he de dir que vostè que estudia francès voldria que llegís aquesta carta, perquè nosaltres dues no n'hem pogut treure ben bé l'entrellat.

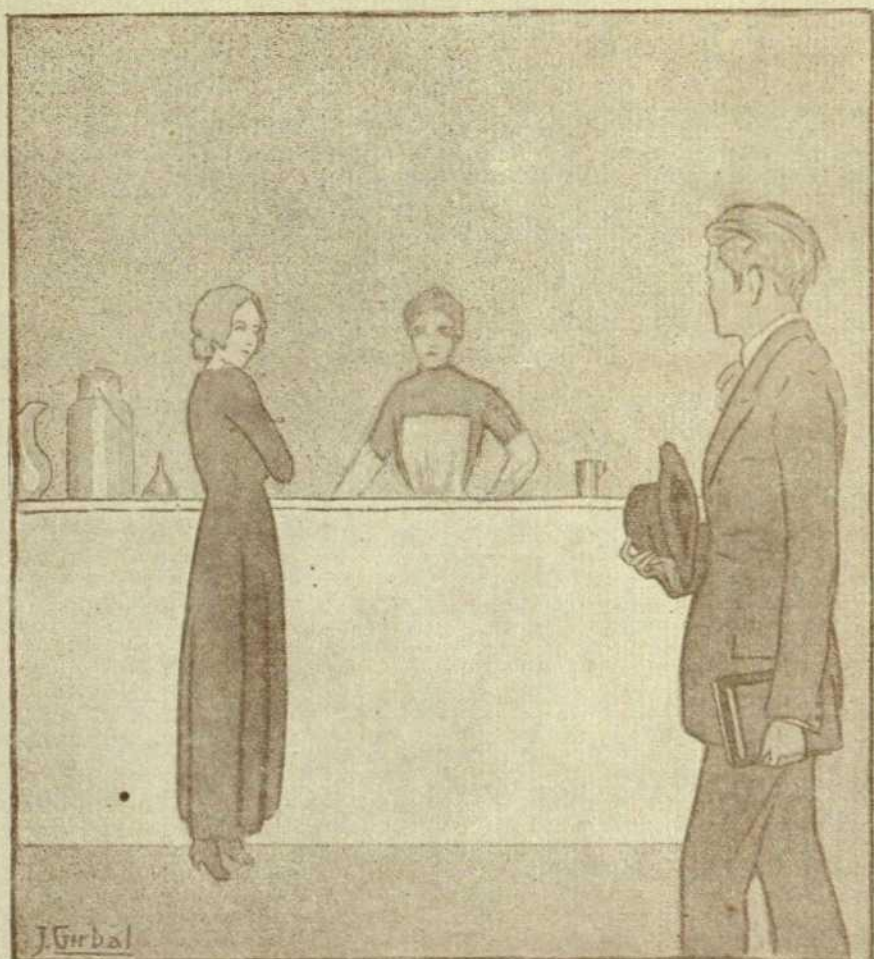
—Vaja! féu la Endolada per tota excusa.

—Amb molt gust!

L'estudiant s'acostà i prengué la carta que li allargava la lletera. Va passar-hi els ulls i veient que la lletra era ben llegible començà a llegir...

—Au, senti's al costat de la Lluïsa que li servirà aquí la llet.

Saladà t'es quedà sumament forbat en notar que la mestressa estava conversant amb la Endolada... (Pàg. 578)

No tenia ganes d'altre, i no es féu pregar. Lluïsa! quin nom tan bonic, pensava, i tot seient-se-li al costat digué per a entrar en conversa:

—De manera que vostè és francesa?

—No, senyor, no; la meua sogra ho és.

—La seva so?... vostè és casada?... tan... jove, digué atropelladament sense saber què es deia.

—Ja fa dos anys.

—Si que es va casar jove!

—A divuit; figuri's...

La Marieta portà la llet; l'Albert havia arribat al moment suspirat d'encarar-se amb la Endolada, amb la Lluïsa com ara ja sabia que es deia, anava a lligar les seves relacions amb aquella idealitat que el

pertorvava. Tenia avarament aquella carta a la mà esquerra i amb la dreta bellugava la cullereta, no precisament per a desfer el sucre, sinó per a fer temps, per a situar-se, per a veure com acallaria la veu del seu cor davant del sobressalt que n'hi havia pervingut en saber que la Endolada no era soltera.

La situació tot i essent senzilla es féu violent per a l'Albert; no sabia com començar, fins que la lletera li digué:

—Au, au, veïam que diu la carta.

—Té raó, dispensim, digué l'Albert.

—Potser té feina ara, vostè, barlotejà la Lluïsa, somrient amb gràcia.

L'Albert per tota resposta, exhalà dissimuladament un sospir i començà a lle-

gir la carta. L'anava llegint traduïda; era una carta atent de una bona dona que expresava a la Lluïsa el disgust que rebé en saber el mal comportament del seu fill, que s'era embarcat deixant a la pobra noia i al seu fill abandonats a ses soles forces. I la dona acabava exhortant-la a tenir fortalesa, a depositar la confiança en Déu per a que aviat li retornés l'esgarriat marit, que tard o d'hora havia de penedir-se del mal pas donat, i amb propòsits d'esmena immigraria tornant la pau i amor a la llar desolada. Bella carta, llegida amb tanta d'unció, que enterní a les dues dones, especialment a la Lluïsa, la qual quedà sumament concirosa; la lletera hagué d'adonar-se'n i li digué:

—Veu si he tingut bon pensament de fer llegir la carta a l'Albert! ¡Que bé l'ha llegida!

—Ai, sí, gràcies!

—No les mereixo, senyora. M'hauria proporcionat un gran plaer si la carta no fos reveladora dels infortunis que vostè passa.

—I encara si vostè els sabés, digué la Marieta. La Endolada, corroborant-ho, sanglotà un ai Déu meu! i es portà el mocador als ulls, eixugant-se unes llàgrimes. L'Albert li digué unes paraules de consol, però maquinament, sense expressió, sense desitjos de conèixer detalls d'aquella història que li interessava altament, però que no hauria sabut com fer-ho per a demanar-los, de tan que l'havia apesarat la lectura de la carta. Potser, coneixent-se, va comprendre que el seu cor havia ja rebut prou forta sotragada, i otser pensà que al primer dia de tornar-se a veure sabria tot el que voldria. Sabia ja massa per a quedar tranquil, i així, oferint-se, encara que torbadament, sortí de la lleteria.

***

Que l'Albert va tenir una fortíssima desillusió, no cal pas dir-ho; tot aquell dia va entregar-se a fondes meditacions: trobar una dona que omplia sa set d'estimar, que resultava el tipus suspirat en hores de vaguetats amoroses, i per més pena no trobar-la lliure, era cosa de turmentar-se. De ser promesa només, hauria aprofitat l'esperança de conquerir-ne tot l'afecte, brindant tota la puresa d'un amor infinit; mes... casada i afillada... oh! quina tristesa! I el criminal del seu marit, absent, deixar aquell bé de Déu, fent-se indigne de posseir un tresor tan gran! Oh quin sentiment li feia! Hauria volgut tenir l'autoritat competent per a dictar lleis que castiguessin als marits que en tan poca estima tenien a ses esposes joves i formoses com era la Lluïsa;

hauria volgut ser ric per a dispensar protecció a la pobra noia per tal que no s'hagués hagut d'esfeteixegar treballant. Oh! si podia!—es deia—faria força coses, voldria que es trobés rodejada de benestar i felicitat, allunyada de perills sense que sapigués que tots aqueixos beneficis li pervinguessin de la meua sollicitud, per què així, per intuïció, aquella seva ànima blanca bessona de la meua, endevinaria el meu amor, i fóra gran delícia estimar-se així, sense dir-ho i trobar-se lligats per secretes afeccions, per comunitat d'ideals, purament, sí, però públicament ostentats, perquè seria impossible guardar en el pit la felicitat assolida.

Així parlava somniant despert; però sense somniar, resolgué no donar-se per entès i anar a la lleteria a les hores que la Lluïsa acostumava ser-hi i conrear aquella amistat de la qual tan inefables dolços se'n prometia.

No li costà cap sacrifici el canvi d'hora d'esmorzar. Al dia següent de la lectura de la carta entrà a la lleteria a les vuit. Es sentí contrariat de no trobar-hi la Lluïsa i decidí no donar-ho a comprendre; mes, no sabent-se'n estar, preguntà tot prenent la lletera.

—I la Lluïsa que no vé avui?

—Oh! ja ha vingut fa una estoneta.

—Així no té hora fixa?

—Sí; sempre ve a les vuit, però avui és dia d'entregar la feina i hi ha anat des d'aquí estant.

—De què fa?

—De sastressa. Sí, miri, la pobra noia ha de trencar molt!

—Malaguanyada noia!

—Que si ho és! Ja ho pot dir! Jo me l'estimo perquè és tan bona com desgraciada; i cregui que no la sentirà queixar mai! Ella passa penes; si jo n'hi pregunto, m'ho conta tot; però mai no li he sentit maleir del seu marit.

—I a sa sogra que li contestarà?

—Vagi a saber! Si un dia s'ensopegues sin aquí amb calma, vostè mateix hauria de fer-li la carta. Oi que li farà?

—Prou, per què no? Però vol dir que ella no en sap de francès?

—De saber-ne sí, però vostè ho dirà millor. Estarà més contenta!

—Perfectament.

No esperava pas altra cosa que ésser d'utilitat a la Lluïsa, de manera que en entrar un dia a l'establiment i veure-la asentada al lloc de costum, sentint-se despreocupat, anà a sentar-se a la seva vora. Ella somrigué amb aquella gràcia agrejolça que era el seu major encant i es va arronçar més a la paret per a fer-li lloc.

—Si ha d'estar malament, me n'aniré a la meua taula!

—No, senyor, no, al contrari.

—No's mogui, no, Albert, féu la lletera, així podrà escriure. Ahir vaig dir a l'Albert que quan vostè vulgui contestar a la seva sogra, que li faci ell la carta.

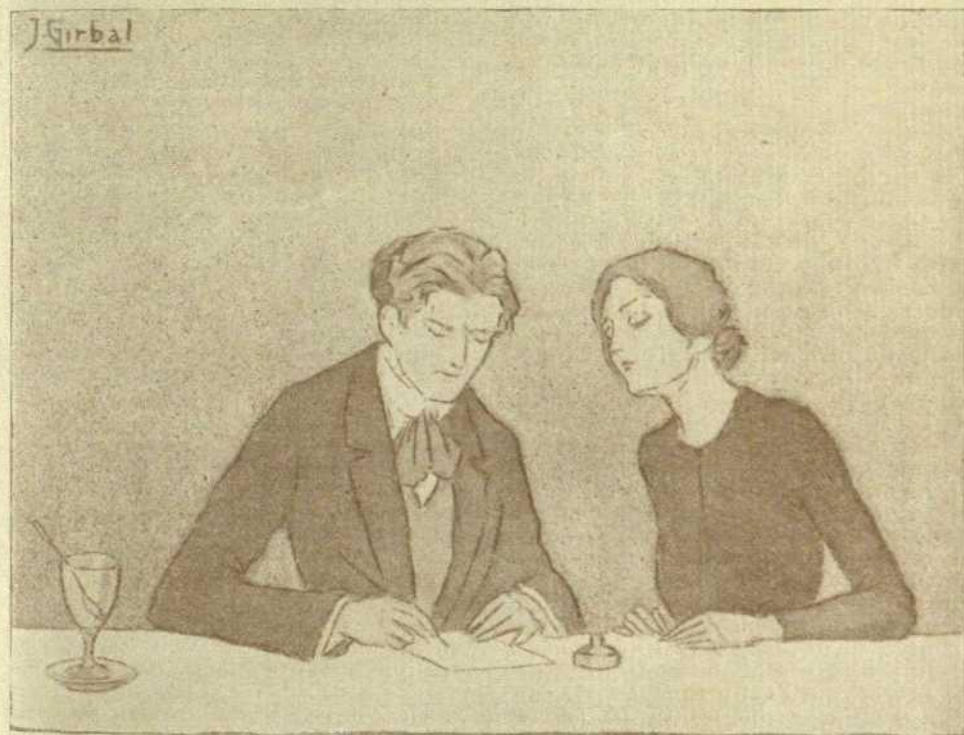
—Oh!... quanta molèstia, i sobretot...

—No em farà més que favor utilitzant els meus pobres serveis—digué apassionadament, emmantellant-la amb una mirada.

—Gràcies—digué ella abaixant els ulls

Entrà gent a la lleteria i la Marieta anà a servir-los.

La Lluïsa i l'Albert quedaren parlant a mitja veu. Ella dolent-se encara de l'oficiositat de la lletera. L'Albert sense deixar traspuar gens de malícia en ses paraules, perquè en realitat gens ni mica n'hi havia, s'insinuà qui sap-lo. Per a refrescar idees que li suggerissin la contesta, i més que res per a fer temps que

I es posà a escriure amb ardor, afectant gran compenetració i sentiment del que escrivia...

sofocada. — La Marieta sempre n'ha de fer!

—Ja sé amb qui tracto, tonteta; a l'Albert fa dos anys que el serveixo i a vostè, tres; com que tot això plegat no s'ha de moure d'aquí, no en cal parlar més. Au, au! ¿Ja ha acabat, Albert, que portaré tinter i ploma?

—Per mi rai, sinó que la Lluïsa sembla que...

—No, sinó que vostè pensarà...

—El que jo penso és en l'alegria immensa que tindrà si vostè em dona aquella prova de confiança. Ja procuraré ara i sempre fer-me'n digne.

—Així ho suposo,—afegí resignada,

li permetessin estar a la vora d'ella (aquell dia es jugà la classe); parlaren de la carta i del què calia fer.

—Si li sembla li direm...

—Vosè mateix, si, ja veig que sap el què ha de dir millor que jo mateixa.

I es posà a escriure amb ardor, afectant gran compenetració i sentiment del que escrivia. La llegí un cop acabada, esmenà alguna paraula dient després:

—Ja està! A veure que li sembla.

—Ja estarà bé, ja, digué.—I ella que mentre l'Albert escrivia la carta se l'estava menjant amb la vista, es disposà a escoltar.

La lectura fou laboriosa. La carta deia

a la sogra que, de conformitat amb les seves indicacions, lluitaria amb constància per la vida del seu fill i d'ella; que es sentia forta, i que si Déu li donava salut, no estaria amb els braços plegats esperant la tornada del seu marit; sinó que si gaire temps trigava, ella aniria a cercar-lo i a fer-li comprendre el deure i necessitat de tornar a fer vida comú. Així ho havia escrit, i ho llegia l'Albert amb vehemència, però allargant l'acte amb gloses dels conceptes que duia la carta; i per via de consells deia a la Lluïsa que tingués la fortalesa que li era necessària, que de tot es sortiria; que si ell pogués...

La paraula de l'Albert sonava als oïdos d'ella com la més regalada de les músiques, caient en son cor com fresca rosada; a no ser el posat seriós amb què l'estudiant deia les coses, la Lluïsa s'hauria sobressaltat, perquè estava notant els efectes de l'atracció que la duia a confiar-se-li. Reparant l'Albert la influència que anava exercint sobre la seva protegida, es donava per satisfet i ditxós amb les mirades que ella li enviava en remerciament d'aquella carta, i els consells que barrejava en la lectura, en prova de la identitat de sentiments. Com que hi havia estranys a l'establiment, parlaven baix; alguna vegada, per a veure escrit lo que l'Albert llegia, havia ella acostat tant el cap, que alguns cabells que li voleïaven havien anat a tocar el front de l'estudiant, i aquesta besada subtil la rebia ell com assenyallada mercè i en paga del seu treball.

Era un cas estrany que tots dos comprenien, i no se sabien explicar; no es donaven compte sinó que estaven molt a plaer, somreien fent comentaris i es pot dir ben bé, que quan despatxats els parroquians s'acostà la lletera als nostres protagonistes, havien arribat més lluny de ço que entrava en els càlculs de la Lluïsa.

—I doncs, com està la carta?—digué la lletera.

—Miri, ja està acabada. Guaiti quina carta! L'Albert tan mateix ha fet un escrit que diu ben bé el que jo he de dir, el que pensava sense saber-ho i lo únic que havia de dir, sinó que no hauria sabut dir-ho.

—No tant, no tant!

—Sí, vegi sinó tant! No sembla sinó que hagués llegit en el meu pensament!

—Com que hi he llegit!

—I què hi ha trobat?—féu vivament la lletera rient i mirant-se a la Lluïsa que s'havia tornat roja.

—Oh! lo que hi he trobat! Miri-ho, lo que hi he trobat. Llegint-li la carta ho veurà.

La lectura meresqué així mateix l'apro-

vació de la Marieta i va ésser nou motiu per a que l'Albert se sentís afalagat; mas, a afalagat per aquelles dones.

***

Aqueixes guspires van anar creixent. Tot lo que deia la Lluïsa eren gràcies per l'Albert; tot lo que deia aquest ho celebrava la Lluïsa, de modo que aquells colloquis havien arribat a fer-se necessaris. No flirtejaven mai, no es feren ni el més petit obsequi, no es digueren llur afecte, però estaven convençuts un de l'altre de que el secret lligam que havien anat teixint era fort, i capaç de resistir qualsevol prova.

Un dia que l'Albert hagué de passar a deshora pel carrer de Tallers, entrà a la lleteria. La lletera en veure'l saltà:

—Ola, que es pensava que hi hauria la Lluïsa.

—No, no és pas la seva hora. Però... per què m'ho diu això Marieta?

—Perquè em sembla que li agrada molt parlar-li.

—Oh! això sí que ho endevina. ¡Es tan maca i tan desgraciada! Creguim que si jo pogués m'agradaria que fos la dona més feliç del món.

—Albert, Albert, això no pot ser, fill!

—Ja ho sé que no pot ser, però això no priva que m'agradi. De tots modos, em sembla que no li haurà pas dit que m'hagi proposat.

—Ah no! al contrari, ne parla amb unes bocades de vostè! no sembla sinó que s'haguessin conegut sempre.

—També m'ho sembla a mi. ¡M'hi trobo tan bé a la seva vora!, que tant si em creu com no, espero amb ànsia l'hora de veure-la i parlar-hi. Quan la veig, me sembla que veig alguna cosa meva, així com a algú de la família. ¡No veu que és tan trist viure sol i a dispesa! Jo que sempre he estimat molt a la meua família la trobo a faltar sempre. I no ho sé, quan sóc al costat de la Lluïsa me faix la il·lusió de que no en visc allunyat del carinyo de la família.

—Quines coses de dir! Qualsevol que el sentís diria...

—Que diria, veïam! Que me l'estimo? Potser ho endevinarà... si sabessin la manera com jo l'estimo. El ser casada me fa l'efecte de tenir-li una estimació de cosa que és lluny i no es pot abastar, però no per això en priva l'estimació, ans al contrari, es pot estimar així, i l'estimo resignadament, perquè encara que sé que es un amor impossible que com més creixi en intensitat, més me n'allunya, aqueix mateix allunyament d'amor fa posar en més potències i sentits major mirament; així pot veure ella que sóc

capaç de tot amb tal de no perdre el seu amor. M'enten?

—Amb prou feines!

—Com li faré entendre! Vull dir que jo a la Lluïsa voldria poder-la agafar i sentar-me-la a la falda i besar-la com se besa a una criatureta; voldria amoïxar-li aquells cabells que té tan sedosos, voldria treure aquella ombra de tristesa que té a la seva cara a còpia de dir-li paraules que li agredessin, i com que tot això no és possible, em contento quan sóc davant d'ella amb que en conegui la intenció i ja em dono per satisfet. ¿Tampoc no ho entén ara?

—Tampoc!

—Ni mai! Si jo hagués tingut una germana, em sembla que me l'hauria estimada així...

—Bé, vaja, vol dir que se l'estima d'una manera, que si demà troba una noia que li agradi s'h casarà i no s'en recordarà més de la Lluïsa...

—I doncs? però encara que així sigui per què he d'oblidar-la? Mentre sàpiga que continua suportant la seva desgràcia d'una manera tan digna, sempre recordaré la seva coneixença i amistat com el pas d'una estela blanca i luminosa en el camí de la meua vida.

—Bé, però les coses poden canviar. I escolti, ¿s'hi casaria vostè amb la Lluïsa si es quedés viuda?

—Fugi dona! Quines coses de dir! Perquè s'ha de quedar viuda!... I el nen?... Va massa llunt vostè! Ja li he dit com me l'estimava jo a la Lluïsa.

—Si, deu ser un amor nou, aqueix. Quan jo era massa no es coneixia sinó l'amor que duia al casori i el que n'allunyava o en destruïa la pau. Ara sóc jo qui pregunto si m'entén?

—Sí, massa; i li asseguro que si la Lluïsa deixés de ser com és ara, ja no em recordaria de que al món fos.

***

Van venir les vacances. L'Albert se n'anà a passar l'estiu amb la seva família, gaudint de la plàcida vida camperola que el nostre estudiant trobava plena d'atractius. A l'edat florida, en temps d'estiu i seguint festes majors no trobava a faltar res ni enyorava Barcelona. Algú li va dir un dia si la promesa li escrivia gaire sovint, i va contestar que no en tenia. Insistint i bromejant amb que no podia ésser que a Barcelona no hagués trobat cap noia que li agradés, digué amb tota senzillesa:

—En efecte n'hi he trobat una de noia que m'ha agradat molt, però ha resultat casada.

—Si que és llàstima!

—Potser no! potser si hagués estat soltera quan hauria hagut de venir al poble haurien sortit inconvenients.

—Quan bé s'estima, tot s'arregla.

—Però és casada, vaja.

Havia canviat l'Albert? Segurament que no; mes era al poble i la Lluïsa li duia el bon record d'unes agradables converses, se li representava la silueta d'una pobra treballadora amb la qual res no el lligava, i tot planyent-la se'n sentí completament allunyat. De modo que en arribar a Barcelona i dir la Maria que la Lluïsa se'n havia anat a Amèrica, no li va fer la impressió que li hauria fet mig any enrera. Amb tot, demanà encuriosit:

—I doncs, com ha sigut?

—Sí, miri: l'altre dia va rebre una carta de la seva sogra dient-li que havia pogut arribar a saber el punt on parava el seu fill; que si estava decidida a anar-hi aprofités fer el viatge amb el vapor que manava un capità conegut seu; que ho tingués tot a punt, que el vapor sortia d'un port italià el dia que ella tirava la carta i després de dues escales ancoraria a Barcelona, i que àdhuc no estant decidida, de tots modos anés a veure al capità. Hi va anar, i quan hagué sabut les penúries que passava el seu marit, no s'hi va pensar gens, i anà a casa a arreglar-se la mica d'equipatge. Abans d'anar-se'n al vapor va venir a comptar-m'ho tot.

—Que no va dir quan tornaria?

—Ja pot comptar que tornarà de seguida que pugui.

***

L'Albert va anar més de tard en tard a la lleteria del carrer de Tallers. L'haver traslladat l'Escola al carrer de Balmes, no li permetia esmorzar a l'establiment de la Maria. Mes hi anava quan podia i quasi bé totes les festes. S'hi trobava tan bé en aquella casa, que, enc que no fos més que per saludar a la mestressa, hi passava, i aquesta també en demostrava gran complacència. Cada vegada parlaven de la Lluïsa i ambdós tenien per ella amables i afectuoses absències.

La Maria li va explicar un dia les penalitats amb què devia haver arreu els quartos del passatge, els tips de treballar que es feia durant tot el dia i les privacions que s'havia hagut d'imposar des de que marxà el seu marit. Quan el tenia aquí, encara que era un murriot que portava molt mala vida, com que guanyava prou, estava ella mantinguda com una reina; però sempre li havia agradat molt el beure, començà a fer-li

mal i un dia que la Lluïsa va tirar-li en cara la indignitat del seu procedir, li respongué ell tot ofès: —Calla, que no hauràs de renyar-me gaire, i com que ja devia esperar l'ocasió, va desaparèixer i passats tres o quatre dies li va escriure des de Canàries dient-li que s'apanyés que ell també ho faria.

—Pillo, més que pillo!

—Aleshores la pobra Lluïsa es va trobar sola en mig d'aquesta Babilònia, sense més empar que una criatura de quinze mesos i sa mare impossibilitada, que ha mort no fa gaire. Pot pensar si ha tingut de lluitar de tota manera! Al principi em feia llàstima, però treient-se la son dels ulls, ella ha anat desfent-se de tot.

—Pobra xicota! ¡sisquera ara tingués sort!

***

Malgrat tenir pressa, un dia, l'Albert, en passar per davant de la lleteria digué des de la porta:

—Què fa Maria?

—Ola, Albert; entri!

—No, que tinc tard.

—Entri que li donaré una bona nova.

—Vol dir?

—Sí, és de la Lluïsa.

—Que en sap alguna cosa?

—Que és aquí; que ha tornat d'Amèrica!

—Sí?—féu vivament emocionat—i què tal?

—Ai la pobra! Penes rai! En arribar a Matanzas, que és la població on va deixar-la el vapor, després de cercar molt, va trobar al seu marit, ¡però en un estat més llastimós! M'ho comptava amb les llàgrimes als ulls, el mateix que el calvari que hagué de passar per a no caure en els paranyes que li paraven la mala gent d'allí. Està clar, fa tant goig!

—Pobreta, ella sempre tan digna.

—Doncs veurà! El seu marit a còpia d'estar borratxo, i la malaltia ja li venia de lluny, estava malaltís que no era bo per a res. Ella amb els seus cuidados li despertà el cor adormit, i anà entregant-se, acceptant agraït la idea de tornar a Barcelona a viure junts. No faltava sinó que ell es refés, i ella se'n cuidava, però un contratemps va precipitar la marxa. Al nen li havia agafat una tosseta durant la travessia i encara que semblava que no havia d'ésser gran cosa, el cas és que el pobríssim va morir. Aleshores la Lluïsa es sentí aixalada, però resolta com és, va fer veure al seu marit la necessitat de marxar de seguida. Se li havia tornat tot estrany, estava tot atontat i obeïa maquinalment, de manera que encara

no feia dos mesos que havia arribat ja en tornava a ésser fora.

—Pobra Lluïsa!

—Oh! esperis. Van tenir bastant mala mar i ell es marejava continuament, tant que miri, va morir pel camí.

—Què diu ara!—anava repetint l'Albert tot eternit.

—Oh si que n'hi han passades! ella mateixa va caure un dia en el barco que es va enfonsar una costella. Si li sentís contar a ella se n'escruiuaria.

Jo no n'hi he dit ni la meitat. Lo dia que ella va venir a explicar-m'ho em vaig fer un tip de plorar!

L'Albert no plorava, però no se'n faltava gaire. Havia renaixut amb més força la seva voluntat per la Lluïsa sentint la relació de les seves penes. Per fi digué la lletera:

—Diu que el voldria veure, Albert, que hi vagi.

—Jo..., vol dir?

—Sí, tontet, vagi-hi.

—Encara viu aquí a la vora? digué indecis...

—No, viu al carrer Ample.

—Hi hauré d'anar, vaja!

—Sí, ja veurà que n'estarà contenta.

***

L'Albert s'estigué preguntant si no era perillós, si era gaire inconvenient anar a veure la Lluïsa; però recordant les facècies que li havia contat la Maria, decidí anar a prodigar-li unes paraules de consol.

Començava a fer-se fosc, i l'escala on vivia la vídua no tenia res de clara. L'Albert palpà la paret cercant la corda de la campaneta i no es féu esperar lo xirigeix de la porta que, en obrir-se d'una revolada, presentà en el marc aquella figura endolada plena de gravetat majestuosa.

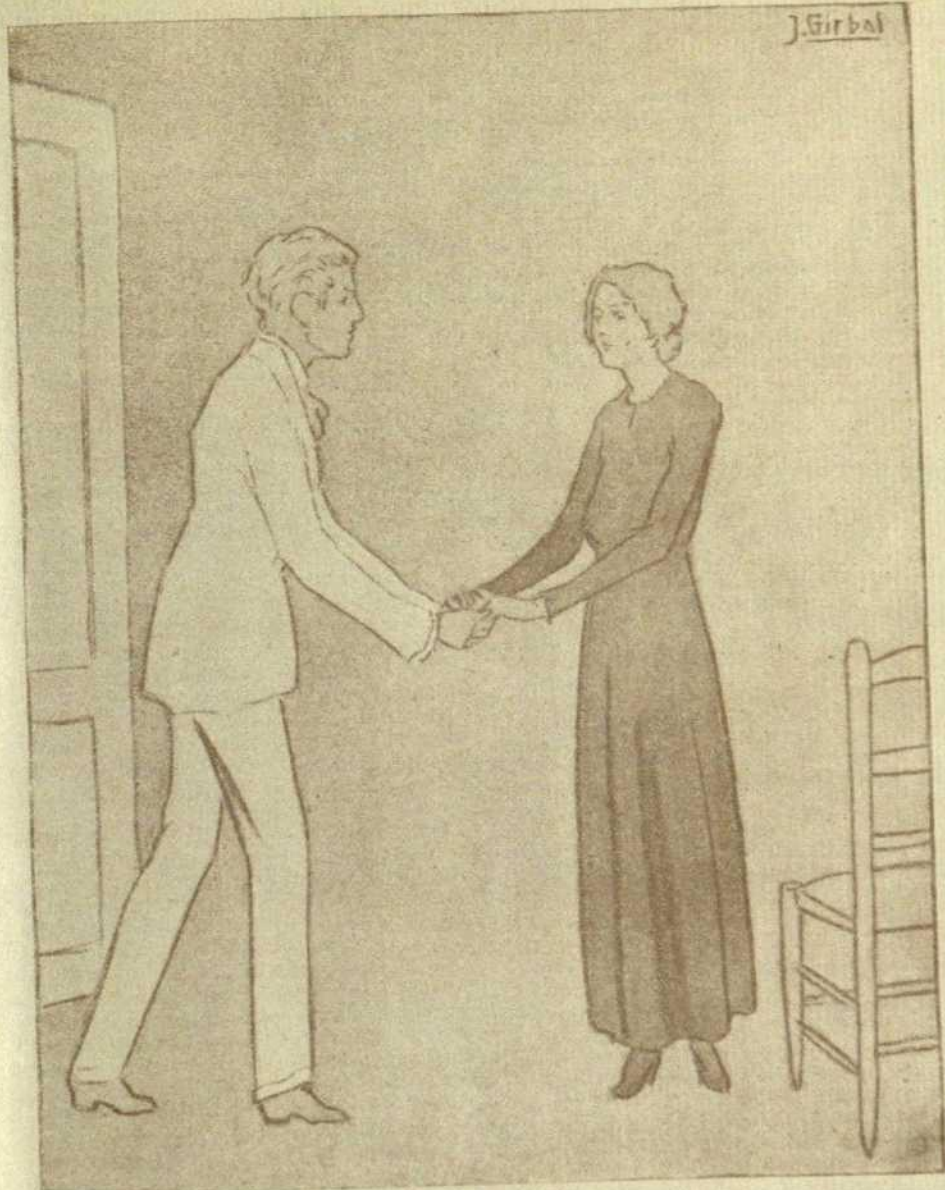
—Lluïsa!—féu l'Albert entrant al pis i agafant-li les mans, al temps que ella sobtada, no sabia fer altra cosa que correspondre a les estretes de mà de l'estudiant.

—Entri, entri; qui havia de pensar!—digué ella per dir alguna cosa.

Entraren a una saleta pobrement amoblada, i prèvia una lletania de paraules de salutació tendria i cordial, la Lluïsa explicà a l'Albert segons sos desitjos totes les trifolgues del seu viatge amb una breuitat i una precisió que encantaven a l'estudiant, el qual anava fent comentaris que treien aspror als tràgics accents del relat i alguna vegada feien apuntar lo somris en els llavis i galtes de la Lluïsa, que unes vegades resistia les mirades de foc de l'Albert, altres no podia i confosa els abaixava, entregant-se.

J. Girbal

— Lluisa! — feu l'Albert entrant al pls i agafant-li les mans... (Pàg. 584)

Sonaren les vuit en el rellotge de la Catedral i l'Albert s'alçà dient:

—Oh! si que és tard! Un altre dia ja en tornarem a parlar, perquè m'agrada sapiguer-ho tot, tot; ja sap que totes les coses de vostè a mi m'interessen sobremanera. I suposo que no m'ho ha dit tot encara.

—Oh! si, tot li he dit, ja sap que a vostè li dic sempre tot.

—Doncs a mi m'agradaria saber tot lo que no m'ha dit; però és igual, si no m'ho diu, m'ho pensaré, i el dia menys pensat en faré una novella de la seva vida.

La cara de la vídua s'il·luminà amb un somris:

—Ai, si, faci-la.

—Quan ens tornem a veure li llegiré.

—Està bé; on?

—Té raó que ara ja no vaig a classe al carrer de Tallers ni vostè hi viu. I ¿a propòsit? que torna a treballar per aquella casa?

—No com és tan lluny! n'he trobat una de més aprop i no em dona tanta feina; però no em sap greu, perquè aleshores quasi en feia massa. He pres aquest pis que és una mica més gran de lo que el necessito perquè si algun dia em surt algun senyor que m'agradi, el pendré a dispesa. No hi està vostè a dispesa?

Tot inquiet d'esperit, però dominant-se, perquè endevinà on anava a parar l'altra, digué:

—Si que hi vaig, però... no me'n puc moure, perquè sap?... són una gent del meu poble.

—O, bé, vul·li dir que si algun dia sapigués algun amic que no estigués content d'allí on viu, li estimaria molt que me l'atressés. Ja veurà, tot ajuda a viure.

—No tingui cuidado que ja n'hi buscaré un.

—Sobretot, Albert, que sigui un jove com cal.

—¿I com ha d'ésser per a que sigui com cal?—féu ell acarant-la amb un somris?

—Un jove que sigui... així..., sap... com vostè... està content?—respongué ella ajustant-se al to festiu empleat per l'Albert.

—No, estic content; és a dir, no n'estaria.

—Ai, ai! per què?

—Perquè... patiria, vel·hi aquí, de haver-li portat un jove que li agradés...

—I qui li ha dit que vostè m'agrada, féu ella amb certa gravetat còmica.

—Qui m'ho ha de haver dit sinó aqueix posat de vostè que està a punt de renyar-me sinó que no sap com posar-s'hi! I com que si li portés un dispeser que fos com jo, també vostè li agradaria com a mi m'agrada... no patiria poc!

De tan sofocada que s'havia posat, la Lluïsa no va poder dir més que:

—Calli, calli, per Déu!...

—Que vol dir que no és veritat?

—No m'hi faci pensar. Això d'haver d'admetre a un estrany a viure, en família, no es cregui, no, que no m'agrada gens, però és precis, per això no vull a qualsevol, sinó que m'agradaria que fos una persona coneguda... vostè, per exemple, si hagués pogut venir-hi.

—No filla, no...

—No, ja veig que no sabria com explicar-ho als seus pares... ¡...qui sap que pensarien!

—Bé, vaja, Lluïsa, no vull enganyar-la,

perquè algun dia potser sabria que no és veritat lo que li dic.

Ella va quedar tan esglaiada, que no va atinar a respondre; només va mirar-se'l interrogant-lo encuriosida.

—Sí..., no puc venir-hi, millor dit... no dec venir-hi.

—Per què? exclamà ella espalmada.

—Perquè... perquè...

—Ja pot dir-ho ja, que no em farà més mal del que ja m'ha fet. Jo que precisament vaig pendre el pis pensant en vostè.

—Doncs... no pot ser... vaja.

—Bé, però si encara no m'ho ha dit el per què. Que es pensa que no estaria bé?

—mormorà ella visiblement contrariada i fent dir a la vista lo que no gosà dir de paraula.

L'estudiant amb un domini sobre si mateix que inquietava a la vídua, va dir-li:

—A veure, ¿que faria per a semblar-li que estaria content?

—Oh... vegi, faria el menjar sempre al seu gust...

—Endavant.

—Que ho sé jo! però, cregui que el tractaria tan bé com ho pugui fer la seva dispesera.

—Si ho hagués de fer així, ara mateix em quedava.

Les galtes de la Lluïsa s'enrogiren i abaixant els ulls, digué:

—No l'entenc Albert, vaja! Amb tant sufrir, el cap se m'ha debilitat. ¿Vol parlar clar?

—Sí, Lluïsa, si; jo parteixo del punt de vista de que vostè, quan ha pensat en mi per dispeser és perquè ha recordat l'afinitat de nostre pensar i de sentir, deduït a través de les converses sostingudes a la lleteria. Aqueixes relacions li han portat el convenciment com me l'han portat a mi, de que posats vostè i jo a fer vida comú, sentiríem créixer l'afecte que ens guardem, sense haver-nos-ho dit mai, perquè fins avui, no ens era permès. Ho dic bé?

La Lluïsa més tranquil·litada, digué:

—Sí, molt bé, a veure que més...

—Que més? Doncs miri... Suposem... que vostè es llevaria abans que jo... em faria l'esmorzar, em donaria conversa sentats a la taula tots dos...

—I ara!... així li fa la dispesera?

—No, ni ganes. Quan jo marxaria m'arreglaria el quarto procurant que s'hi conegués la seva mà benfactora; prepararia el dinar; quan jo vindria, dinariem junts, vostè em voldria servir a mi, jo li deixaria posar el millor, després, jo canviaria el plat amb el de vostè, pendriem cafè i enllemint amb la seva conversa, ni jo estudiaria ni vostè faria el que ha de fer!...

—Acabi, acabi... deia tota lassa i mirant-lo amb ulls tristos.

—Que... això no fora vida, sinó... mort. Vostè no treballaria i gastaria per a mi més del que guanyaria; ens menjariem les seves suors... després, i dispensi, qui ens assegura que...

—No hi pensí en això, advertí amantent.

—Que no hi pensí? Si no succeís tal com li dic, si en la taula hi vegés fredor i egoïsme, si el quarto el tingués mal endreçat com ara, si vostè em reganyés com la dispesera que avui tinc, no succeïria, però com que tot passaria corregit i augmentat, del modo que li he dit, qui el deturaria el nostre pensament.

—I el seny per a què és?

—Per a perdre'l quan menys es pensa. No s'en dona compte vostè del perill d'una vida continuada d'amoixaments... és a dir, pressento que amb la més santa intenció, plens d'il·lusions i cantant la nostra pau, ens encegariem sense donar-nos compte...

—Està vist que tot m'ha de sortir malament,—acabà ella mig plorosa.

—Això no ho digui, dona,—féu l'Albert apresonant les seves mans.—Aqueixa li ha sortit molt bé... No faci que no amb el cap, que jo li dic que si... Vostè no ha pensat, demés, en la crítica que es posaria a sobre de que una noia de vint anys visqués sola amb un jove que no en té gaires més.

—Per alguna cosa sóc vídua,—digué somrient i volguent-se desfer de l'Albert.

—Vídua? No ho saben la gent que ho sigui; el que saben, és el que veuen, que vostè és una joveneta molt...

—Molt què?...

—No li vull dir!... Potser si que es pensava que li diria bufona i que fa goig! No, no, i no,—digué l'Albert apretant-li les mans i deixant-les-hi en llibertat.

—Ai Albert que n'és de dolent!—féu ella suspirant.

—Per això mateix que sóc dolent no li convé tenir-me a la vora,—digué anant-se'n, amb el convenciment de que deixava una ferida sagnant en el cor d'aquella noia, a jutjar per la tristor que ell se'n enduia.

***

Com planta que creix ufana i se la muda de lloc, sofí la Lluïsa els efectes d'una trasplantació. Es ben cert que sols indefinides i vagues frisanques alenava vers l'estudiant: mes n'havia endevinat una ditxa inconeguda que la feia ansiar l'atansament, si no la possessió, puix el terror del seu cor, esponjat per les irradiacions d'afecte que tenia rebudes de l'Albert, posaren arrels fondes

quan la viduitat li permeté concebre esperances. Per això fou més dolorosa la forçada renúncia. Que l'Albert s'hagués casat abans d'enviduar ella, no l'hauria entristida perquè tot fent-li goig, no estava en estat legal de posseir-lo, però ara que lliure i fàcilment podia lligar la seva sort a la de l'estudiant, tan enjogassadament, però amb tanta cruïda l'havia desenganyada, que la Lluïsa sentí morir-se.

Plorà i sanglotà. Fent un esforç, posà el sopar a la taula i menjà maquinalment; també d'esma es posà al llit creient trobar en ell la tranquil·litat que sentia escapar-se-li. Aquella nit la passà enigmàtica i amb continu sobresalt. Es donà compte per primeva vegada de la buidor que la voltava. Mentre va tenir el marit viu, encara que estessin distanciats no es féu mai la il·lusió de que visqués sola. De més a més li vivia el nen i encara que no tenia gaire temps per a dedicar-li grans atencions, sentadet a la trona fullejant catàlegs i figurins, que ella li posava damunt de la taula, la distreia amb sos parlaments i admiracions, i per altra part, l'afany amb què treballava per a fer-se un fons d'estalvi, és ben cert que no se sentia sola, ni temia la solitud, ans al contrari l'acceptava com a mal necessari per a donar temps a que son marit es benedís de la fugida, sentís la nostàlgia i anés a caure altra vegada en els braços amorosos de sa esposa, o, per contra, anar-hi ella a brindar-los-hi, si, passat el temps que necessitava per a arregar quartos, no li hagués dit el cor de tornar. Mort el seu marit, quedà aclaparada i sens esma; més l'arribada a Barcelona la reconfortà pensant que hi havia arribat més sola del que n'havia marxat, i amb la llibertat de que abans no gaudia, per això es decidí prompte a llogar pis, a treballar per un magatzem de sastreria, i anar a la lleteria per a deixar recado a l'Albert.

Els dies que van passar des de que anà a la lleteria fins que l'estudiant va visitar-la, li semblaren anys.

Tenia el sobre-àlè tan fort, dormint, i el seu cap bullia tant, que sovint es despertava. Es feia el propòsit de no pensar en l'Albert, però tan aviat com arribava a abaltir-se, ja somniava a l'estudiant, ara preguntant-li rendidament que acceptés l'hostatge pura i noblement ofert, ara alegrant-se de que no l'hagués acceptat. Unes vegades el veia radiant d'atractius, dispeser seu, i, com ell li havia pronosticat, essent objecte de tota mena de les atencions que la Lluïsa li prodigava. Altres era ella l'obsequiada, i acabava per esgarriar-se. Els afalacs i dolces suspirades li portaren el desvetllament, i l'esglai la matava. En aquelles hores d'insomni si que se'n sentí de

sola! Aleshores si que desitjà amb tota la seva ànima una companyia; quina? oh!, una. L'Albert?... L'aspecte de la cambra li havia anat entorbolint la pensa, les emocions sufertes l'havien abatuda, les ànsies de companyia la feren delirar i és el cert que a l'endemà dematí, era tard quan va llevar-se, i els seus ulls enribrats de un cercol morat i l'esgrogueïment del seu rostre donaven ben bé compte de la lluita sostinguda. Mes, amb tota recança una dolça idea cobejava en son pit; en mig de son trencament de cames i movent-se com un autòmat, feia esforços per a desdibuixar de sa memòria la acariciada figura de l'Albert. Havia comprès que la unió amb ell no li convenia, que podia ésser-li fatal, que l'estimava massa i podia esdevindre'n una passió traïdora que hauria acabat amb la seva tranquil·litat.

***

L'Albert no passà la nit tan tumultuosa. Es cert que el cor li sagnava despietadament en deixar la Lluïsa, però la idea del seus pares, la del què dirien la gent en veure una unió, perillosa, pel secret afecte que l'unia amb la vídua, la explosió que podia tenir l'amor que en naixeria, si no li minvaven la dolor, li feren comprendre que era més suïcidor que no pas el que podia seguir-se de alimentar una afecció, en íntima convivència amb aquella menestrala encisadora, per la qual sentia massa per a fer-la una desgraciada, i massa poc per a fer-la sa esposa. S'arrepentia d'haver segat en flor unes il·lusions pures, es culpava del dolor que causava a la Lluïsa; però ell, jove enamoradís, es senti orgullós de fer un pas d'home, de saber acallar la veu d'un amor incipient que no sabia on podia arribar a parar, i així va aconhortar-se cobrint la ferida amb la íntima convicció d'haver fet una bona obra. Ho fessin sos vint-i-dos anys que li prometien aventures saboroses a desdir, ho fes la temença d'una mala acció pressentida, el cas és que l'Albert decidí apartar resoltament i per a sempre a la Lluïsa de la seva memòria, és a dir, apartar-la per a fugir i trobar-se amb ella i haver de donar unes explicacions que temia no saber encertar, perquè, ben mirat, d'estimar-la—es deia—jo crec que dec fer-ho de manera que ja no deu poder estimar-se més; però... vaja... acabava sospirant fent-se-li un nus a la gola i tornant-se roig a l'abrusament d'una onada de foc que l'arborava, no puc... pobra noia, no sé lo que passaria... i fóra, fóra...

***

La lleteria del carrer de Tallers era l'oasi on la Lluïsa anava a refrescar la seva set d'amor; allí amb la Maria desfogava el seu cor i parlaven de l'Albert, enyorant-lo: la vídua perquè no podia avenir-se a perdre'l del tot; la lletera perquè s'havia pres en seriò el paper de protectora d'aquells dos caparrotets que feien veure que no s'estimaven i se'n morien de ganes, si bé que l'estudiant, com més anava més clares hi feia les visites i sempre a hores en què no hi hagués de trobar la Lluïsa.

Un dia li digué la lletera:

—Això no té mai hora fixa per a venir?

—Que li diré jo!

—La Lluïsa sempre em pregunta si ve.

—I que tal, com està?

—Oh, com sempre, formosa com un pom de flors.

L'Albert no tornà resposta; es mirà a la Maria i féu una rialla vergonyosa.

—Què els ha passat a vostres?

—Sí, vegi...

***

L'estudiant deixà passar una pila de temps sense anar a la lleteria. Anà a vacances, tornà a ciutat i es llençà de ple a la vida periodística, amb lo qual tenia el temps molt ocupat. Un dia, allà entre dos foscants, anant amb un companyi hagué de passar pel carrer de Tallers. La Maria, des de la botiga estant, havia tret el cap un moment. L'Albert s'aturà només que un moment per a saludar-la.

—Que no volen entrar?

—No, que anem per feina.

—Doncs quan vingui una estona amb calma, li he de dir una cosa.

—Sí? Jo també. Ja vindré...

—Aviat?

—Sí... potser demà a la tarda

—Sí, vingui... m'ho promet.

—Com vulgui; sí, vaja, fins demà a la tarda.

—Així, home! ja veurà quina sorpresa!

***

Quan l'Albert entrà al dia següent a la lleteria, les dues amigues s'estaven sentades sostenint animada conversa. En veure l'estudiant, la vídua es sofocà, i aquell féu com aquell que no ho reparava.

—Veuen aquest paquet? A que no saben què hi ha? digué tirant-lo sobre la taula.

—Qui sap, digueren ambdues dones.

—Doncs la novella de la Lluïsa.

—Ah! veïam!, au, llegeixi'ns-he-la! barbotaren atropelladament una i altra.

—Bé, però sense temps de preguntar-li...

—Ai, au, senti's i llegeixi-la.

Se sentaren tots tres. La Maria al costat de l'Albert i la Lluïsa davant d'aquest. Començà la lectura sossegadament al dia de conèixer. Tota ella un estudi psicològic pretenent retratar els sentiments de dignitat que nasqueren en el cor de la vídua en trobar el seriós estudiant, els afanys de aquest per a ben portar-se davant d'ella i conquerir-ne l'afecte, la contrarietat rebuda en saber-la casada, la decisió de continuar en el conreu d'aquella amistat, els sufriments de la pobra menestrala...

Moments hi havia que les dues dones es miraven i deien—que està bé!—L'Albert reposava somrient i continuava. De tant en tant, quan el diàleg era tendre, el lector hi posava inflexions de veu, l'animava amb passió, es mirava a la Lluïsa, i ella abaixava els ulls confosa, sospirant més d'una vegada.

Una de les coses que més admirà a la protagonista, fou la descripció del seu viatge a Cuba; unes pàgines en les quals l'Albert pintava el pelegrinatge de l'honorada esposa per aquelles barraques de vora el port, cercant al marit, on va trobar més d'una mala ànima que li féu sentir proposicions que eren molt temptadores per qui no hagués sigut de bon tremp. L'Autor feia dir a la Lluïsa en defensa de sa virtut paraules plenes de seny, donant-li en la lectura el to de dignitat ofesa, en tanta de manera que féu exclamar a la dona.

—Ai! ai! com ho sap això? No ho he dit pas mai a ningú.

—Però és veritat eh? No podia ésser d'altre modo amb aqueixa cara, amb aqueixos ulls i aqueix...

—Deixi, deixi, que no tindriem temps.

(Il·lustracions de J. Girbal)

—Si, si,—afegí la lletera—que si vingués gent em sabria greu de no poder-la sentir tota. Oi que és bonica, Lluïsa?

—Ai, si!—féu ella, girant els ulls enlaira.—Quin bo em dona sentir-la!

—Diantre d'haver-se casat tan aviat...

L'Albert que anava a reprendre la lectura aguardà la contestà de l'altra.

—Si... vegi, què havia de fer!

—Com!—interrompé l'estudiant estranyat.—Vostè és casada, Lluïsa?

—Té raó que no li havíem dit,—féu la Maria.

—I des de quant?

—Fa dos mesos.

—Bé, conti'm, com va ésser?

L'aludida, que hauria preferit bona cosa defugir tota explicació, baixà els ulls avergonyida, se li enrojolaren les galtes, mogué el cap amoinada i barbotejà desdenyosament i amb pausa:

—Com va ésser, com va ésser!... em trobava tan sola!... el que m'havia proposat, no em va sortir bé!... la vida és tan cara!... una dona jove corre tants perills!...

—Bé si, ja ho veig—digué confós l'estudiant—i amb qui s'ha casat?

—Si... miri... amb un cotxero,—féu ella nirviosament... posant-se a plorar.

Un silenci esglaiador esdevingué després d'aquestes paraules. L'Albert contrariat recollí el manuscrit, mentre la Maria consolava a la Lluïsa.

Entraren parroquians a l'establiment i la lletera anà a servir-los.

No poguent l'Albert fer-se fort davant de la impensada nova, es posà dret, apretà la mà de la Lluïsa sense lograr que ella aixequés el cap ni parés de plorar; i sortí silenciós de la lleteria diguent-se:

—Malaguanyada!

VALERÍ SERRA I BOLDÚ

MATUTINAL

(De la col·lecció IDIL·LIS)

I

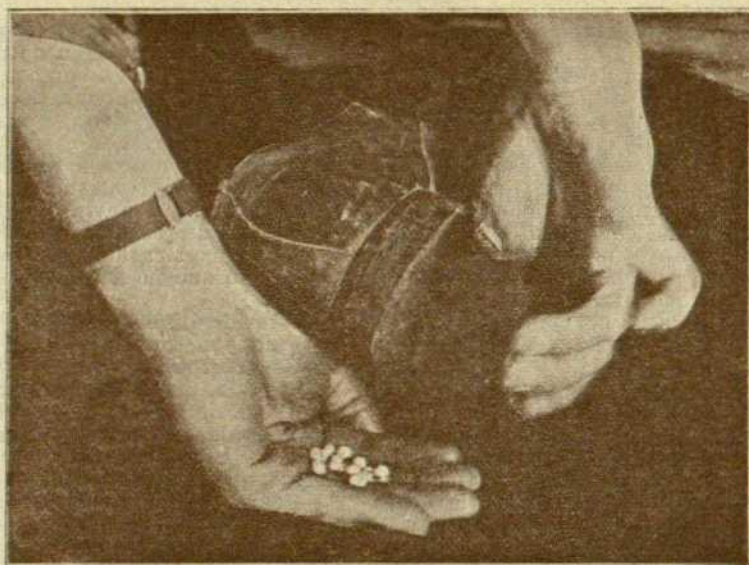
Com la perdiu, peona la minyona
que duu el cistell d'anà a mercat, al braç.
Camina davant meu, a un tret de fona;
troba al sagal, l'atura, hi enraona;
fa una rialla; i reprén el pas.

I al lluny es gira, i amb llagateria,
li tira un bes; i es perd entre uns abrulls.
Quan ell passa prop meu, i amb mi canvia
d'esma, son «Deu-vos-guard» amb un «Bon-dia»
duu tot el llum del dia a dintre els ulls.

RICARD PERMANER

Curios cas en què ben sovint es troben les Duanes nord-americanes. Com es veu per la present fotografia, s'anaven a passar de contraban unes quantes perles de gran valor

DUANERS I CONTRABANDISTES

TOTES SE les pensen els contrabandistes, però els duaners no els deixen fruir gaire de les seves pensades. El bon duaner és un home que sempre està pensant que li poden fregir; és l'home de la desconfiança per norma. Així que veu la freqüència d'una mena de gènere mateix passar per la Duana, ja mal-pensa i s'informa; i si el gènere no correspon a les exigències del mercat interior, furga i observa... i troba el contraban. Així que veu que un mateix importador rep gèneres molt variats i de caràcter inusitat, torna a furgar, torna a observar... i torna a trobar un altre frau. Altres vegades és la freqüència d'un viatger-lo que el posa en guàrdia, o el seu tipus; clar que els tipus dels contrabandistes que passen per les Duanes no són el ferotge barbut amb la brusa dins de les calces i aquestes dins de groi-

xudes polaines; el contrabandista que freqüenta les Duanes sol viatjar en trens expressos o de luxe, en primera o en *sleeping-car*; vesteix amb elegància i té aires de senyor; però dins d'aquests mateixos aires de senyor, té un no sé què que el fa sospitos als ulls del duaner avesat a veure la gent de l'ofici adversari.

Així, en veure un tipus d'aquesta mena, tan del gènere masculí com del femení, car hi ha moltes dones que fan d'aquest ofici i que hi tenen molta traça, el duaner aprunta l'inspecció de l'equipatge i arriba fins a escorcollar el viatger i encara a fer-lo despullar de la roba que porta a sobre.

Les escenes que en tals ocasions es desenrotllen són a voltes pintoresques; el contrabandista es resisteix amb afectada dignitat a deixar-se escorcollar i protesta ofès de què se l'obligui a despullar, i com que les protestes no hi valen a les Duanes

servides per bon personal, acostuma a trobar-se amb què els que fan més escarafalls de dignitat resulten, bo i despallats, un veritable fetó de mercaderies desfet. Entre la roba i la pell d'un home o d'una dona d'aquest ofici en surten metres i metres de puntes fines, peces senceres de seda, joies i pedres precioses, drogues químiques per al vici, etc., etc.

Hi ha Duanes que tenen museus de contraban veritablement interessants; en ells s'hi veu lo que arriba a inventar el magí dels homes per a fer diners a costa de l'erari públic, i en ells s'hi veu també lo que arriben a maliciar els bons duaners. El sistema dels dobles fons és una cosa ja enterament

sistematitzada: el dels sacs amb ànima tètrics variadíssims; el dels objectes macissos que són buits, arriben a torturar la imaginació; davant d'un d'aquests museus hom es fa l'efecte que la matèria és ja completament exhaurida.

I amb tot, no ho és; suara als Estats Units els duaners han fet una sèrie de descobertes que demostren que mentre hi hagi Duanes hi haurà contrabandistes, i

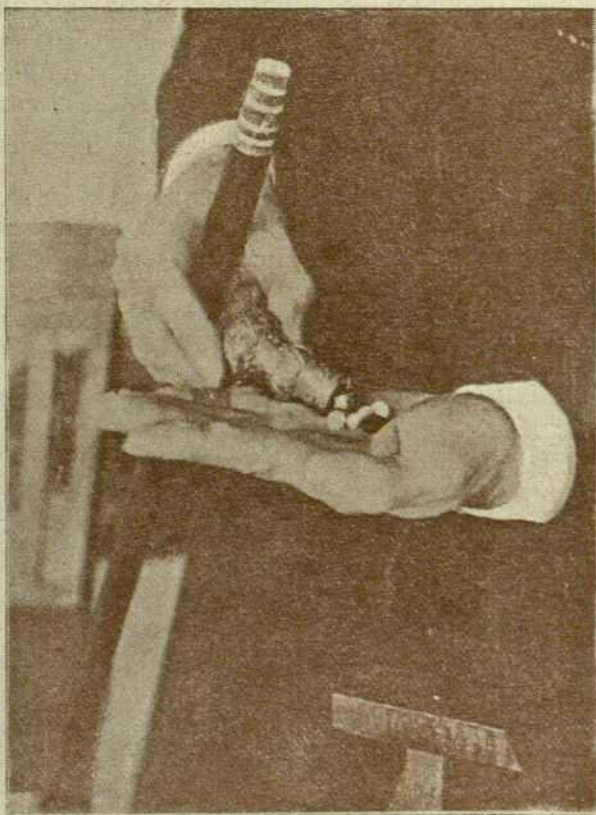
que com més segaços siguin els duaners, més inventiva tindran els seus adversaris.

Les autoritats fiscals de Nord-Amèrica havien observat que d'ençà de la guerra el negoci de les joies havia pres a la Federació un més que regular expendiment; les

argenteries eren curulles de joiells carregats de perles, brillants i pedres precioses, que les transaccions en aquest article eren abundoses; però d'aquest moviment comercial inusitat no n'hi havia cap res a les Duanes de la Federació, ans al contrari, el capítol de les perles i de les pedres precioses més aviat havia baixat en la renda de les Duanes.

Constatat això, es va presentar ben

clar el problema del frau. Els duaners americans són gent llesta, gent que amen l'ofici i que n'han fet un art; però per més que furguessin i que molestessin als sospitosos, res trobaven de lo que cercaven. Buscant pedres precioses havien trobat moltes altres coses, i ja creien en el descobriment de qu'que banc d'ostres perleres en el mateix Mississipi, o que el Transvaal s'havia traslladat al cor mateix.

Oficial-inspector de la Duana de Nova York descobrint en l'interior del puny d'un bastó bona quantitat de brillants, perles i altres pedres precioses

de Nova York, quan un dia, després d'haver girat i regirat a un sospitós, resseguit i desfet totes les costures de la seva roba, despentinant-lo, registrant-li fins les cavitats dels seus queixals corcats, a un dels duaners li cridà l'atenció la forma com estava collat el taló de goma de la sabata del viatger, i en treure'n els cargols va caure de dintre un rosari esparramat de perles d'un bellíssim orient i d'un pes més que regular.

A un altre «gentleman» li fou desfet el puny aurífic de l'elegant bastó amb el qual senyorejava i picava a terra en el paroxisme de la seva indignació per ésser objecte de les sospites dels duaners, i dintre del cisellat puny s'hi trobà encauada una veritable fortuna en perles i pedres precioses.

Des de llavors els duaners dels Es-

tats Units s'han tornat uns ferotges tafaners i desfan totes les coses que porten la gent que els ofereix sospita, sense el més petit respecte, i posant-hi la mateixa afició que posen els infants en desfer les joguines per a veure com són fetes.

En lo que no han arribat encara els duaners dels Estats Units és en purgar els sospitosos d'aquesta mena de contraban i en fer-los estar vint-i-quatre hores asseguts en un recipient cristallí amb guàrdia de vista i d'oïda, per a veure lo que cau i sentir-ne el soroll, car si els duaners afinen tan les seves suspicàcies, als contrabandistes no els restarà altre mitjà que passar les perles i les pedres precioses

amagades en el ventrell i per les circumval·lacions dels budells.

¡Que el meu sant Patró els assisteixi!

BARTOMEU

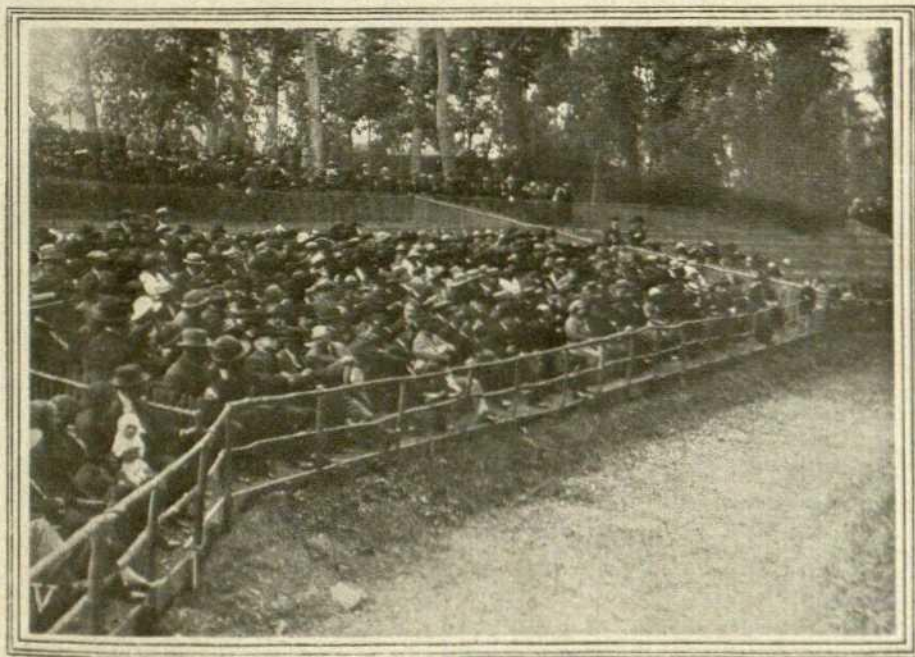
Altre no menys interessant cas de frau descobert en una Duana americana. El Vista regirant l'equipatge d'un viatger, en el qual hi descobrí una màquina fotogràfica que servia per a encobrir el frau d'uns quants mils dolars en joies

La Societat choral Deodat de Sévérac, que dirigeix el notable músic català Fontibernat, durant el concert

L'homenatge de la Societat choral Deodat de Sévérac, de Tolosa, al Mestre Morera

Aspecte general del públic que assistí al concert d'homenatge a l'il·lustre músic català
 (A primer terme, les autoritats tolosenques i catalanes, la família del malaguanyat Sévérac i el poeta N'Antoni Perbos e

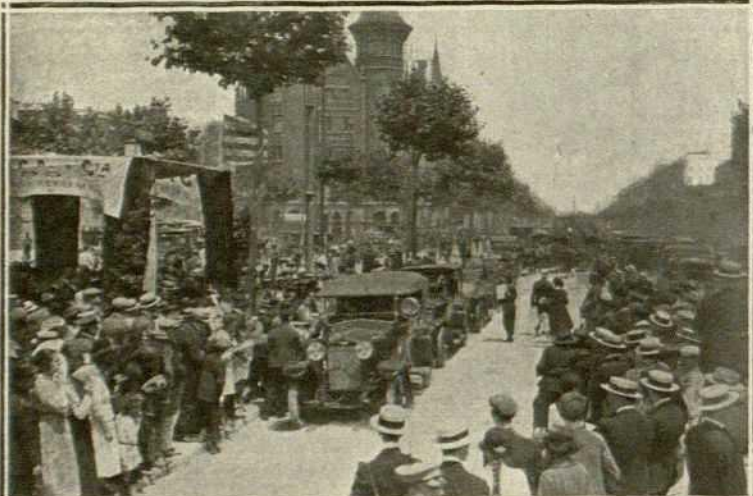

Actualitats

(MES DE JULIOL)

A la Universitat Industrial

Les autoritats catalanes i demés concurrents a l'acte inaugural de l'Escola de Labors de la Dona

De la Festa de Sant Cristòfol

La benedicció dels automòbils a l'església dels PP. Carmelites de la Diagonal

L'Homenatge al Diputat per Sant Feliu

L'entusiasta i digne Diputat per Sant Feliu, N'Antoni Miracle, rebent l'homenatge que els seus electors li han tributat darrerament amb motiu de les notables millores que ha lograt pel seu Districte.

(Fots. Sagarra)

Actualitats

(MES DE JULIOL)

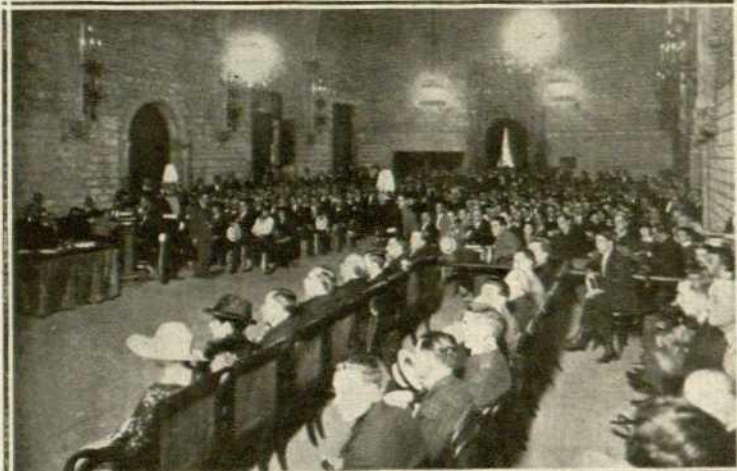
L'Aplec al Carmel

Els Orfeons cantant
durant l'Aplec

(Fot. Bonet)

Repartiment
de Premis

Aspecte del Saló de Cent durant el repartiment de Premis concedits als obrers per la Comissió Mixta de Treball

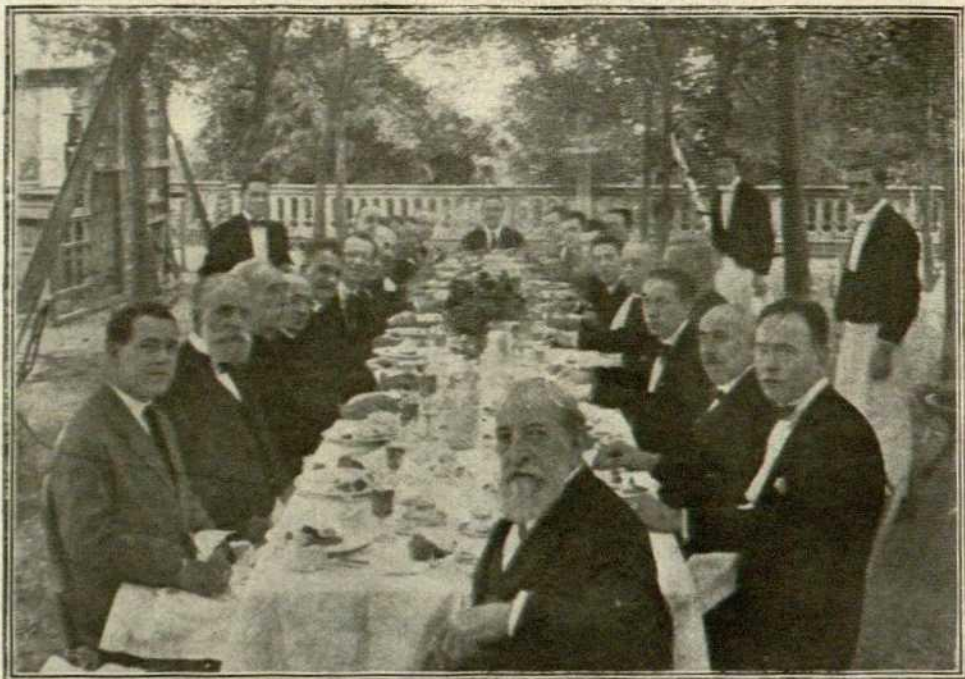
Una manifestació singular

Aspecte de la Plaça de Sant Jaume durant la manifestació-protesta que els llogaters d'autotaxis, feren per a lograr llurs pretensions.

(Fots. Sagarra)

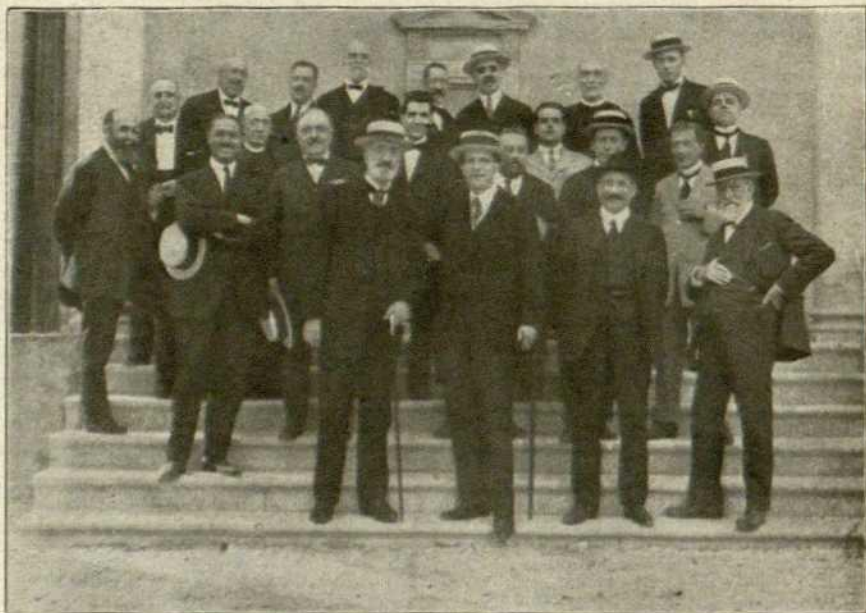

L'il·lustre catalanòfil, voltat dels seus amics i admiradors, en l'àpat que li fou dedicat al Turó Park

El Banquet-Homenatge al Mestre Kurt-Schindler

El Mestre Kurt-Schindler (primer terme, al mig) amb els mestres Nicolau i Millet i altres personalitats musicals i literàries, després del banquet amb que fou obsequiat amb motiu d'haver presidit la IX Festa de la Música Catalana
(Fots. Perez-Moya)

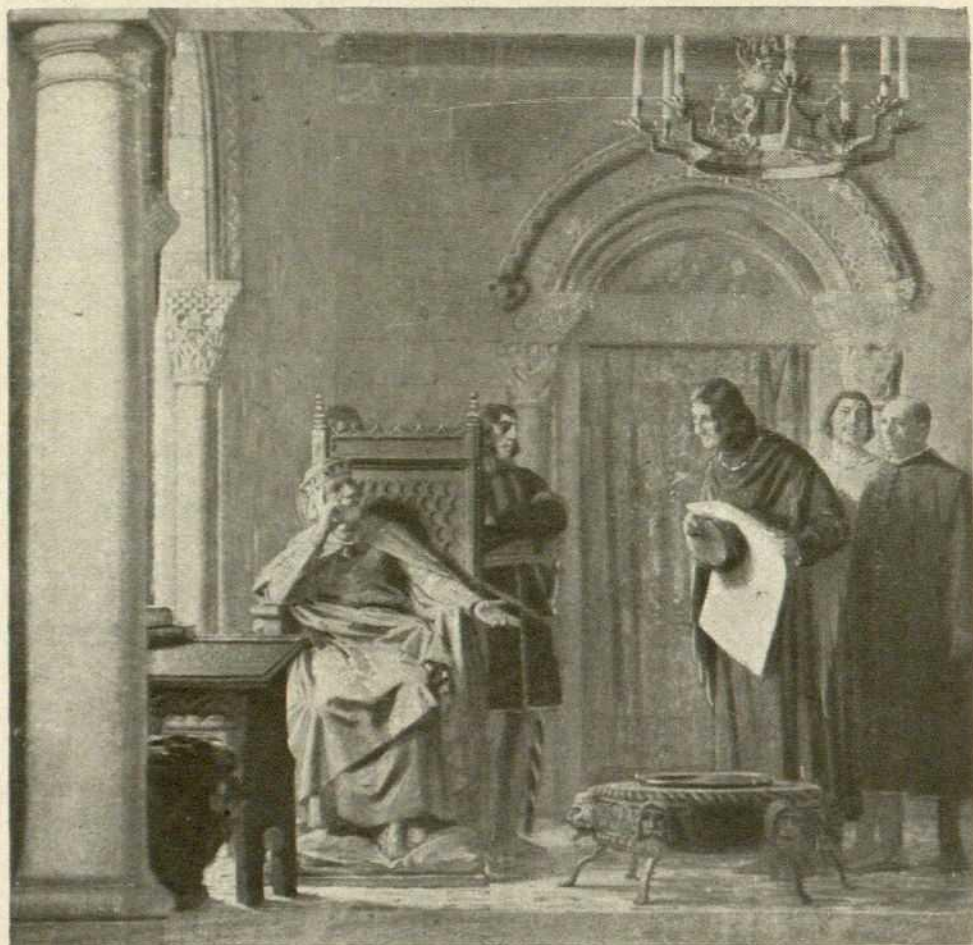
La tempesta imminent. (Notable clixé del nostre col·laborador En Forcada Marsà).

D'Art Fotogràfic

Damunt la tempesta. Des de Sant Llorenç de Munt
(Clixé obtingut pel nostre col·laborador Dr. Boncompte, de Terrassa)

Pere II d'Aragó dictant en 1298 la constitució *Quiscum notari*

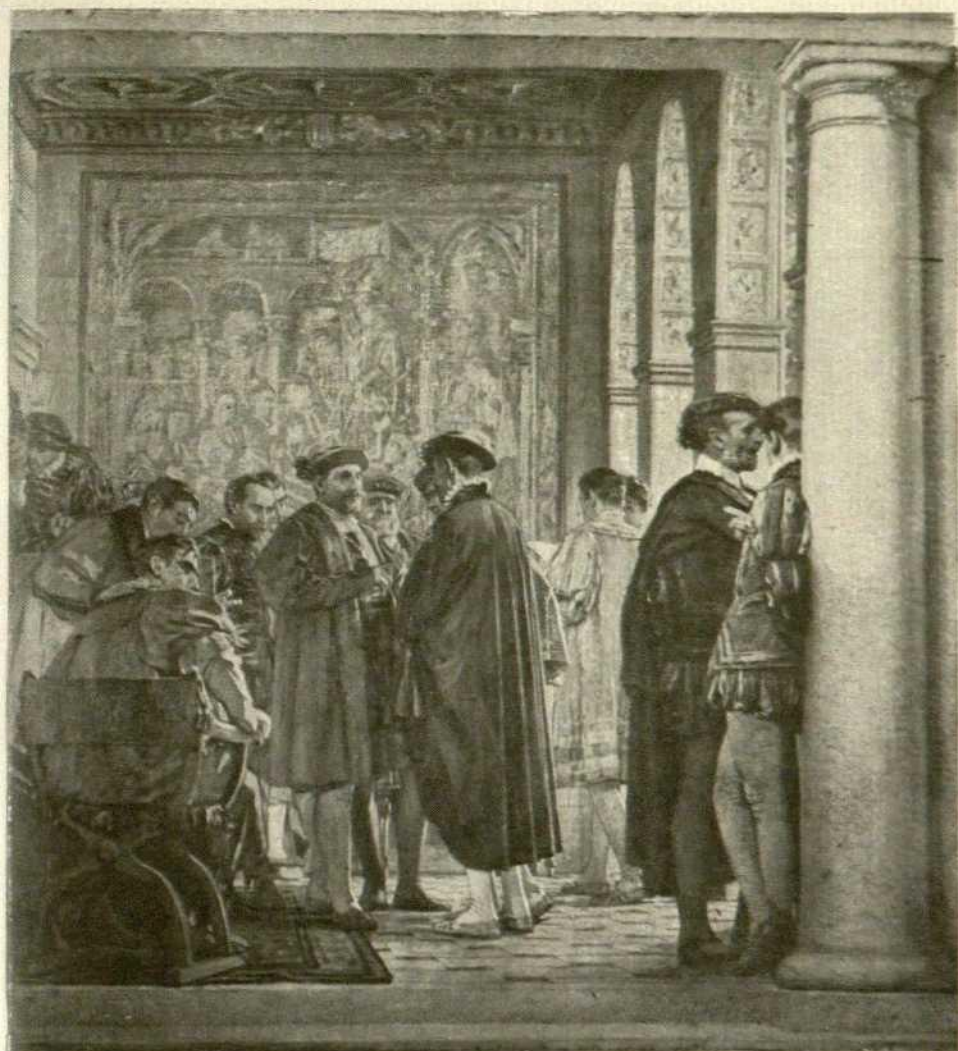
Unes pintures d'En Fèlix Mestres

DESPRÉS d'un grapat d'anys de treballar-hi, En Fèlix Mestres ha acabat la decoració de la Sala de Junes del Col·legi de Notaris de Catalunya. Temps enrera, en acabar les pintures de les parets de la testa, D'ACÍ I D'ALLÀ va ocupar-se de l'obra del decorador català, fent a la mateixa el comentari carinyós que es mereixia. Avui cal que ens hi tornem a parar, car s'ho valen l'obra feta pel mestre i la bona idea que tingueren els notaris del nostre Col·legi en fer-la fer.

Campir unes parets i penjar-hi un quants quadres agençant-los en forma que s'avalorin uns als altres, és un sistema de decoració corrent i no gens difícil: pintar en les parets comentaris de la història d'un cos o d'una corporació que per força han d'ésser coses sincròniques i de diferents valors en color i en ambient, és cosa més difícil de que sia bella i hom s'exposa a que omplin massa o caiguin al damunt dels qui habiten el saló.

En Mestres, qui és home que ha estudiat amb intel·ligència i amor ço de la composició decorativa, que sap raonar-se ço del per què una pintura mural no és un quadre i

Segle XVI. Reunió del Col·legi de Notaris a la Sala del Trentenari de l'Ajuntament de Barcelona, per a procedir a l'elecció dels seus dos Priors

que té, com pocs artistes, el secret d'harmonitzar les exigències de l'anècdota amb les de la funció decorativa de la mateixa, no sols ha salvat el perill, sinó que co que podia perjudicar la seva obra l'ha avalorada supeditant-la a les lleis de l'ordenació de masses i de colors en què s'ha de moure el gènere de pintura que havia de fer.

Cal veure la Sala de Junes del Col·legi de Notaris: cal veure com les set grans pintures que omplen sos set plafons, essent tan diferents, tan vives, tan corpòries, s'harmonitzen tal com si fos una sola cosa, i com el sòl i el sostre, els respallers i les obertures, tot es fon en una sola peça d'art dintre la qual hom s'hi sent bé i l'esperit s'hi complau en un dolç repòs.

Les dificultats amb que En Fèlix Mestres ha topat i els problemes que li ha calgut resoldre eren grans i complexes, car pel temperament de l'artista la pintura havia d'és-

Segle XVIII. Otorgament de capitols matrimonials en una casa pairal catalana

ser cosa realista per a que fos eloqüent. Els temes, per altra part, així ho requerien per a sensibilitzar més l'expressió de lo què amb elles es volia dir.

Ultra això, cada un dels plafons és una pintura que per si sola té valor, i un gran valor pictòric i documental. El plafó central, en el que apareix Jesús predicant a les multituds mentre Sant Joan anota ses paraules per a donar-ne fe a les generacions futures, és una pintura per a perpetuar la fama d'un pintor; i són trossos exquisits de l'art de la pintura catalana, així els dos altres que va pintar anys enrera com els suara acabats, quals temes aportem per a testimoni davant del lector.

Seguint la cronologia establerta dels mateixos, el primer representa la constitució *Quiscum notari*, que va donar l'any 1298 Pere II d'Aragó, una de les lleis més lliberals d'aquella època gloriosa, per la qual els notaris són autoritzats de requerir al mateix rei sempre que no sia en perjudici de la Generalitat Catalana.

El segon representa una reunió dels notaris, haguda en el segle XVI, en l'antiga Sala del Trentenari de Casa la Ciutat, per a l'elecció dels seus dos Priors.

Sanció de la llei del Notariat, donada per la Reina Na Isabel II l'any 1862, en son Palau de Madrid
En la pintura s'hi veuen els diputats que formaven la taula del Congrés: N'Alexandre Mon, president, i els secretaris
Manuel Ruiz Zorrilla i Daniel Carballo, i el ministre de Gràcia i Justícia, En Santiago Fernàndez Negrete

(Fots. Arxlu Mas)

L'altre és un bell glosari de l'acte d'otorgament d'uns capitols matrimonials, fet en una casa pairal catalana en el segle XVIII.

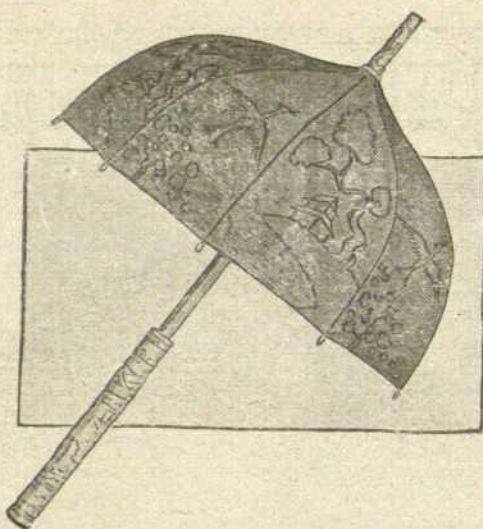
El quart és la commemoració de la firma que va posar en l'any 1862 la reina Isabel II, sancionant en el Palau de Madrid la llei del Notariat.

Tan-de-bó les Corporacions catalanes imitessin en ço de l'embelliment de les seves cases corporatives ço que han fet els nostres notaris. L'art de la nostra pintura i la fama dels nostres artistes en treurién un gran profit.

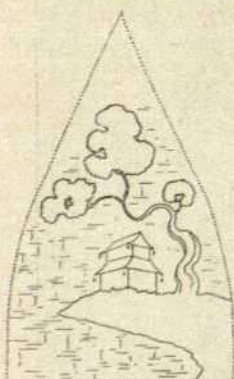
L. F.

**ÇO
QUE
HOM
HA
VIST**

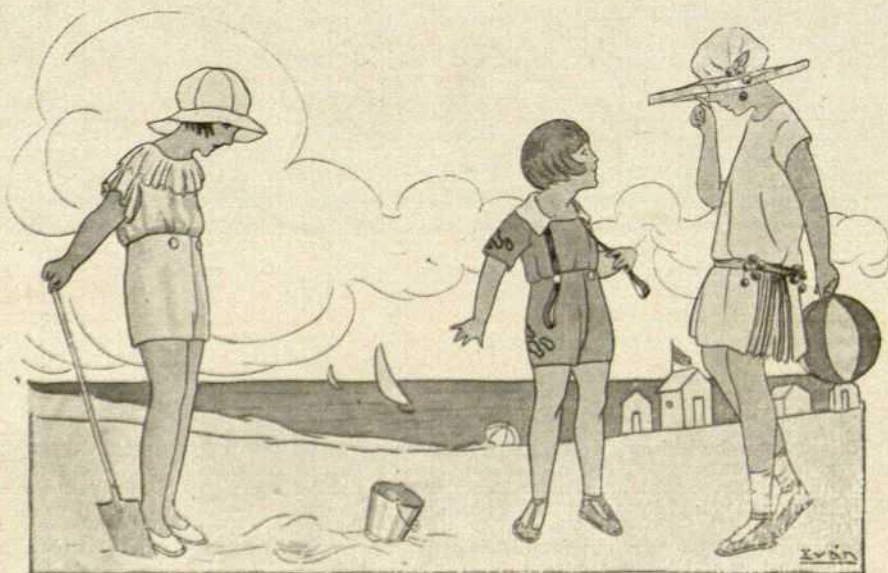
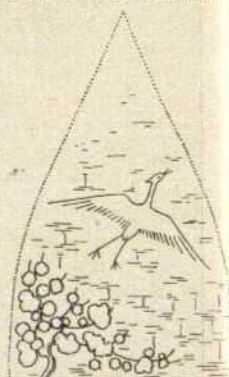

*Tempo-
r a d a
d'estiu
d e
1922*

Aquest més ha sigut una bella ombrel·la ço que hem vist, la qual amb tot i no reunir pas la qualitat de fàcil confecció, hom no pot pas resistir a l'impuls de publicar-la.

El material que la cobria era seda de color negre, damunt de qual to hi eren brodats amb colors vius i fils d'or, uns motius xinesos per l'estil dels que publiquem. El conjunt resultava d'un efecte ben original i elegant. — IVAN

Tres bells models de vestits de platja, per a nen

DOS AMICS

LA NENA REGINA IMMACULADA
MUSTIELES I LOPE, FILLA DEL NOSTRE
DISTINGIT COL'LABORADOR I NOTABLE
LITERAT VALENCIÀ,
EN JASCINT M. MUSTIELES

Moment de la benedicció de la font

L'Aplec automobilista a la Font de Sant Cristòfol de la Colònia Bosc de Montalegre

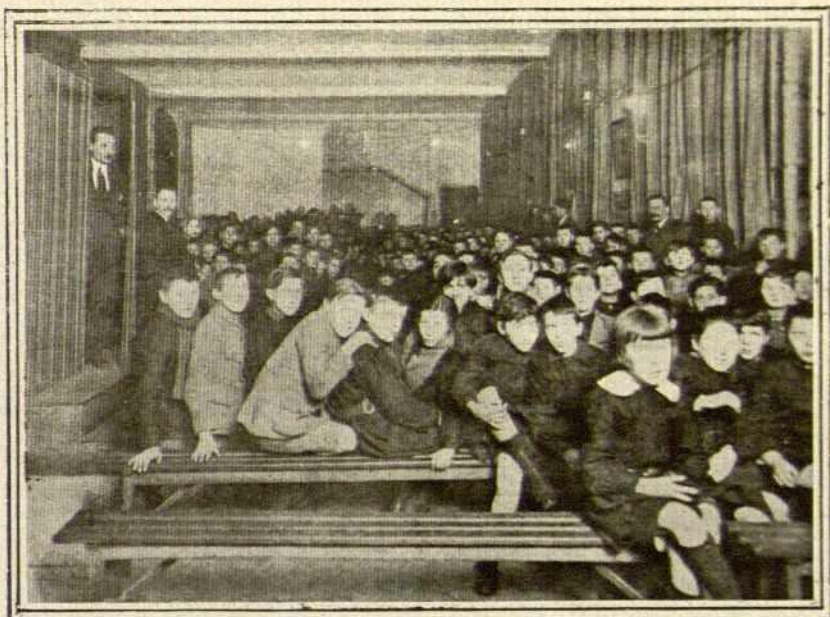
La benedicció dels automòbils concurrents a l'aplec

El cinema a les Escoles de París

Una sessió
instructiva de
cinema a una
escola

UN servei de cinematògraf i no el cinematògraf escolar, sinó senzillament decent, ha sigut establert a les Escoles municipals de París. Els amics dels escolars de París han organitzat el servei amb tal cura, gairebé tal com la nostra admirable Comissió municipal de Cultura, que, modèstia apart, no té res que envejar a cap de les organitzacions de patronatge escolar del món.

En un camió són transportats tots els estris necessaris per a les sessions cinemato-

gràfiques a les Escoles. La màquina, cortines negres, la pantalla, les pel·lícules, les bombetes vermelles, el reostat, etc., etc., i en pocs minuts són transformades les aules en un comfortable saló de sessions.

No cal més que mirar el gravat del públic d'una d'aqueixes Escoles parisenques per a veure com els petits escolars estimen aquest esplai que, lluny dels perills del cine, els ofereixen la gent gran que pensen amb ells i els donen els gustos a la mida.

L'automòbil que transporta el «Cinema de París» a les Escoles municipals de la gran capital francesa

(Fots. Trampus)

FIGURES D'ACTUALITAT

EL MESTRE KURT-SCHINDLER

L'il·lustre compositor-director i entusiasta catalanòfil, fundador de la «Schola Cantorum» de Nova York i gran admirador i propagador de la música catalana, al qual l'Orfeó Català, en homenatge als seus alts mèrits i en agraïment a la seva patriòtica obra de difusió de l'art musical català per les terres nordamericanes, nomena President de la IX Festa de la Música Catalana.

(Foto Studio-Arenas)

LA REINA DE LA IX FESTA DE LA MÚSICA CATALANA

La senyoreta Concepció Patxot i Rabell, filla de l'il·lustre i benemèrit protector de la cultura catalana, En Rafael Patxot i Jubert, a la qual l'Orfeó Català nomenà Reina de la IX Festa de la Música Catalana, que es celebra el dia 8 del passat juliol.

(Photo-Studio Areñas)

Record d'una excursió pel Cantó del Valois (Suïssa)

El corn dels Alps
ressona de muntanya en muntanya, fins a les valls profundes.

0

Recollint l'herba,
l'únic menjar
del bestiar du-
rant el llarg
hivern

0

0

Els companys
d'excursió con-
templant la ca-
dena del
Mont-Blanc

Dibuixos - silue-
tes del distingit
artista
Josep Mallart

EL MANIGOT

DE

FRANCINA

(Aquesta narració ha servit de fonament, més que la mateixa història de Mimi i de Rodolf, als llibretistes de l'òpera de Puccini *La Bohème*)

... i la Germana Santa-Genoveva no volia pas sentir l'olor del fam quan fela la ronda (Pàg. 610).

I

EN TRE els veritables bohemis de la veritable bohèmia, n'havia conegut altre temps un que es deia Jaume D... Era escultor i posseïa un gran talent que feia esperar moltes coses d'ell. Però la misèria no li va donar temps d'arribar. Va morir de pobresa en març de 1844, a l'hospital Sant-Lluís, sala Santa-Victòria, lliet 14.

El vaig conèixer a l'hospital on vaig passar-hi una llarga malaltia. En Jaume tenia un gran talent, però estava tan abatut física i moralment que la seva conversa deprimia. En els dos mesos que el vaig freqüentar, i en els quals ja es sentia pres en els braços de la mort, no el vaig sentir queixar-se ni una sola vegada ni llençar aquelles lamentacions de l'artista incomprès. Va morir sense cap pose, fent l'horrible ganyota dels agonitzants. Aquesta mort em recorda una de les escenes més tristes que he presenciada en aquell afros aplec de les dolors humanes. El seu pare havia vingut a reclamar

el cos i havia regatejat els trenta sis francs que demanava l'administració. També va mercadejar el servei de l'església amb tanta insistència, que li varen rebaixar sis francs. Però s'havia de pagar un llenç per envoltar el cadàver. El seu pare va dir molt ofès que ja no pagaria res més. La germana novícia que assistia en aquest monstruós debat, amb una mirada sobre el cadàver, va dir aquestes paraules tendres i innocents:

— ¡Oh, no se'l pot pas enterrar així a aquest pobre jove! ¡Poseu-li, al menys, una camisa perquè no tingui tan fred!...

El pare va consentir a donar cinc francs més per una camisa per envoltar la pobre despulla del meu amic, que no plorava ningú.

Aquesta crueltat del pare d'en Jaume va ser-me contada més tard. Estava furios de què hagués volgut ésser artista i no un comerciant com ell. El seu odi no s'havia extingit ni enfront de la mort, com no s'hava apiadat davant de la misèria.

Però ara em dono compte que sóc molt lluny de la Francina i del seu manigot.

Hi torno. La Francina havia estat la primera i l'única amiga d'en Jaume, que va morir a l'edat joveciana de vint-i-tres anys. Aquesta amor me la va contar el mateix Jaume, quan ell era el número 14 i jo era el número 16 de la sala de Santa Victòria, un lloc ben trist per anar-hi a morir!

Però, abans de començar la història, deixin-me fumar un xic en la pipa del meu amic Jaume, una vella pipa de terra que em va donar el dia que el metge li va prohibir el tabac. A vegades, però, a la nit, quan l'infermer dormia, el meu amic Jaume m'amprava la pipa i em suplicava un poquet de tabac. Un s'avorreix tant a les nits, en les grans sales dels hospitals, quan no es té son i es sofreix!...

—Només que dues pipades,—em deia,—i jo el deixava fer i la germana Santa-Genoveva no volia pas sentir l'olor del fum quan feia la ronda. ¡Ah, bona germana! ¡Com ereu bona i que bonica ereu també quan ens aspergieu amb aigua beneta! ¡Se us veia venir de lluny, caminant dolçament sota les voltes obscures, envoltada amb els vostres vels blancs, que feien uns plecs molt bells, i que el meu amic Jaume tant admirava! ¡Ah, bona germana, ereu la Beatriu d'aquell infern! Eren tan dolces les vostres paraules de consol, que els malalts es queixaven més, per a sentir-les al seu voltant com una carícia. Si el meu amic Jaume no hagués mort, un dia que feia molt fred i que tot estava nevat, us hauria escolpit una Mare de Déu petita i dolça, com vós mateixa, per ornar la vostra cella, ¡bona germana Santa-Genoveva!...

Jo us demano perdó si m'he apartat volenterosament de la meua història. És la pipa del meu amic Jaume qui en té la culpa. La història comença i és un xic trista. Però no he pas promès de fer-vos riure sempre. Demés, en la bohèmia, no tot són rialles...

Jaume i Francina eren veïns en una casa de la Tour d'Auvergne. Sense haver canviat una sola paraula, ja es coïncien l'un a l'altre. Havien anat en aquella casa, dia ençà dia enllà, cap a primers d'abril. La Francina sabia que el seu veí era un pobre diable d'artista, i en Jaume sabia que la seva veïna era una modisteta eixida de casa seva pels mals tractes d'una madrastra. Feia miracles d'economia per viure, i, com que no havia conegut el plaer, no hi pensava. Vet-aquí com varen arribar a fer-se amics els dos veïns del mateix pis.

Un vespre del mes d'abril en Jaume va tornar a casa seva molt cansat, en dejú des del matí i profundament trist, amb una d'aquelles tristeses vagues que no tenen una causa precisa, i s'amparen

d'un tot de cop, mena d'apoplegia del cor a la qual estan subjectes especialment els artistes que viuen massa solitaris. En Jaume, que sentia una opressió en el pit, va mig obrir la seva petita finestra. El vespre era singularment dolç i el sol ponent desplegava el seus encants de color sobre els turonets de Montmatre. En Jaume es va quedar apoïat a la finestra, escoltant el chor infinit d'harmonies primaverals que pujava de la gran ciutat, i això encara va fer més dura la seva tristesa. Veient passar pel seu davant un corb cridaner, va pensar en aquells temps que els corbs portaven menjar a Elies, el piadós solitari, i es va desesperar de què els corbs no fossin avui tan caritatius. Després, va cloure la finestra, va estirar la cortina, i com que no tenia cèntims per comprar oli per la llàntia, va encendre una candela de reina que havia portat d'un viatge a la Gran Cartoixa. Sempre desesperadament trist, va omplir la seva pipa.

—Encara sort que tinc prou tabac per amagar la pistola, va pensar en posar-se a fumar.

Havia d'estar molt trist aquell vespre el meu amic Jaume, perquè volgués amagar la pistola. Era el seu recurs suprem en les grans crisis i gairebé sempre li sortia bé. Aquest medi consistia en això. En Jaume tirava en el seu tabac algunes gotes de làudanum i fumava fins que el núvol de fum fos prou espès per amagar-li els objectes environats i particularment una pistola que tenia penjada sobre el mur. Es necessitaven una dotzena de pipes. Quan la pistola estava completament coberta, el fum i el làudanum havien adormit a en Jaume, i abandonava la tristesa en entrar al reialme encantat del somni d'un artista.

Però, aquell vespre, ja havia consumit tot el seu tabac, la pistola era invisible, i la son no havia vingut. La seva amarga tristesa el consumia encara. En canvi, aquell vespre, la Francina estava molt contenta en arribant a casa seva. La seva alegria no tenia motiu, com la tristesa d'en Jaume. Era una d'aquelles alegries que cauen del cel i que el bon Déu escampa sobre un cor jove i innocent. Pujant l'escala, la Francina cantava una cançó a mitja veu. Però, quan anava a obrir la seva porta, un cop de vent li va apagar la seva candela divagant.

—Déu meu!, Això sí que és pesat! Ara tindrè de baixar i tornar a pujar sis pisos!...

Veient llum a la porta d'en Jaume, la varen dominar tot seguit un instint de pèrda i un instint de curiositat. Li varen aconsellar que anés a demanar llum a l'artista. Pensava que era un servei que es podia demanar entre veïns i que no

hi ha via res que la pogués comprometre en això. Va picar dos copets a la porta d'en Jaume, qui va obrir-la, un xic sorprès d'aquella tardana visita. Però, en fer el primer pas dins la cambra, la noia va sentir-se defallir pel gran fum que l'omplia, i sense poder pronunciar una paraula, va caure sobre una cadira, abandonant el seu llum i la seva clau. Era de nit i tothom dormia en la casa. En Jaume no va creure prodent de cridar per por, de comprometre a la seva pobreta veïna. Va obrir la finestra per deixar penetrar l'aire fresc, i després d'haver tirat algunes gotes d'aigua pel rostre pàl·lid de la noia, va veure que obria els ulls i que tornava dolçament en sí. Quan, al cap de cinc minuts, va trobar-se completament bé del seu esvaniment, la Francina va contar el motiu pel qual havia anat a casa l'artista i es va excusar molt d'allò que li havia passat.

—Ara que ja em trobo bé, ja puc tornar a casa meua...

I ja havia obert la porta quan va trobar-se que no solament no havia demanat el llum, sinó que havia perdut la clau de la seva cambra.

—Que sóc aturdida!,—va dir, acostant la seva candela al ciri de reina,—eh entrat aquí per endurme'n llum, i me n'anava sense!

Però, en aquell instant, el corrent d'aire establert entre la porta i la finestra, va apagar conjuntament el ciri i la candela i els dos joves varen restar dintre la més completa obscuritat.

—Això sembla fet exprés! Perdoni'm, senyor, aquesta molèstia que li he causat i tingui la bondat d'encendre llum perquè pugui trobar la clau i tornar a casa meua.

—Naturalment, senyoreta,—va respondre en Jaume, cercant a les palpentes la seva capsa de mistos.

La va trobar tot seguit. Però una singular idea li va venir. Posant-se els mistos a la butxaca, va dir:

—Déu meu! Senyoreta, vet-aquí un altre contratemps! Ara recordo que no tinc cap misto i que fumant he encès el darrer! I per ell mateix pensava:—Vet-aquí una cosa ben combinada!

—Déu meu!—deia la Francina desesperada—puc entrar a casa meua sense llum, però necessito la clau. Li prego, senyor, que m'ajudi a cercar la clau. Deu ser per terra.

—Cerquem-la, senyoreta,—va dir en Jaume.

I vet-aquí que tots dos estan per terra cercant l'objecte perdut. Però, com si un sol instint els guiés, cercaven sempre els dos per la mateixa banda i les seves mans que palpaven la foscor es trobaven l'una amb l'altra deu vegades cada minut. I,

naturalment, ni l'un ni l'altre varen trobar la clau.

—La lluna entra plenament dintre la meua cambra—va dir en Jaume.—Ara l'amaguen uns núvols. Esperem un xic i ben aviat ens ajudarà en les nostres recerques.

Esperant que s'aixequés la lluna, varen conversar una estona. Una conversa en la foscor de dos joves en una nit de primavera, comença frívola i insignificant, i ve que les paraules es tornen confoses; ve el capítol de les confidències dolces. Varen parlar, parlar molta estona, plens d'una emoció nova. Quan, finalment, va aixecar-se la lluna, inundant-los a tots dos, la Francina va fer un petit crit, sortint del seu somni.

—Què tens?—li va preguntar amorosament en Jaume.

—Res... Em semblava que trucaven. I sense que en Jaume se'n dongués compte, amb el peuet va amagar sota un moble la clau que havia vist i que ja no volia trobar...

II

La Francina era rossa, rossa i alegre, i això és una cosa rara, perquè, ordinàriament, les rosses són tristes. Havia ignorat l'amor fins als vint anys. Un pressentiment de la seva fi pròxima li va ordenar que no tardés gaire a conèixe'l, perquè potser no hi fóra a temps.

Va trobar a en Jaume i el va estimar. Varen estimar-se sis mesos. Va ésser per l'abril que es varen conèixer i per l'octubre es va marcar la separació. La Francina estava molt malalta i ho sabia, i en Jaume ho sabia també. Quinze dies després d'estimar-la, un íntim amic seu metge, li havia dit que se'n aniria amb les fulles de la tardor, com les orenetes.

La Francina havia escoltat aquesta confidència i es va donar compte de la gran dolor que en ressentia el seu amic.

—Què hi fan les fulles mortes?—li va dir, posant tot el seu amor en una rialla.—Què hi fa la tardor, si som a l'estiu i les fulles són verdes? Aprofitem el temps, dolç amic meu. Quan me vegis a punt d'anar-me'n, em pendràs en els teus braços tot besant-me i em prohibiràs que m'en vagi. Tu ja saps que jo sóc obedient i em quedaré.

I aquesta encisadora criatura va travessar durant cinc mesos les misèries de la vida de bohèmia, amb la cançó i la rialla als llavis. No volia cuidar-se, però en Jaume pensava: «La Francina està malament i necessita medicines i bons remeis!» I en Jaume corria tot París per trobar allò que el metge exigia. Però la Francina no en volia sentir parlar. A la nit, quan la tos la prenia, sortia de

la seva cambra i se n'anava al carrer, perquè en Jaume no la pogués sentir.

Un dia que havien anat els dos al camp, en Jaume va veure un arbre tot trist, amb les fulles grogues. I mirava tendrament a la Francina que anava del seu braç, una mica trista.

La Francina va llegir en el pensament d'en Jaume i va somriure tot dient:

—Ets ben totó tan mateix! ¡Estem a juliol! Tenim tres mesos davant, fins a l'octubre. Estimant-nos dia i nit, sempre, doblarem el temps que tenim de passar encara junts. ¡I si tan malalta estic, quan totes les fulles siguin mortes, anirem a viure en un bosc de pins on les fulles no moren mai!...

III

Al mes d'octubre la Francina no és va poder moure del llit. L'amic d'en Jaume la cuidava. La cambreta on vivien estava situada molt enlaire i és veia un arbre, cada dia més nu. En Jaume havia posat una cortina a la finestra per amagar aquell arbre a la malalta, però la Francina va exigir que la treguessin.

—Oh, mon dolç amic! Per cada fulla que caigui et donaré cent petons! Ara ja estic molt millor i aviat podré sortir. Però, com que farà molt fred i jo tinc sempre les mans gelades, vui que em compres un manigot, per sortir al teu costat...

Durant aquells últims temps de la seva malaltia, el manigot va ésser el seu somni i la seva il·lusió.

La vetlla de Totsants, veient a en Jaume molt trist, li va dir que calia alegrar-se i per animar-lo és va aixecar del llit. Però el metge va arribar i la va acotar a la força. Després, va dir a l'orella de l'artista.

—¡Revesteix-te de força, pobre amic meu! Tot està acabat i la Francina morirà tot seguit.

En Jaume plorava, com mai havia plorat en aquest món.

—Ara que ja no hi ha esperança, pots donar-li tot allò que et demani...

La Francina va endevinar allò que el metge li deia:

—No te l'escollits, que t'enganya!... ¡I estenia els braços cap al seu amic.—Demà és Totsants i anirem els dos a passeig... Farà molt fred... ¡Ves a comprar-me el manigot per les meves pobres mans gelades!

En Jaume anava a sortir amb el metge, però la Francina no és va voler quedar sola i va voler el metge al seu costat. I li suplicava amb tota l'ànima:

—¡Oh senyor, ja sé que em vaig a mo-

rir! ¡Però abans no me'n vagi, dóngu'm forces per alguns dies, fàssim, ben formosa per alguns dies, i després morire, ja que el bon Déu no vol deixar-me viure!...

Mentre el metge l'aconsolava de la millor manera que sabia, el vent va fer caure sobre el llit de la malalta una fulla morta, arrencada de l'arbre aquell, que ja estava del tot nu.

—Es la darrera!, va dir la Francina, guardant la sota el seu coixí.

—No moriràs fins demà,—va dir-li el metge.—Tens tota la nit encara per estimar!...

—Que estic contenta! ¡Una nit d'hivern és tan llarga!

En Jaume va entrar amb el seu manigot.

—Es ben bonic! ¡Me'l posaré per sortir al teu costat!...

Va passar aquella nit sola amb en Jaume, com en els bons temps del seu amor. L'endemà, dia de Totsants, va entrar en agonia i és va posar a tremolar de fred.

—Tinc fred a les mans, va dir, dóna'm el manigot...

I va esfonsar les seves pobres mans en la pell tèbia.

—Tot està acabat!,—va dir el metge a en Jaume.—Ves a besar-la.

En Jaume va besar-la amb tota l'ànima. Als últims moments li varen voler treure el manigot, però ella es resistia:

—No, no, deixeu-me'! ¡Som a l'hivern i fa fred!... Ah, el meu pobre Jaume! Què faràs sense mi?...

IV

Era al matí de Totsants que la Francina moria. Dos homes vetllaven al capçal. L'un, que estava dret, era el metge. L'altre era en Jaume, agenollat als peus del llit i besant les mans de la morta, com si volgués deixar-hi el sagell de un bes etern. Feia sis hores que estava sotmés en una dolorosa immobilitat. Una música que passava per sota les finestres l'en va treure. Tocava un aire, que la Francina cantava a mitja veu moltes vagades. Una d'aquelles esperances estranyes, filles de les grans desesperacions, va travessar l'esperit d'en Jaume. Va reular de un mes en el passat, quan la Francina encara era feliç, i va creure que sobre aquell llit hi estava dormida i que és desvetllaria de l'un moment a l'altre, cantant aquella cançó que s'allunyava pel carrer.

Però ja va veure tot seguit que la boca de la Francina estava closa per sempre, i la rialla es fonia dels seus llavis freds, que no semblaven pas els d'ella.

El metge va dir a en Jaume, cloent les cortines del llit:

—La Francina ha mort i ja feia temps que ho sabíem. Déu sap que havem fet totes les coses imaginables per intentar

amic. Tot el dia varen córrer, a l'alcaldia, a les pompes fúnebres, al cementiri. Com que en Jaume no tenia diners, el seu amic es va empenyar el seu rellotge, un anell i algunes peces de roba per pa-

— Tinc fred a les mans — va dir, — donam el mantígot... (Pàg. 612)

de salvar-la. Era una bona noia, Jaume, que l'estimava molt més del que tu l'estimes a ella, amb un amor que era el primer i l'últim... La Francina és morta, i ara tenim de pensar les coses que calen pel seu enterrament. Ens en ocuparem junts i durant la nostra absència, una veïna és quedarà a vetllar.

En Jaume es va deixar portar pel seu

gar totes les coses inherents a l'enterrament que havia de tenir lloc l'endemà.

Varen tornar molt tard en la nit. La veïna va forçar a en Jaume que mengés un xic.

—Ja ho vul. Tinc molt fred i necessito pendre forces pel treball d'aquesta nit.

En Jaume va menjar precipitadament. Va demanar beure i el vas va trencar.

se en els seus dits. Era el vas en el qual bebia la Francina feliç d'abans, en les hores bojes d'alegria. En el vidre clar s'hil·lonia la seva cançó i la seva rialla. Què mullaven l'ala en el ví alegrador. Va mirar a terra els troços d'aquell record tan car i li va semblar que el seu cor també s'havia trencat. Després es va fer portar aigua i bugies, suplicant al metge que no el deixés sol.

—Què vols fer?—va dir el metge, veient que en Jaume tirava dintra l'aigua bocins de guix fi i el pastava amb les mans.

Vui emmotllar el rostre de la Francina. Com que a mi tot sol em faltaria el coratge, per això t'he demanat que et quedessis.

Va anar a treure les cortines del llit, retirant el drap amb que havien cobert el rostre de la morta; però les seves mans li varen tremolar i un sanglot ofegat li va pujar del pit.

Els dos treballaren en l'operació. El guix, depositat a fines capes sobre el rostre, havia estat retirat dolçament, amb tota cura. Llavors varen veure que, per una estranya particularitat, la cara de la Francina havia fet un canvi. La sang, que no s'havia enfredorit encara, revinguada per la calor del guix, havia afluit vers les regions superiors i un núvol de transparències roses cobria lleugerament les blancors fredes del front i de les galtes. Les palpebres, que s'havien obert en retirar l'emmotllament, deixaren veure l'atzur tranquil dels ulls, l'esguard del qual semblava encara revelar la intel·ligència; i dels llavis entreoberts semblava que en volia eixir la última paraula, aquella última paraula d'un adéu suprem que solament un cor que estima molt podria comprendre.

¿Qui podria afirmar que la intel·ligència acaba allí on comença la insensibilitat de l'ésser? ¿Qui podria dir que les passions s'acaben i moren allí on acaba la última pulsació del cor que havien agitat? ¿L'ànima no podria restar alguns instants presonera en el cos ja vestit per al sepulcre, i des del fons de la presó carnal, espisar l'instant de la pena i de les llàgrimes? Els que se'n van tenen tantes raons per maliciar-se dels que es queden!

Al moment que en Jaume volia guardar un record viu de les faccions de la morta,—qui sap?—un últim record havia despertat a la Francina del somni definitiu de la mort. Potser s'havia recordat que aquell que deixava era un artista al mateix temps que un amant; que era l'un i l'altre, perquè no podia ésser l'un sense l'altre; que per ell l'amor era l'ànima de l'art, i que, si l'havia estimada tant, era que havia sabut ésser per ell una dona i una amiga, un sentiment en una

forma. I llavors la Francina devia voler deixar a en Jaume la imatge humana que havia devingut per ell un ideal encarnat, i havia sabut, morta i freda, revestir encara la seva cara amb tot l'enlluernament de l'amor i amb totes les gràcies de la joventut.

Davant de aquell rostre, on l'agonia no havia deixat cap senvall, ningú hauria pogut creure en les llargues dolors de la malaltia que havien prefaciàt la mort. La Francina semblava continuar el seu ensomni d'amor. S'hauria dit que havia mort de veure's massa formosa entre les altres dones del món.

L'endemà matí, mentre la veïna ordenava els detalls últims de la morta, s'havien endut a en Jaume a una altra cambra, on va trobar alguns dels seus amics reunits per assistir a l'enterrament. Els bohemis varen abstenir-se, enfront d'en Jaume, de proferir frases banals de consol. Sense pronunciar paraules buides, li varen estrènyer coralment la mà.

—Aquesta mort és una gran desgràcia per ell,—deia un.

—Sí,—responia el pintor Lazare,—esperit estrany que havia sabut vèncer totes les seves passions i er entregat-se al seu art, matant a l'home per l'artista. Desde que va conèixer a la Francina, en Jaume no és el mateix!

—Ella l'ha sabut fer feliç!,—deia un altre.

—Feliç? Una passió que un home transforma un home en això que és en Jaume en aquests moments, no sé que pugui ésser feliç! Ensenyeu-li una obra mestra, i n'apartarà els ulls per pensar en la seva morta. Per una mirada d'ella donaria ara tot el Tizià i tot el Rafael. La meua amiga és immortal i no m'enganyarà mai. Viu al Louvre i es diu *Gioconda*!

Al moment que Lazare anava a exposar les seves teories sobre l'art i el sentiment, varen avisar que s'havia de partir per l'església.

Després d'algunes pregàries, l'enterrament es va dirigir cap al cementiri. Era precisament el dia dels Morts i les ayngudes eren plenes de gent. Tothom es girava per mirar a en Jaume que anava amb el cap nu darrera el taüt.

—Pobre jove!,—deia un,—deu ésser la seva mare!

—Es el seu pare,—deia un altre.

—O la seva germana,—se sentia dir.

Només que un poeta, vingut allí per estudiar les actituds d'aquells que celebren, en l'aire fred del novembre, una festa de record i de dolor, només que aquell poeta va endevinar que en Jaume seguia el taüt de la seva estimada.

La varen enterrar tot seguit, perquè els homes del cementiri tenien pressa. El

seu amic, el metge, sostenia a en Jaume pel braç. Quan varen tirar les primeres palades de terra, en Jaume va dir en veu baixa, amb una immensa desolació:

—Are han enterrat tota la meua joventut!...

V

En Jaume formava part de una societat que es deien *Els bevedors d'aigua*. Es reunien en un dels cafès de la bohèmia i discutien llargament fent grans rialles. Però tot seguit que va conèixer a la Francina, en Jaume va abandonar els seus amics del cenacle, entregant totes les seves hores al seu treball, al costat de la seva dolça amiga. Els seus amics havien jurat de consagrar-se únicament a l'art i, en saber que estimava a una noia, el pintor Lazare havia dit a en Jaume:

—Amic meu, la teva declaració d'amor és la teva dimissió d'artista. Serem els teus amics si vols, però no els teus associats. Fés allò que bé et sembli, però, per mi, ja no ets un escultor. Tu podràs beure vi, però nosaltres seguirem bevint aigua i menjant el nostre pa de munició i així serem artistes!...

Lazare digués allò que volgués, en Jaume va seguir essent un artista. Per poder satisfer les pobres necessitats de la Francina, va treballar en el taller d'un bon ornamentista. Hàbil en l'execució i enginyós en la invenció, hauria pogut fer-se una fortuna si hagués seguit per aquell camí. Però en Jaume era indolent, com tots els grans artistes. La joventut en ell s'havia despertat tardana però molt ardent i la volia viure tota en els braços de la Francina. Sovint trucaven a la seva porta bones ocasions de fer-se un nom, i ell no anava a obrir-la, atent només a mirar la felicitat en l'espill transparent dels ulls de la seva amiga.

Quan va ésser morta la Francina, l'escultor va tornar al costat de *Els Bevedors d'Aigua*. Però no hi va pas trobar allò que hi cercava. Li semblaven egoistes i no comprenien la seva fonda desesperació. En Jaume no hi va tornar més, preferint viure sol, dintre si mateix.

Cinc o sis dies després de l'enterrament de la Francina, en Jaume va fer un tracte amb un marbrista del cementiri de Montparnasse. En Jaume treballaria tres mesos per ell sense cobrar, i el marbrista li forniria un bell bloc de marbre i faria executar una barana de ferro al voltant de la tomba de la seva morta, de la qual ell faria el dibuix. El cap de poc la tomba de la Francina tenia un reixat i una creu de pedra amb el seu nom, enlloc de la pobre creu de fusta que hi havien posat en sebollir-la. Havia tractat amb un ho-

me honrat que, fora del pacte, el va voler associar a la seva empresa. Però en Jaume volia treballar sol, per fer sortir de aquell bloc de marbre una obra mestra per a la tomba de la seva estimada.

Pel començament de la primavera, la situació d'en Jaume havia millorat molt. El seu amic metge l'havia presentat a un gran senyor estranger que construïa a París un bell palau per ell i que li havia fet algunes importants comandes. Hi havien treballat allí, alguns artistes il·lustres, i en Jaume entre ells despertava una profunda simpatia. Els primers diners que va cobrar, va tornar-los al seu amic pels avenços que li havia fet per l'enterrament de la Francina. Després va córrer al cementiri per cobrir de flors la terra on dormia la seva morta.

Però abans que en Jaume, hi havia anat la primavera, i entre l'herba verda que cobria la terra, hi havien nascut tota mena de delitoses flors. L'artista no les va voler arrancar, perquè li va semblar que aquelles valien més, perquè tenien alguna cosa de la seva morta. Quan el jardiner li va dir que volia fer-ne de les roses i els pensaments que havia portat, ell les va fer plantar en una fossa veïna oberta de poc, pobre tomba de un pobre, sense tanca ni altre senyal que una fusta amb una corona negra de paper, pobre ofrena de la dolor de un pobre.

En Jaume, en sortir del cementiri, semblava un altre. Gaudia del bon sol primaveral, el mateix que havia daurat tantes vegades els cabells de la Francina, quan anaven pels camps alegres. El cor d'en Jaume s'omplia de generosos pensaments. Va entrar en un cabaret del boulevard exterior, on la parella havia anat, sorpresa un dia per una pluja sobtada. En Jaume va fer-se servir a la mateixa taula. Es va recordar de la cançó que la Francina havia cantat, animada per un vi violat que no costava gaire car i que contenia més alegria que suc de raïm. Però aquests records desvetllaven el seu amor, sense dolor. Va sortir del cabaret amb el front alt i els ulls vius, murmurant la tornada de la cançó de la Francina:

«L'amor camina pels voltants,
hem d'obrir bé la nostra porta!»

Aquesta tornada en la boca d'en Jaume era el record, però era una cançó. Potser, sense donar-se'n compte, en Jaume va fer aquell vespre el primer pas en el camí de la transició que va fins a l'oblit.

Així com aquelles flors nascudes del cos de la Francina, la saba de la joventut floria en el cor d'en Jaume, on els

records de l'amor antic desvetllaven vagues aspiracions vers les noves amors. En Jaume, artista i poeta, feia de la passió un instrument d'art i de poesia. La

dolf i varen sentir-se presos tot seguit d'una gran simpatia l'un per l'altre. En Jaume li va contar les seves incertituds i en Rodolf li va dir:

Li va dir que la trobava bonica com un àngel, i ella s'ho va fer repetir dues vegades. I es varen dir que s'estimaven, menjant pomes sota un bell arbre del jardí (Pàg. 617).

seva invenció era filla del sentiment i posava una barcel·la d'ell mateix en les coses més petites que feia.

Va voler-se distreure, creant-se noves relacions. Va fer-se amic del poeta Ro-

—Això ja ho conec. Has d'encendre molt de pressa aquest foc d'aquí dins. Esbossa tot seguit una petita passió sense conseqüència.

—He estimat massa a la Francina i...!

—Seguiràs estimant-la i la besaràs en els llavis d'una altra.

—Si trobés una dona que se li pogués semblar!...

VI

Sis setmanes després en Jaume estava tot il·lusionat pels ulls d'una noia que es deia Maria, la malaltissa beutat de la qual feia pensar en la Francina. Res més encisador, en veritat, que aquella gentil Maria que tenia divuit anys menys sis setmanes, com mai deixava de fer-ho constar. Els seus amors amb en Jaume havien nascut al clar de la lluna, en un ball camperol, al sonar d'un agre violí, d'un contrabaix tísic i d'un clarinet que xiulava com una merla. En Jaume la va veure un vespre, mentre voltava greument en l'hemicicli destinat a la dansa. Veient-lo passar tan seriós, amb el seu vestit negre cordat fins al coll, les noies alegres que el coneixien de vista, és deien entre elles:

—Què vé a fer aquí, l'enterramorts?...

I passejant per allí, tot absort en el record de la Francina, va veure que la Maria el mirava des d'un recó, rient-se com una boja del seu posat meditabund. En Jaume va aixecar el cap mirant atentament aquella rialla de color de rosa. S'hi va acostar i li va dir alguns mots, que ella no va deixar de responre. Li va oferir el seu braç per donar algunes voltes pel jardí, sense que ella el refusés. Li va dir que la trobava bonica com un àngel i ella s'ho va fer repetir dues vegades. I es varen dir que s'estimaven, menjant pomes sota un bell arbre del jardí.

I en Jaume no havia pas oblidat a la Francina. La besava en els llavis de la Maria i treballava en la figura de marbre que volia posar sobre la tomba de la seva única estimada.

Un dia que en Jaume havia cobrat, va comprar un vestit negre a la Maria. La noia en va estar molt contenta, però trobava que el negre no s'adeia gaire per un vestit d'istiu. En Jaume li va dir que el negre li agradava molt i que li donaria un gran plaer si sempre la veia vestida de negre. I la Maria el va obeir, i anava sempre amb el seu vestidet trist.

Un dissabte en Jaume va dir a la noia:

—Demà trobem-se aviat, que anirem al camp.

—Que estic contenta! Et preparo una sorpresa! Ja veuràs com farà bon sol!...

La Maria va passar la nit a casa seva acabant-se de cosir un vestit de color de rosa que havia comprat amb les seves economies i el diumenge va anar, alegrement vestida, al taller d'en Jaume.

L'artista la va rebre fredament, gairebé brutalment.

—Jo que em creia que et donaria una bona sorpresa vestida així!—deia la noia, que no es podia explicar la fredor d'en Jaume.

—No anirem pas al camp, avui. Tinc molta feina i ja pots entornar-te'n.

La Maria se'n va anar molt trista. Caminant va trobar un seu amic que sabia l'història d'en Jaume i que feia temps que li deia que l'estimava.

—Maria, ja s'ha tret el dol?—li va dir.

—El dol? No en portava pas de ningú!

—¿Com? No ho savia? Però si tothom ho sap que aquest vestit negre que en Jaume li va donar...

—I bé, què?...

—I bé; portava dol sens que vostè ho sabés. En Jaume li feia portar el dol de la Francina.

Des d'aquell dia, en Jaume no va veure més a la Maria, podeu comptar.

Aquesta ruptura li va portar desgràcia. Els mals dies varen tornar. Va quedar-se sense feina i una misèria desesperada va emparar-se d'ell, fins que va suplicar al seu amic que l'admetés a l'hospital. El metge va veure tot seguit que això no era pas difícil d'obtenir. En Jaume, que no es donava compte del seu estat, anava en camí de trobar a la seva Francina.

Va entrar a l'hospital Sant-Lluís.

Quan encara podia caminar, en Jaume va demanar al director que li proporcionés una cambreta que no servia per a res i s'hi va fer portar les seves eines i pilots de fang. Durant els primers quinze dies va treballar en la figura que destinava a la tomba de la Francina. Aquesta figura no va ésser acabada, perquè aviat en Jaume no es va poder moure del seu llit.

Veient-se perdut, va escriure a la seva família i va fer cridar a la Germana Santa-Genoveva, que el voltava de sol·licitud i d'afecció.

—Germana,—li va dir,—allí dalt, en la cambra que m'ha fet cedir vostè mateixa, hi ha una figureta en fang. Aquesta estàtua que representa un àngel, estava destinada a una tomba, però no he tingut temps de executar-la en marbre. I a casa meua en tinc un bell bloc de marbre blanc, amb venes roses... Germana meua, jo li dono la meua estatueta per posar-la en la capella de la comunitat.

En Jaume va morir pocs dies després. Com que l'enterrament tenia lloc al mateix dia que l'obertura del Saló, els seus amics no hi varen assistir. La família d'en Jaume no era rica i no li varen donar una tomba precisa.

Està enterrat en algun lloc...

HENRY MURGER

Adaptació catalana de C. O. R.

CANÇONETA DEL PIS CLAR

A Narcís Durán, fervent empordanès

*Oh la joia del pis clà
dintre Barcelona:
pro tenir lluny l'Empordà,
quin enyor que dóna!*

*Hi portem la serenor
de la terra nostra;
i els ulls plens de resplendor:
tot encès el rostre.*

*I l'aire el sentim olent
com de marinada.
Al terrat, al grat del vent,
vola la bugada*

*que'ns apar, sota del blau,
la vela lleugera
que vèiem lliscar en pau
des de l'olivera.*

*Però encar d'aquest encís
el teu cor no'n gosa,
car t'hi manca a dintre'l pis,
una dolça esposa.*

*Allavors, quina il·lusió!
— l'esposa, els infants. —
Ple de flors, fora, al balcó
i a dins ple de cants.*

J. ALBERT I NAVARRO

Palafrugell, maig 1922

Golf de Spezzia.—Sant Terenzo

Paisatges de la bella Itàlia

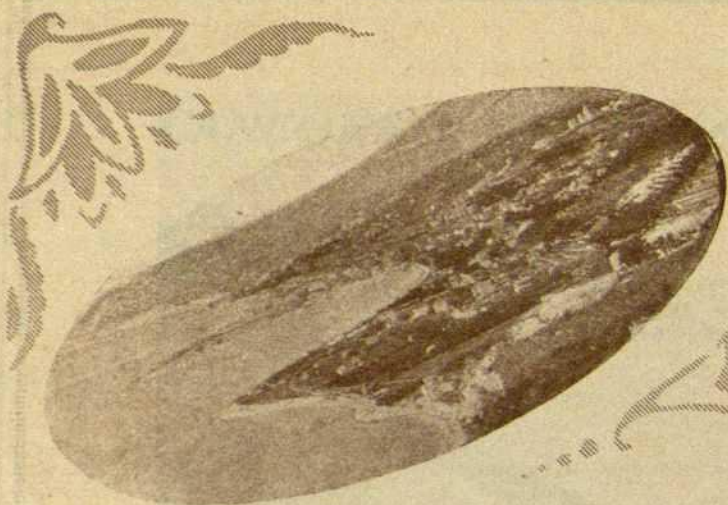

La Riviera Lìgur

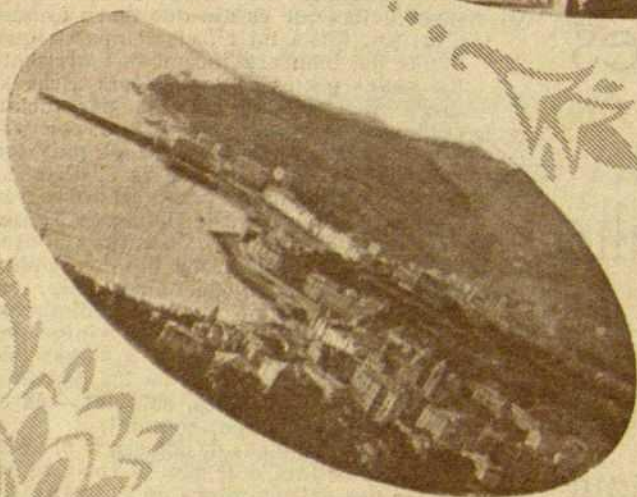
EL viatge a Itàlia ha sigut en tot temps el somni lluminós de les persones de les que es diu que tenen ànima d'artista, fins i tot en els temps en què l'anar pel món era incòmode i arriscat. Els grans poetes de la Història atravessaren en tots temps els Alps per xuclar el blau del cel i del mar d'Itàlia, per descriure amb la gràcia nova el paisatge més graciós del món, que és el d'Itàlia. Tothom ha llegit les immortals obres de Goethe, de Stendhal, de Heine, de Taine, dedicades a Itàlia. Dels autors d'ara, Maurras i Gide, que són els dos capdavanters del món intel·lectual francès, ens han donat italianes notes agudíssimes. Avui, precisament perquè un viatge per aquest encantat país està a l'abast de totes les carteres—de la de les persones que cobren en pessetes, sobretot—és el país més intensament somniat.

Molts reconeixen plens de dolcesa té el país, però cap és tant dolç com la costa lligur. Poder passar uns mesos de l'hivern a la Riviera, és indubtablement un dels millors dons a que el home pot aspirar. Mentre els països del Nord s'enfonsen en

**SANT
REMO**

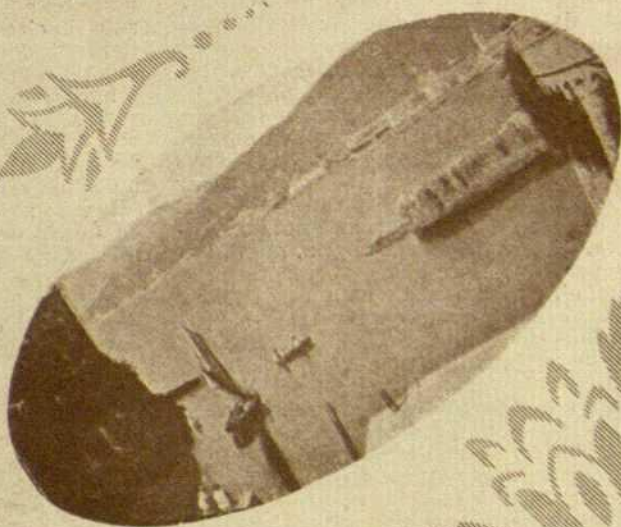
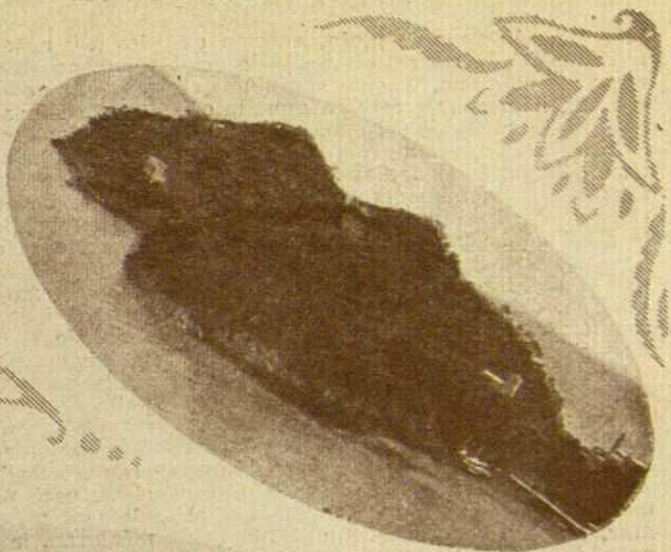
PEGLI

**SANTA
MARGUE-
RIDA I EL
PROMON-
TORI DE
POR-
TOFINO**

LA QUASI
ILLA DE
PORTOFINO

RUTA DE
SANTA
MARGUE-
RIDA A
RAPALLO

SESTRI
PONENTI

la roïra, són xops de pluja, cruixen de fred i de gel, la ribera italiana—i la nostra costa catalana, que no sap ningú el que val, només els quatre gats que la coneixem—és plena de sol tebi, el seu mar és d'un blau profund i la terra és un triomf de plantes i de flors. Gènova, ciutat plena de monuments i de palaus fastuosos—n'hi ha tants de palaus que fins fa llàstima que estiguin tan mal repartits i no ens en hagi tocat algun a Barcelona—lo qual li ha valgut el qualificatiu de *superba*, del fons del golf del seu nom, com una reina rosada i verda, domina les dues riberes.

La ribera de Llevant comença a Spezzia. La costa és tallada a pic, té un caràcter ple de bravesa i de salvatgeria; la vegetació és natural i el mar, jugant sobre l'acantilat, treu una escuma que sembla tenir una qualitat més subtil i més fina que tota altra, tan blau és el mar, tan cultivada és la llum i tan ben posada és tota cosa. La ribera de Ponent, que de Gènova s'estén tortuosa en corbes plenes de gràcia, palpitants, fins a Ventimiglia, és famosa en canvi pels seus jardins, les seves plantes, els meravellosos cultius de flors i llurs oliveres platejades. La ribera de Ponent, amb els seus poblets, repiquetejada de xalets i vil·les acotxades voluptuosament en fresques valls tancades per turonets i muntanyetes dolces, grises d'oliveres; és un seguit de platges rosades, de sorra fina. La beta de la ribera de Llevant és molt més estreta. La carretera que la ressegueix, a mitjan muntanya ha sigut guanyada a la roca viva. Els seus poblets de mariners o pagesívols tenen un interès extraordinari, amb llurs carrers estretíssims, les seves escales absurdes, amb l'encauallament de les teulades, les petites places i els seu carrer porxat davant del mar, el carrer de les nanses i de les xarxes dels pescadors; *rendez-vous* de les noies de poble que venen a fer puntes al coixí davant la cançó del mar.

La carretera que travessa tota la Riviera, de Spezzia a Ventimiglia, no li falta res per envejar la gran «corniche» de la Cote d'Azur. Aquesta ruta és deliciosa pels llocs que travessa i per el panorama constant que s'admira. Una excursió automobilística per aquesta ruta és una cosa incomparable, inenborrable.

En aquesta contrada privilegiada la temperatura mitja de novembre a març és de 9°, els dies de pluja són raríssims i el vent de curta durada. La Riviera és un sojorn d'hivern ideal. De juliol a setembre, les estacions climàtiques es converteixen en delicioses estacions de banys. Es pot ben dir que tot l'any és pot portar en aquest país una vida de

les més agradables i més sanes. Les poblacions grans tenen camps per tots els esports, nombroses sales de concert, teatres, casinos i temporades d'òpera. Les poblacions més freqüentades tenen capelles dels principals cultes. S'hi troba, en un mot, tot allò que pot satisfer les exigències de la vida en general i del viatger en particular.

La ribera de Ponent és un mercat de flors.

San Remo és la seva ciutat més important i la més bella, encara que es digui de Bordighera que és la perla de la Riviera. Bordighera és certament el poble que té més densitat i qualitat de palmeres. Certament que Ventimiglia té un poblet de pescadors que és una joia i fins monuments del temps dels romans, els quals no deixen de fer impressió al turista, però Sant Remo, que és l'estació d'hivern més antiga d'Itàlia, és avui la més gran, la més bella i la més freqüentada.

Els passeigs de Sant Remo, al costat del mar, ombrejats de palmeres, la seva riquesa de jardins i xalets, el nombre d'hoteles i de pensions col·locades davant del mar o al flanc dels turonets, el seu Casino, on tot l'any hi ha atraccions i variats espectacles, la dolcesa del seu clima, l'absència de vent, la bellesa i la gràcia del paisatge fan de Sant Remo un país de somni.

La vila antiga és de carrers estretíssims. Sovint les cases s'uneixen por sobre del carrer amb fines arcades. L'iglèsia de San Siro és del segle XII. Però no hi ha a Sant Remo res tan bell com la ruta de circumvallació de la ciutat bordejada d'esplèndides vil·les, i des de la qual es veu el papelloneix del mar ple de sol entre les roses blanques o roges dels rosers i el platejat fullatge de les oliveres. A Sant Remo el sensorialisme és torna noble i la sensibilitat s'estilitza i pren un ritme senyorial i enguantat.

I veus-aquí Porto-Maurizio, el poble en forma de pinya entorn d'un campanile gràcil. Una plaça, un petit port actiu, una miniatura exquisida plena de vida i un jardí que s'enmira a les algues mortes del port. I veus-aquí Oneglia, entre palmeres d'una continguda elegància; Allassio, davant d'una illa deserta plena de gavines; Albenga, amb el seu pont romà intacte de cent cinquanta metres, torrat com un crostó de pa; Loano, plena de records dels Dòria—un noble castell, una vila salutosa—amb el Convent del mont Carmel, des de el qual s'obria un dels més bells panorames de la Riviera. I Savona, antiga i comercial ciutat amb un gran port, i Varazze i Voltri, i Pegli, vila plena de mundaniat.

Sestri Ponente i Sampierdarena, són ja suburbis de Gènova. Són els barris obrers, amb una preponderant indústria siderúrgica amb cent xamaneies sobre el cel blavíssim.

I Gènova, la superba... Gènova és el primer port d'Itàlia i una de les viles més riques d'Itàlia. Només s'explica la riquesa de Gènova posada en mig de la Lligúria país pobre, rocós, pelat, per la tossuderia i la voluntat de treball dels lligurs, que tenen certament fama de durs i esquerps—són el pol oposat dels musicals i ensucrats napolitans—però que a energia ningú els guanya.

Gènova és una ciutat molt bella. Per un esperit curiós igualment amant de la planta de les ciutats com de la configuració de les teulades, Gènova serà sempre un bon camp de constatacions plàstiques i de filigranes gracioses. Cada carrer de la Gènova vella té un recó de bellesa insospitada, quan menys un hi pensa, salta la llebra d'un palau desconegut, darrera de cada cantonada hi ha un misteri. I tot i essent tan picant l'interès de la planta, l'interès de Gènova és a dalt.

L'interès de les teulades genoveses és converteix en pura delícia els dies de pluja. Els teulats, que són tots de pissarra, amb la punta d'esmortuiment del cel i de la llum, tenen un pesigolleig, un formigeig i una llússor d'escata de peix. ¿Qui podrà contar amb paraules humanes, el color i la gràcia de les teulades genoveses vistes des de el Righi o des de la muntanyeta de Carignano, que té una església de color de rosa, en aquestes passades tardes de primavera, de llum morta i de pluges tendres? ¿Qui podrà contar l'hora en que s'encenen les llums de Gènova, tantes llums i tan arbitràriament posades... l'hora en que s'encenen les llums de Gènova, que tenen qualitat de diamant?

Podriem dir amb un mot comprensiu que la ribera de Ponent és molt francesa, encara, i que lo italià comença a Quarto del Mille, el petit port on s'embarcà Garibaldi amb els seus mil per a l'expedició de Sicília—residència avui del gran poeta català Josep Carner, el qual viu amb el seu pare, la seva admirable muller, els seus fills i una minyona de Sabadell en un xalet d'aire sarriànic de Quarto, tot ell voltat d'eucaliptus i de

cants d'ocell. En Josep Carner va i be dues voltes al dia de Quarto a Gènova, on fa de vice-cònsol d'Espanya, amb un coneixement i una escrupolositat que de tothom és lloada i celebrada.

La beta de Llevant segueix per Quinto al Mare, poblet rodejat de tarongers i de palmeres, i Nervi, que té un nom universal per els seus parcs, hotels i per la seva temperatura. Una llarga pradada uneix Quinto amb Recco, quedant el promontori de Portofino a la dreta. Des de Portofino Vetta, o sigui des del cim del promontori s'obria un panorama celebrat en tot el món. Portofino és el lloc, al meu modest entendre, més deliciós i més bell de les dues riberes, i deu ésser una de les contrades més extraordinàries del món. Portofino és exquisid i fort al mateix temps, gracios i ferm, matitzat i soberbi.

Santa Margherita Ligure i Rapallo aca-ben de fer el pes de Portofino: dues estacions climàtiques esplèndides, dolces infinita, sensorialisme, inexhaurible vegetació de pins, de tarongers, de palmeres, de flors.

Segeix Chiavari, Cavi, al peu de unes muntanyetes luxuriantes; Sestri-Ponenti, ocupant una petita península, tot el poble al sol, blanc, verd i rosa.

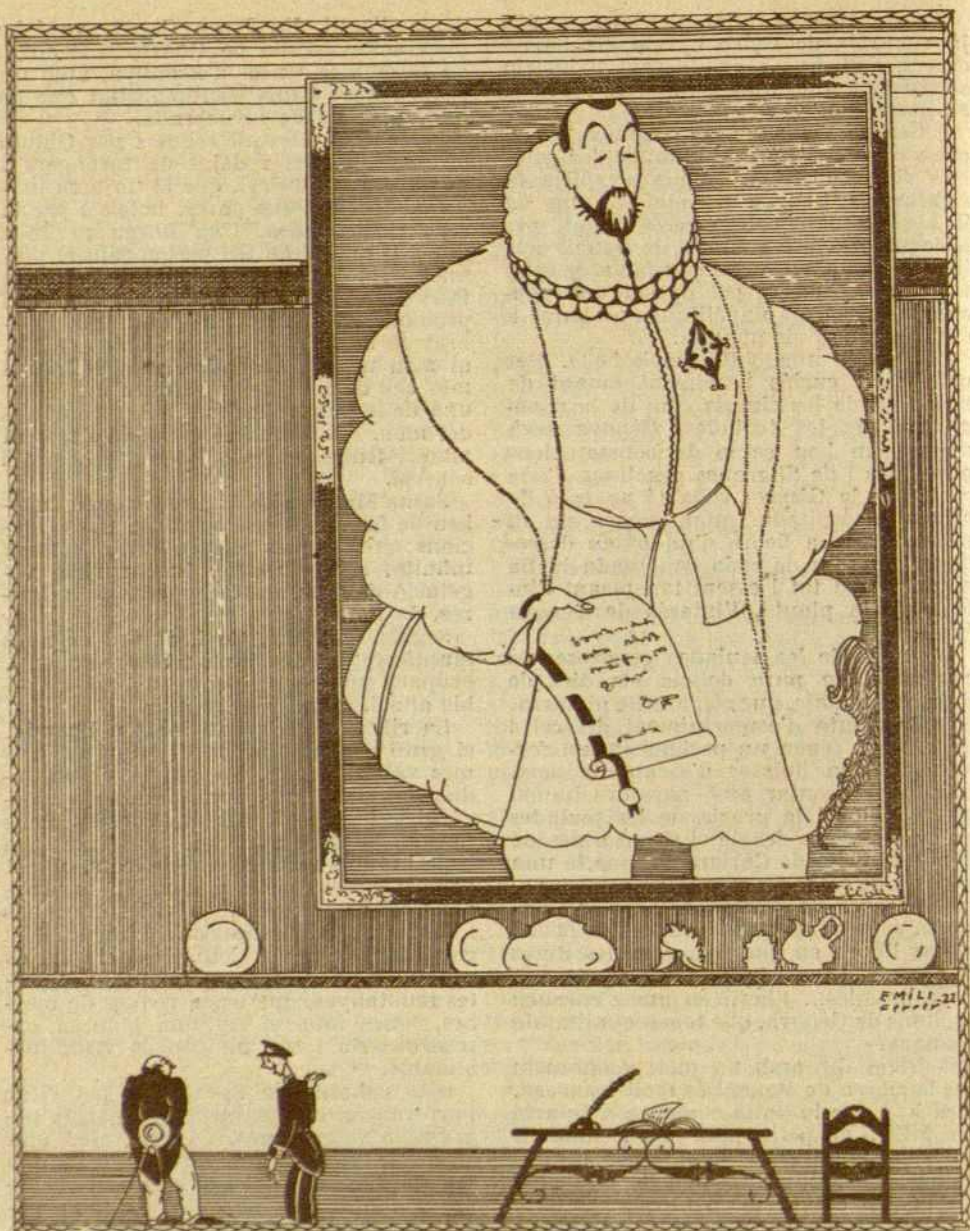
La ribera de Llevant fineix a Spezzia, el gran port militar de l'Itàlia i un dels més vats del món, Spezzia és ciutat industrial, amb una gran indústria siderúrgica i amb floreixents construccions navals, però és amb tot, una ciutat tan bella i té uns voltants tan delicats, que el primer que li passa a hom en arribar-hi és oblidar les xemaneies i les fàbriques i l'arsenal. Sobre Spezzia hi ha un bell camí, la Strada del Colli, des del qual es veuen els primers Alps Apians, i aquestes muntanyes, que tenen roques de marbre, tenen amb el sol una blavesa extraordinària i són un cop de vista inoblidable.

Dels voltants de Spezzia és pot citar Portovenere, amb canteres de marbre negre amb venes roges, i Lerici, amb una platja de color de mel. Aquests dos punts són les dues últimes argolles de la cadena de muntanyes de la Riviera. Passades, la costa s'enfonsa i la terra s'obre sobre les planures somniades de la Toscana.

JOSEP M.^a PLA

Gènova, maig.

La visita a l'històric Castell de X.

EL GUARDIÀ. — Aquest quadre és l'autoretrat del fundador del Castell

EL VISITANT. — Caram, caram, i quin senyoràs! I això que tan sols n'hi ha mig...

EL PADRÍ

BEN segur que és padrí de mig món. El vaig conèixer al Priorat Alt, dintre una cova del Mont-Sant, ho i explicant una rondalla a uns carboners. Llavors,—farà més de tres anys—ja era vell. La seva cara era solcada d'arrugues, galta beguda i sense ombra de pèl. Com un reflexe de la seva ànima, sempre jove, sota llurs celles grises i esponeroses es movien inquiets dos ulls d'un verd fosc i de mirada ardida. Calçava espadenyes de betes, sense mitjons, i sobre unes calces de vellut, color d'oli, duia un parrac de brusa que li queia arrugosa pel llarg de la seva còrpora escardalenca, fins a un pam del turmell.

En retrobar-lo per terres del Rosselló, jo pla que sabia avenir-me'n! Els meus dubtes, però, s'esvaïren en veient la barretina; aquella barretina plena de sorolls que li penjava tantost a la dreta com l'esquerra de la seva testa invariablement coberta.

La barretina de l'avi Padrí,—que devia haver sigut morada—és quelcom essencial de la seva persona. Algú va dir-me un dia que mai havia sigut nova, i, en el dubte vaig preguntar-ho al mateix Padrí i em va respondre:

—Només te puc dir que no l'he pas comprada jo; que devia ésser del meu pare o del meu avi—que mai van deixar de dur-ne—i que vaig trobar-la dintre un armariot de casa, tota arnada, feta una filagarsa. Aleshores vaig decidir a posar-me-la. ¡Allò ja era una barretina de debò! Perquè jo d'una barretina nova, no en sé pas dir una barretina, d'ençà del dia que vaig passar el carnestoltes en una ciutat empordanesa. Veuràs, minyó. S'esqueia ésser Carnestoltes i ¡n'hi havia un escampall que feia fredat! I és que la gent jove de la ciutat empordanesa solament es posa la barretina per Carnestoltes. Per això em fa mitja basarda aquesta diada, per això sóc tan franc, i per això vaig decidir-me per una barretina vella a perpetuitat. Ningú podrà dir que ofenc la dignitat de les coses venerables de la terra. La porto des del dia que vaig pendre muller per primera vegada, que és com si dignéssim des de la vigília del dia que vaig conèixer l'altra meitat del món, i és la meua mateixa vida. El dia que la perdés, sóc cert que l'enterramorts em sospesaria, els meus sentirien el rondinar de les absoltes, i el Padrí ja no fóra altra cosa que una cosa estada. Guaita.

I descobrint la seva testa, sense arrel

de cabell, el Padri començà a treure de dintre la barretina, unes pedretes menudes i de varis colors.

Jo, admirat, ni esma d'enraonar tenia. El Padri no sabia llevar-se mai la barretina, i, al dir de tothom, allò constituïa una extrordinària prova de confiança i benevolença envers mi. Ell comprengué la meua interrogació muda, i estenent a propòsit un mocador a terra, destrià una a una les pedretes segons els colors llurs. Fet això digué:

—Algú diria que això són quatre palets de riera, però jo en dic la meua història, minyó. Vet-aquí les més petites, veus? Són els anys. Sis de vermelles que valen seixanta; una de negra que en val cinc, i dues de blanques que valen el que són, tot plegat, seixanta set anys que tinc... i encara sóc fort i jovenàs, em penso. Aquestes altres una mica més grosses i totes negres, són les meves mullers, al cel sien. N'hi han quatre... La primera té una ratlla; la segona, dues; i la tercera, tres. La quarta es distingeix per una creu, i és que aquí vaig decidir fer la creu al Sant Matrimoni. De la bellesa de les meves mullers estades, pots judicar per les pedres: el mateix color tenen totes, perquè totes eren dones; però algunes, veus? fan més goig que les altres... sobretot més que aquesta de la creu. Hi han coses que no poden ésser... I vet-aquí els fills, tots de bocins de pedra fogueira que el riu cuidà d'allisar, i el diable que els mantingui que n'hi han vora un regiment! Porten la mateixa senyal de les mares respectives, però no n'hi ha cap que porti la creu de la quarta i darrera dona, que amb aquella creu només vaig carregar-hi jo... perquè m'hi vaig casar bo i essent fadrina i no en va tenir cap fill. Això és fer molt mala servitud en el món. Les altres, en canvi, m'en van tenir disset entre totes, que és pla més bonic! Sobretot la segona; veus que rexinxolada? Aquesta sola me'n va tenir deu... i jo, en pac, l'he feta d'un bocí de marbre del morter d'un apotecari de Falset. I tornant als fills, tots se la campen i ja m'han fet vint-i-tres vegades avi, llevat d'un que, pobrissó, va morir-se'm al servei. ¡I mira que és cas! Tenia el mateix nom meu; també duia la seva barretineta vella que no sé d'on diable li pervingué, i tan va ésser deixar-la i pendre la casqueta del soldat, com morir-se. Llàstima! ¡Era un brau bordegàs!

—¿I com distingiu edat i sexe entre les pedretes cooresponents als fills?—vaig preguntar-li. I el Padri em respongué amatent:

—Això de l'edat, és cosa seva; que facin com son pare. Pel demés, són tots

mascles. No crec que ningú pensi altrament en veient les pedretes. No n'hi ha cap que sembli capaç de fer mal.

I el Padri, somrient del seu darrer acudit, tornà a recollir els fragments de la seva història dins la barretina i es cobrí novament la testa.

La nostra conversa d'ara, és, com totes les converses que es poden tenir amb ell; gairebé un monòleg. Anècdotes plenes de rusticitat; sentències d'una lògica simplicitat i escaient alhora; renecs sense malícia; juraments sense el delit de vèncer l'incredulitat; veritats i mentides; rondalles i cançons; tot hi és, presidit d'una insospitada ordenació en mig d'un lèxic de mil paraules recollides en la immensa varietat de pobles on ha viscut la seva vida de traquí; seixanta set anys entre cent oficis i quatre matrimonis consecutius amb les respectives conseqüències.

Entre les gràcies del Padri cal esmentar tota una enciclopèdia musical. Amb quatre dits i exercitant l'extraordinària elasticitat de les seves galtes, pot fer-vos sentir una cobla de sardanes i executar una sardana també, sense que ni per descuit es confonguin per un moment les sonoritats pròpies de cada instrument. Amb igual perfecció us fa sentir el xerric d'un violí; el rum-rum d'una guitarra i l'espiguet esbojarrat d'un cornetí solista a les darrerries d'un vals de festa major. També posseeix el registre de totes les orgues monumentals, i entre el repertori inagotable de llurs creacions sobreix una missa a gran orquestra i a vuit vens, per l'execució de la qual reclama la poderosa ajuda d'una canya esquerdada, dues regadores velles i una corda d'espart.

I no us penseu pas que el Padri sia un personatge grotesc, quelcom així com feix d'habilitats insubstancials i poca-soltes. Res d'això. El Padri és una persona amable, té una admirable oportunitat de paraula i d'acció.

Si alguna vegada s'arrisca a donar algun consell, sap fer-ho delicadament, amb paraula suau i sense parlar mai dels seus anys i de la seva experiència i sense suposar *a priori* cap defecte en la persona aconsellada. Hom ha sentit dir-li que això de l'experiència no és com el vi ranci que els anys cuiden de donar-li preu. Mai ha cregut tal cosa d'ençà del dia que va casar-se amb la darrera muller, i repeteix que si algú tractés de fer-li creure, abans de pendre-li consell, li faria tastar el vinagre.

Dintre el formidable enginy i originalitat del Padri, hi ha quelcom d'aristocràtic, de gust, que us obliga a un respecte net de misericòrdia i ple d'admiració. Jo l'he sentit aquest respecte.

El Padri m'explicava la raó de la seva estada en terres rosselloneses. Havia canviat d'ofici altra vegada. Ara trasbalsava el vi a casa un seu parent, i amb mitja dotzena de bocois i amb quatre trapaceries de pagès industrialitzat, feia les mil trafiques per tal d'obtenir un rendiment màxim i un gust amable al paladar. Com sempre, ell s'havia emprès aquesta feina amb un extraordinari delit, amb una voluntat ferrenya capaç de totes les competències i ja era autor

tant dins la meua existència i les pedretes no n'expliquen res, de tot això. Ve-t'em-ací amb una pedra al fetge, jo, que acostumat a dur-les dintre la barretina sabia pas què cosa era un neguit que no fos el neguit de canviar d'aires. La integritat de la meua barretina perilla, i tot, perquè ja va pels tres anys que sóc aquí. Un any només, sempre és un any nou, un any amable i de bon passar; però el segon, si m'atrapa en un mateix lloc, ja és estantís tot just em

d'un grapat de receptes absolutament recomanables als vinyaters gelosos del seu bon nom i de la ponderabilitat de la seva borsa.

L'home estava satisfet de la tasca que duia a cap, però tenia una preocupació. El Padri preocupat era quelcom així com un seguit d'emocions suaus i dolces. Tenia el pressentiment que aquell era el darrer ofici que feia i em dia:

—No em fa basarda el morir, minyó. He sigut enterramorts i tinc més d'un conegut a l'altre barri. Des de que tinc xumecu, que ho sé que un dia o altre me'n faré els pellots. El que m'atraca-sa pla bé—com diu la gent d'aquí—és la meua barretina. Fins ara em creia que era tot jo, sense mancar-hi de res que valgués la pena; però tot just m'he adonat que el treball és quelcom impor-

cau a sobre... Saltaria cap a un altre indret si no fos aquest fracàs dels meus oficis, que no puc recordar-me quants ni quins són els que he fet. Puc pas pensar en augmentar la llista sense posar-hi ordre abans. ¡Llàstima de barretina, ara, que, a manca de diners, ja constarà entre els *patracols* del notari d'Ull de Molins!

—¿Es dir que també heu fet testament?

—Brava pregunta! ¿Es que només poden escripturar-se les finques i els diners, minyó? Entre el paperam dels notaris, també hi caben certes coses, i no petites, mal m'està el dir-ho! Solament tinc els quatre parracs de roba que duc a sobre i penso que mai persona rica d'aquest món ha donat tanta feina als notaris com jo en disposar tes-

tament. Cada un dels meus fills té la seva deixa i per un igual entre tots ells: Un retrat, una pedreta, i un feix de lletres en un paper, que és la meua darrera voluntat. El retrat és de son pare i sa mare, junts, ben avinguts, que a casa el retratista no està bé de mou-r'hi raons, perquè s'hi queda més malament que enlloc més; la pedreta representa ell mateix i vol dir que el deixo en aquest món per tant com pugui o sapiga estar-hi, i el feix d lletres, les meves darreres voluntats, vui jo que diguin el mateix que vaig dictar al notari, que els meus fills ho respectin com escau a llur bona criança, i et prometo, minyó, que anys a venir la meua descendència serà un escampall de barretines velles amb força seny a sota i un pilot de pedres dintre que pregonaran als trenta dos vents el delit d'una raça immortal!

Passarem el pont d'entrant a vila, i, instintivament, dirigirem l'esguard vers el cap de riu. Ça com lla, tot era una boira espessa. Ni un arbre es veia.

Le Boulou, estiu de 1920.

Dintre la vila estones-ha que la gent bullia amb aires de festa.

—14 de juliol,—vaig dir distretament. I el Padri em va respondre:

—Si, ja ho sé... com cada any. Semblen francesos de debò... Guaita, minyó! ¡D'allà dalt han llucat la meua barretina!

Pels ulls del Padri fulgurà un llampec d'alegria i a tota empena de la seva orquestra personal inicià una sardana que no em vaig saber desdir de ballar-la i chorejar-la.

—Som i serem gent catalana...

En aquell instant, la boira s'esvaïa i la silueta patriarcal del Canigó, expremment les neus pel llarg de les fondalades, tremolava, a la novella claredat del dia, com un sistema de blanques i palpitants artèries.

I encara el Padri digué aquestes paraules a guisa de contrapunt:

El sol hi floreix, rialler, com l'esperança d'un sentiment que es desvetlla...

El Canigó, com la seva barretina, és tota una història.

ERIDON

(Il·lustracions d'E. M.)

La psico-anàlisi és un fet?

Els «nirvis». Dificilment podríem trobar una cosa més moderna. Des de molts anys, ja hi podem posar gairebé un segle, mantenim constantment una actualitat palpitant. De cada tres homes, un, i de cada dues dones, una, pateixen de «nirvis» en una forma o altra. Aquests «nirvis» o neurastènia prenen la forma de por (por de morir, por de malalties, por de la pobresa), o bé la forma de obsessions o manies. De vegades prenen la forma de pertorbacions mentals motivades per trasbalsos afectius o decepcions sentimentals, i també altres formes, àdhuc obsessió religiosa, idees fixes i molt sovint incapacitat de concentració.

Els propugnadors de la psico-anàlisi afirmen que en la majoria dels casos aquest procediment pot guarir definitivament qualsevol dels desequilibris citats i molts d'altres. En canvi els que la combaten, els quals gairebé sempre són persones que no s'han preocupat seriosament d'aquest sistema, sostenen que es tracta d'un de tants fraus amb aparença científica.

Psico-anàlisi significa simplement anàlisi del pensament.

En aquestes notes, extretes d'un interessant treball de Mr. Shaw Desmond, compost després d'haver interrogat i fet insistents exploracions entre especialistes d'aquest sistema, l'apòstol del qual és el doctor Freud; i d'altres persones que sense practicar la medicina han estudiat la qüestió a fons i llargament, s'exposen curioses experiències sobre la matèria.

El pensament humà té dues zones, una «conscient», que és la que usem ordinàriament en tots els actes de la vida quan estem desperts o tenim consciència dels nostres

actes, i una zona «inconscient», la més profunda, diríem, que es mostra espontàniament en els somnis quan dormim, que és com una mena de dipòsit de records, el qual sempre està esperant algun mot o fet per mostrar les seves existències i encabir-les en la zona conscient. Els psicologistes han comprovat que qualsevol fet que ens hagi esdevingut en el transcurs de la nostra vida, sigui bo sigui dolent, és anotat indefectiblement en el nostre pensament inconscient, de la mateixa manera que una placa fonogràfica anota els sons més lleugers. I el pensament inconscient, igual que la placa fonogràfica pot, i molt sovint, reproduir el fet molts anys després d'haver estat impressionat.

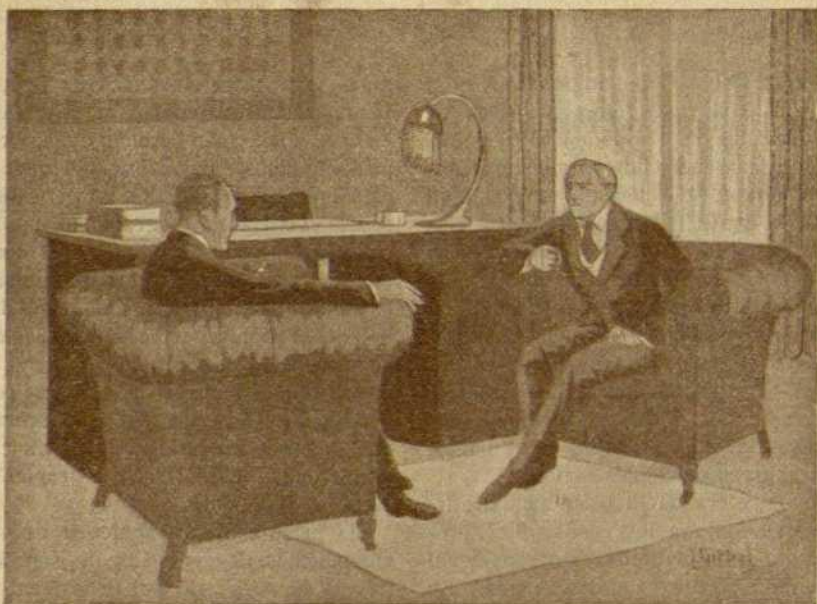
Els psico-analistes sostenen que tots els nervosismes, lleugers o aguts, són deguts al treball de suggestió del pensament inconscient i a l'efecte que produeixen sobre el conscient. I diuen que, per exemple, quan un home pateix de la por de morir a l'hospici, o té la mania suïcida o és víctima d'algun mal hàbit irresistible, el primer d'aquests casos pot molt ben ésser degut als seus pares per haver-li infondit indègudament en la infància una idea exagerada de la importància del dinar o l'horror a la pobresa; en el segon, per la impressió produïda pels temors exagerats d'una condemna eterna degut a un extremat zel religiós, provocant la malenconia, i en el tercer cas, per una perillosa repressió soferta de petit.

El motiu que actualment és parlat i s'escriu profusament sobre la psico-anàlisi, amb tot i que el seu principi fonamental era conegut i usat ja fa més de mig segle per homes de ciència com Charcot, ha estat la gran

guerra que ha causat no solament grans trastorns polítics i físics sinó que també ha produït grans perturbacions mentals per tot el món. Els horrors de les batalles, els terrors dels raids aeris, la depauperació i la misèria que se'n derivaven, són coses que han provocat els «nirvis» de la gent. Ells, per dir-ho gràficament, han extret del fons del pensament inconscient o subconscient, instal·lant-lo en el conscient, un tumultuós tropell d'impressions,

fent-los conscients per poder-los sotmetre al control del seny. Des del moment que al malalt se li converteixen en «conscients», perden la meitat del seu poder terrorífic, i mitjançant un tractament llarg i assenyat, desapareix del tot la perturbació mental, deixant guarit al pacient. El procés pot comparar-se amb gran exactitud al cas de la criatura que és aterroritzada per una «fantasma» que se li posi davant del llit; però quan la

L'interrogatori al malalt

capaces de produir la confusió o el desequilibri.

Vivim en l'«edat dels nirvis». Tot ens ho confirma: l'augment de la criminalitat de tota llei, i especialment els crims contra les persones, els crims passionals, l'enorme quantitat de divorcis i destrucció de llars, i moltes altres manifestacions per l'estil. El període de la post-guerra, que encara vivim, és fertíllissim en problemes de nirvis, degut a la febre de la vida actual, als desesperats esforços de tota mena per a conquerir la categoria de nou ric i a l'exagerada afició als plaers de tota mena. ¿Cóm poden remeiar totes aquestes perturbacions els psico-analistes? Repassant el dipòsit dels records de l'enteniment incons-

seva mare li ensenya que la fantasma no és més que un llençol damunt d'una escombra, cessa l'esglai de la criatura.

L'enteniment subconscient és un receptacle de les «fantasmes» que produeixen els «nirvis». Quan les fantasmes són tretes a la claror del conscient, «veiem» el que són i deixen de trasbalsar-nos. El psico-analista no fa altra cosa que això, demostrant-nos que allò que ens trasbalsava no era tan esgarriós com imaginàvem, guarint el pacient de la por que allò li provocava.

Sistemes. Varien lleugerament, segons sigui l'escola a què l'especialista pertanyi. La diferència principal és que alguns psico-ana-

listes usen la «suggestió», és a dir, suggestionant al pacient amb l'objecte de descobrir, per les seves respostes, què és allò que ocupa el seu pensament inconscient; d'altres usen l'hipnotisme, per a obtenir el mateix resultat; alguns usen els dos sistemes combinats, i d'altres, finalment, no recorren a cap d'aquests dos medis, sinó que esperen que el pacient amb converses ordinàries, manifesti sense heur'n esment, què és allò que ocupa el fons del seu pensament. Tots, però, com veritable fonament del sistema, l'associació d'idees».

L'especialista provoca un diàleg, en el qual ell pot trobar la paraula corresponent que li indiqui la idea instal·lada en l'enteniment inconscient, causa del desequilibri. Per fer brollar aquesta paraula el doctor diu el nom d'un objecte i demana al pacient que li respongui amb el d'una cosa relacionada amb la que ell ha anomenat.

—«Ploma», diu el metge.

—«Paper», respon el pacient.

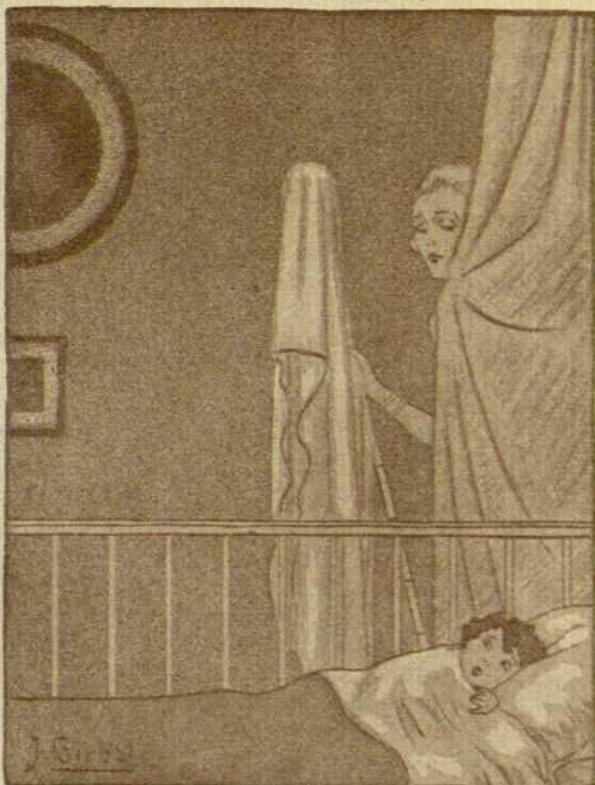
—«Sabata», fa el metge.

—«Mitjó», replica el malalt.

I així successivament fins que passant dels mots ordinaris, troba la «paraula-prova», que creu que pot donar-li la clau que cerca. Si ha trobat la bona pista, el pacient trigarà una mica més a respondre la paraula o idea associada, del que ha utilitzat en respondre les altres preguntes. Aquest petit retard en la resposta s'anomena «temps de reacció». Per exemple, si el pacient, de petit, va veure matar un gat a cops de pedra, cosa de la qual n'hagi perdut el record, i el doctor per atzar deliberadament pronuncï la paraula «gat», el malalt, el pensament inconscient del qual reté el record d'aquesta escena, vacil·larà un moment abans de respondre la paraula «pedra». Aquesta vacil·lació dona al metge la clau de l'enigma, que pot anar aclarint-se per una sèrie de preguntes associades com por, mal, miol, etc., reconstruint l'incident oblidat en el pensament conscient del malalt, de manera que l'escena

comenci de refer-se en el seu pensament com una de les coses fastigoses però irreparables de la vida, perdent així la seva influència subconscient.

El *British Medical Journal*, desembre de

El procés pot comparar-se amb gran exactitud al cas de la criatura que és aterroritzada per una «fantasma» que se li posi davant del llit...

1920, relata el tractament d'un cas com el que apuntem.

Un oficial afectat de pèrdua de memòria, d'histerisme i absències mentals, anà a consultar un especialista, el qual en les preguntes que li dirigí usà la paraula «mort». L'oficial restà silenciós vint segons i, finalment, respongué «gerani». L'associació d'idees donava un resultat tan inesperat com curiós. En virtut de la suggestió, l'oficial començà de recordar coses que feia anys que havia oblidat, i l'especialista, després de diverses provatures, descobrí que vint anys endarrera l'oficial havia conegut una noia a la qual do-

naven el nom de la «Noia del gerani», per la semblança que tenia amb la figura d'un cartell anunciador de cigarrets. Aquest oficial tenia aleshores un íntim amic P., el qual s'enamorà i prometé amb l'esmentada senyoreta, i

La «Noia del Gerani»

mentre ell hagué de traslladar-se a un altra ciutat per acabar els seus estudis, demanà al seu amic—l'oficial—que acompanyés la seva promesa al passeig i als esbarjos, ja que no tenia parents que ho poguessin fer.

La freqüència de tracte donà per resultat que la senyoreta s'enamorés de l'amic, el qual no pogué correspondre a aquest afecte, sinó que, al contrari, en fou molt trastornat, i quan el seu amic P., que per l'actitud de la seva promesa deduí equivocadament una traïdoria per part del seu amic, renyí amb ell violentament; l'oficial tingué un profund trasbals del qual finalment pogué refer-se. Aleshores, P. morí sobtadament a conseqüència d'un accident de futbol. El seu amic, l'oficial,

que degut a la seva malaltia no havia tingut esment del cas, per un malentès d'altres amics fou acompanyat a la cambra on era amortallat el seu amic, i aquesta visió li produí tal sotragada, que se li pertorbaren les facultats mentals, perdent completament la memòria. Però amb el curs dels anys aquests records, dels quals se n'havia esborrat la memòria actual, restaven en el pensament inconscient i el turmentaven i perseguïen. Gràcies a la clau donada per la paraula «gerani», amb la qual s'arribà a reconstruir l'existència de la «Noia del gerani» i el pas de la mort de l'amic, l'especialista descobrí la causa de la pertorbació, prevenint a restaurar la memòria de l'oficial, guarint-lo completament.

Un jove, home de negocis, molt culte i distingit, patia neurastènia i obsessions sobre de la por dels cotxes i cavalls. L'especialista, sense recórrer a l'hipnotisme ni a la suggestió, sinó valent-se solament de sèries d'idees associades, per les respostes del pacient descobrí que aquest, de petit, havia estat sistemàticament aterroritzat per la mainadera, talment que els records esborrats de la seva memòria i dipositats en el seu pensament inconscient, l'havien convertit en una víctima de la por. En aquest cas, el pacient fou encoratjat a analitzar els seus propis somnis, guià pel metge, per demostrar-li l'existència d'aquelles idees en el seu pensament subconscient, guarint-lo radicalment dels seus terrors imaginaris.

Un col·legial havia estat barbarament bastonejat. Quan fou sotmès a l'especialista patia d'una mena de tremolor involuntari a la mà, que movia endarrera i endavant continuament. El metge descobrí que aquell moviment nerviós era l'acte d'una persona pegant amb un bastó. El pacient, com tots els que es troben en el seu cas, havia oblidat completament la causa del seu tic i fins que li fou revelada per l'associació d'idees, amb la qual es realitzà el guariment.

Un altre subjecte patia l'horror dels llocs tancats, arribant a l'extrem de no poder circular pel metropolità ni entrar a cap carruatge tancat, ni en els tramvies. L'especialista, per l'associació d'idees, vingué en coneixement que el subjecte, de petit, havia estat amenaçat freqüentment per la seva mainadera, la qual li deia que si no era bon

minyó el tancarien en una caixa i l'amagarien sota terra.

En els asils de Londres, actualment es tracten per aquest procediment molts casos de pertorbació deguts a impressions de la guerra, obtenint-ne admirables resultats.

La psico-anàlisi, desgraciadament, en la imaginació del «vulgar» presenta una estreta relació amb els desordres sexuals. Cert que s'ha escrit molt en aquest sentit, però veritables autoritats en la matèria, com el doctor Bernard Hollander, afirmen que han tractat molts més casos de neurastènia o nervosisme, derivats d'ambicions frustrades, especialment en homes de talent, decepcions de diferents menes, canvis de fortuna, abandons, que no pas de veritables trasbalsos sexuals.

No cal pas posseir una imaginació molt activa per a comprendre que el perill de l'intrusisme, en totes les seves formes, amenaça continuament aquest sistema curatiu. L'esperitisme potser és el major perill de la psico-anàlisi; per això cal una gran severitat en la comprovació dels fets i una gran cura per assegurar-se de l'honorabilitat de l'especialista que s'ofereix com psico-analista.

L'articulista del qual prenem aquestes dades, dona un seguit de consells per a evitar el frau, que àdhuc, potser involuntari i fill de la més absoluta bona fe. Entre altres, diu que és prudent malfiar-se dels que cobren per endavant a tant per visita—el tractament generalment és molt llarg i laboriós: de vegades dos anys—i sobretot dels que utilitzen «mediums», els experiments frenològics, la quiromància, el reflexe d'imatges a miralls i

tots aquests procediments—que poden ésser usats de bona fe, certament, però que el seu ús demostra que l'especialista no és un veritable psico-analista, sinó un pobre home que després d'enganyar-se a ell mateix, pretén guarir els altres amb la seva pròpia dèria.

En resum: pot afirmar-se que avui molts desordres nerviosos poden corregir-se i es corregeixen, amb la raonada aplicació del veritable psico-anàlisi, però cal assegurar-se de la probitat de la persona a qui es confia el guariment, perquè l'exèrcit dels curanderos augmenta cada dia, amparats precisament amb l'èxit creixent d'aquest sistema positivament científic.

Segons l'opinió de molts homes de ciència, la psico-anàlisi marca l'aparició del factor més eficaç per a combatre els desordres nerviosos, el qual a l'últim acabarà per substituir tota la medicina utilitzada fins ara per a combatre les malalties mentals.

No ens havem proposat fer l'apologia d'un sistema. Hem exposat, a títol de curiositat científica, un procediment curatiu modern pel qual s'interessa molta gent al món, senyalant de passada els perills a què una confiança irreflexiva pot exposar al pacient que s'abandona a mans poc escrupoloses, que el fan objecte d'una indigna explotació.

El fracàs del materialisme ha provocat una forta reacció idealista o espiritualista i un enrobustiment de la fe. Pel negoci de l'ànima, la doctrina cristiana és el millor llibre de consulta; pels mals del cos, així i tot, la ciència honrada és la única que es pot aconsellar en consciència.

X. X. X.

(Dibuixos de J. Giral)

EL CONILL

... es posava en cos de camisa i arremangat de braços, començava furiosament la seva tasca per la cuina...

EN ROMESC

El senyor Rafel era un model d'activitat, però des de que es retirà del negoci a fi de poder disfrutar d'una vida més tranquil·la, resultà que l'home s'ho passava molt pitjor.

Durant el dia encara es distreia un xic, però al venir el vespre — segons assegurava la senyora Rosa entre els seus coneguts, — era quan el senyor Rafel s'avorria del tot. Allò no era viure, car no hi havia manera de donar un pas per la casa sense entropassar-hi, car es ficava en tot, seguint a l'esposa com un gos falder.

A pesar de posseir una quantiosa fortuna, al senyor Rafel li va entrar de cop-i-volta la febre de l'economia.

— Mira, Rosa; jo crec que deuríem despedir a la cuinera — li digué un dia, — doncs per nosaltres dos ja n'hi haurà prou amb una criada; jo et podré ajudar en algunes cosetes i, demés, com que l'Angeleta ve tan sovint a veure'ns, pots aprofitar les seves visites, si et sembla, per a que t'ajudi en alguna cosa.

I així es va fer.

Despedida la cuinera, la senyora Rosa es cuidà de la cuina guisant tan bé com podia i instruint-se entretant en bons manuals culinaris. El senyor Rafel, per la seva part, volguent-se fer útil a la seva muller, dansava a tot-hora per la cuina inspeccionant-ho tot, tancant l'aixeta del fogó de gas quan li semblava que anava massa roent; pelant patates

i llegums o bé ficant-se en tota cosa que al seu entendre pogués reportar algun estalvi.

El cas era no gastar.

La cosa esdevenia més greu encara els dies grisos i plujosos, en què no podia entretenir-se en l'esplèndid jardí de la torre on vivia, a Sant Gervasi, en el qual l'home hi matava les hores mirant i remirant les plantes i les flors i perseguint tota llei de males herbes i cucals. Quan s'esqueia algun d'aquests dies, el senyor Rafel esmerçava tota la jornada en fer dissabte general de la casa; es posava en cos de camisa i arremangat de braços començava furiosament la seva tasca per la cuina, netejant i pulimentant tots els atuells que li venien a la mà.

Com que el senyor Rafel li desplaïa la lectura, els dies que es quedava a casa no hi havia manera de treure'l dels seus quefers i únicament la senyora Rosa lograva fer-lo seure amb l'excusa de llegir-li les esqueles del diari o bé un capítol d'una novel·la d'aventures de Nick-Carter (Pel que es veu, tan la senyora Rosa com el senyor Rafel no eren massa exigents en els seus espais literaris).

I és que el senyor Rafel era home de gustos senzillats. El teatre, la música, l'anar al cafè i altres aficions pròpies dels homes, que per la senyora Rosa haurien sigut un preciós recurs per allunyar-se el marit de la vora, no resaven per al nostre negociant retirat.

Un dia, però — dia feliç! — la senyora Rosa

anà a la casa de la seva filla Angeleta. — ¿Que no ho saps, Angeleta? — li va dir — ¡Una bona nova! Dijous vinent ton pare va a caçar amb uns amics.

— A caçar dius, mamà?

— Si, filla meva, si, tal com ho sents; a ca-

Arribada la vigília de la cacera, la senyora Rosa amb la minyona prepararen tot el menester per a la partida del senyor Rafel...

çar. ¡A l'últim podré tenir tot un dia de tranquil·litat, que de veres el necessito!

L'Angeleta, que comprenia ben bé les exclamacions de la seva mare, va dir:

— Pobre mamà!

Arribada la vigília de la cacera, la senyora

I a les set del matí del dia següent, convençuda del tot la senyora Rosa que el seu marit era fora...

Rosa amb la minyona prepararen tot el menester per a la partida del senyor Rafel, i junt amb un vestit mig vell, mocadors, sarró i l'escopeta, un pisolabis no massa extraordinari per que no hi tingués res que dir. I a les set del matí del dia següent, convençuda del tot la senyora Rosa que el seu marit era fora, llençà un sospir de satisfacció que es senti de tota la casa, i cuïta-corrents es dirigí a veure la seva filla — que vivia a una torreta d'en-

front, — dient-li en veure-la, tota contenta:

— Ja és fora, gracies a Déu! — I afegí: — ¿Saps que pots fer? Vina-te'n a casa a dinar amb mi. Farem un conill amb romesc, que saps que tan m'agrada, i així ton pare no hi tindrà res que dir. ¡Fa tan temps que no he pogut menjar conill!

I abandonant a la seva filla se'n torna alegre i satisfeta d'aquell dia de llibertat i modesta disbauxa gastronòmica.

***

— ¿Que tal, que me'n dius del meu conill en romesc, filla meva?

Vina-te'n a casa a dinar amb mi. Farem un conill amb romesc...

— Deliciós, mamà; ets una eminència! ¡Oh, i no sols el conill, sinó tot era bo!

En efecte, tot era exquisidament preparat. La senyora Rosa, per a fer més apetitós el seu conill en romesc, l'havia col·locat en una plata de les millors del bufet, adornant-la convenientment.

En aquest instant es sentia pel menjador la deliciosa oloreta del famós guiso.

¡Amb quin gust, alegria i tranquil·litat fruien les dues dones de la deliciosa menja!

Però en mig d'aquesta gran satisfacció la senyora Rosa tingué un puntet de remordiment, i era degut a que el seu marit no pogués paladejar el succulent guisat. Tan la turmentava el remordiment que, a la fi, digué a la filla:

— ¡Quina llàstima que en Rafel no en pugui disfrutar! I si ara es presentés?

— Per Déu, mamà! No tingui por.

Però la felicitat no dura gaire. De cop-i-volta un soroll sec féu estremir a les dues dones. És que havien sentit a n'en Joan, el jardiner, que tancava la porta de l'entrada i que parlava amb el senyor Rafel, seguides les paraules d'uns passos pel jardí que anaven acostant-se. L'Angeleta, tota esverada, va dir:

— És el papà! És ell! — mentre la senyora Rosa ajudava a retirar tot el que hi havia sobre la taula, començant pel conill.

Foren uns moments de veritable pànic.

Mentre la una recollia els plats, les ampolles i els coberts, l'altre dansava amunt i avall del menjador amb la plata a les mans sense saber on amagar-la. Finalment, se li va ocórrer obrir la tapa de l'escalfa-panxes, dipositant a l'interior el conill en romesc i tancant després. Precipitadament van posar sobre la taula una altra plata amb les restes del bacallà sobrer del dia abans.

El senyor Rafel, finalment, entrà al menjador després d'haver-se despullat de tots els estris de caça.

— Papà!

— Filla meva!

— Què t'ha passat, Rafelet meu?

— Que vols que m'hagi passat; aquest ma-

La senyora Rosa, entretant, se'n anà a cercar les sabatilles i l'americana d'estar per casa del senyor Rafel.

leït reuma que avui li ha donat la gana d'apoderar-se'm del braç dret, impossibilitant-me d'aixecar l'escopeta i molt menys de tirar un tret. Tan satisfet que he sortit!

— Pobre papà! — afegí l'Angeleta.

La senyora Rosa, entretant, se'n anà a cercar les sabatilles i l'americana d'estar per casa del senyor Rafel. No obstant i aquest bon

I en un dir Jesús aixecà la tapa metàl·lica, quedant-se perplexe davant del que acabava de descobrir.

acolliment, l'home notà quelcom d'estrany, tan per trobar la seva filla allí com per que en el posat de les dues dones hi veia un cert esverament.

— És a dir que has dinat amb la teva mare... — féu el senyor Rafel.

— Si... he vingut a fer-li un xic de companyia... com que estava tan sola; i ja ho veus, ens hem acontentat amb les restes del sopar d'ahir: aquest bacallà, una amanida i una sopeta... I tu, papà, has esmorzat ja?

— Si, ja ho he fet, però ni sé on; m'hi trobava tan impacient...

Pocs moments després d'això, tots tres es disposaven a dinar, però de cop-i-volta el senyor Rafel es va queixar que tenia fred i proposà encendre l'escalfa-panxes.

En oir això mare i filla es quedaren glaçades, mirant-se la una a l'altra plenes de terror.

— Què us passa? — digué el senyor Rafel.

— Res, papà, res... és que la xemeneia... sap... la tapa metàl·lica...

— Però, ¿què és el que li passa a la xemeneia?

— Oh, res — digué la senyora Rosa, tement la tempestat; — però, saps, com que no l'hem encesa encara, no la tenim preparada.

— I per això us esvereu tant? És ben senzill: veureu com la preparo jo...

I en un dir Jesús aixecà la tapa metàl·lica, quedant-se perplexe davant del que acabava de descobrir.

— Una platja de conill — digué sorprès. — I, a què obeeix tot això? — afegint amb to severíssim i dirigint-se a la seva muller: — ¡Per lo

vist mare i filla us heu aprofitat de la meua absència per a entregar-vos a despilfarradors banquets!

La pobre senyora Rosa no sabia on mirar, mentre per la seva cara hi passaven tots els colors de l'arc-iris. A les dues dones no se'ls hi ocorregué cap més raó per a resoldre satisfactòriament l'escena i mirar de convèncer al senyor Rafel.

Finalment, l'Angelèta, fent un esforç, es posà a riure a boca plena i fent un bes al seu pare, li digué:

— Vaja, està vist, papà, que a tu no hi ha manera de donar-te una sorpresa. Tan il·lusionades que esperàvem la nit per a oferir-te, en tornar, aquest plat de conill en romesc!... Hauriem fet un petit festí que anàvem preparant per a quan arribessis. Però resulta que

la sorpresa has sigut tu que l'has donada. Mira la mamà: encara no s'és retornada!

El senyor Rafel, en veure que la seva muller romania igual que una gallina mullada, abandonà el seu posat i li somrigué francament.

La senyora Rosa, al veure'l ja tranquil, li somrigué també tot pensant que, gràcies a la sortida de la seva filla, s'havia arreglat tot molt millor del què era d'esperar.

Convençut el senyor Rafel de que realment li havien preparat aquella sorpresa, va dir, content com unes pàsquies, tot fent un bes a mare i filla i abraçant-les ensems:

— Vaja, ja que ha anat així, pots dir al teu marit que vingui aquesta nit i tots quatre soparem junts, per a celebrar dignament la sorpresa del conill en romesc.

IGNASI DOMENECH

Vaja, ja que ha anat així, pots dir al teu marit que vingui aquesta nit i tots quatre soparem junts...

Crònica Catalana

(Mes de juliol)

Calor!... No gaire, però. No ha estat el legítim juliol, amb l'arribada de la canícula cremadora; ha estat un juliol bordissenc el que ha fet; amb gran contentament de la majoria dels mortals que han tingut la il·lusió que se'ls abreujava l'estiu. Un pagès, sornaguerament, deia: «¡Vatua el món: no resta pas en el cel, la calor; prou baixarà! El temps és per a respondre.»—La veritat fa que si el pagès s'equivoca ben sovint, ja no s'equivoca tant el cel; i el cel té les seves hores de l'any, quan el sol és a l'afeli, vol dir quan el sol corre en el punt del seu trajecte més llunyà a la terra (¡encara ens en recordem, vagament, d'aquesta llició de geografia astronòmica!), que sembla que aboqui la calor a càntirs...

Amb això, els banyers han estat plens i les corrues de gent han eixit dels cataus, que són els pisos i pisets, de la ciutat, per anar a rabejar-se en l'aigua blava (i qui diu aigua blava, diu verda, o d'algun altre color. Un hom ha sentit afirmar, molt seriosament, que l'aigua de la mar no és tal aigua blava; que qui diu blava a l'aigua de la mar diu una niciesa. Nosaltres confessem que som dels que diem que l'aigua de la mar és blava; i continuarem dient-ho, mentre Déu ens dongui vida).

Ara aquí potser vindria bé de dir que els nostres banys guanyen (de dia en dia, no) d'any en any. Sinó que ens sembla que aquest guany va encara massa poc a poc: nosaltres voldríem que, d'un bot, fessin una millora tan gran que es posesin en situació d'ésser entre els millors del món. Així i tot, és una delícia atansar-se a les nostres platges, on tanta dona esvelta llueix, com un eixam de divinitats. Diu la dita que «pel juliol ni dona ni caragol»; a les quals paraules, tingudes per axiomàtiques, responia un hom que «la dona tot l'any és bona». Anàlogament, diríem nosaltres, ara, que si en tota època i amb tota mena de vestit la dona és una delícia, no hi ha dubte que, vora mar, la dona és més bonica en vestit de bany, ço que vol dir en vestit de mar; la dona i la mar són dues meravelles paral·leles. Que, com totes les meravelles, cal saber de gaudir-les dignament.

* Compleix l'any de la tràgica desfeta d'Annual, al Marroc: en un any, ¡quants de milers de víctimes! ¡quanta de joventut morta! Ha estat un any de desas-

tres; desastres de vides i desastres de diners, de milions que s'han fos com per art de fatilleria. ¡Pobres morts, que no hi ha qui els vengui! En canvi, molts de discursos ens hem hagut de sentir, moltes pàgines de diaris han estat plenes parlant del terrible problema del Marroc: després de tanta cosa, la gola és més oberta que mai; i de cap a aquesta gola anem rodolant amb el pes d'una mena de fatalitat inexorable. Es molt possible que el Marroc sigui el veritable finis Hispaniae, si continua la ruta empresa. Compleix l'any de la tràgica desfeta d'Annual: al cap de l'any, el senyor Berenguer és substituït per el senyor Burguete. I les responsabilitats del desastre resten perfectament arxivades Coses d'Espanya!

* La vida política del nacionalisme català ens dona tres festes sobresortints: és la primera la de la Joventut Nacionalista de Montblanch, que tan sovint hem d'esmentar, amb goig. Temps va ésser que les tropes del rei castellà varen irrompre per aquelles terres de la Conca i caigueren damunt la secular vila de Montblanch, desfent-ne qui sap les coses. Però aqueixa desfeta fou només que material; que, passats cents anys, quan ni d'aquells exèrcits ni d'aquell rei en resta memòria—si no és per maleir-los—Montblanch viu encara, més encesa i més ardida que mai. Quan ells són una cendra inútil, polsaguera vil que el vent de Catalunya agombolà per llençar-la altre cop a Ponent, d'on venia, la vila de Montblanch s'aixeca en festes, cantant la perennitat i la llibertat del seu esperit.

Altra festa patriòtica, ben notable, ha estat la Diada catalanista de Cardedeu, amb la inauguració del Centre Nacionalista. Cardedeu, joiosa vila del Vallès, famosa per algun dels seus productes, verament exquisits, ha donat una nota de bon gust català i de fervor patriòtic, contra la fellonia d'alguns elements destriats del sentiment de Catalunya i contra alguns fills inconscients que es donen a malparlar de llur mateixa mare!

Altra festa molt digna d'esment, encara, ha estat la Diada d'afirmació catalana a Santa Bàrbara, tocant a l'Ebre, en els confins meridionals de la Catalunya estricta, vora Tortosa, la terra del bon oli, terra de niçaga romana per excel·lència. Tota la vila de Santa Bar-

bara dedicà una diada, que esdevindrà memorable, a consagrar-se a Catalunya. La consagració fou solemnnial i digna d'un poble com aquell, que és ric i fort, i per tant, es troba en condicions per ésser lliure, amb Catalunya lliure, rica i forta.

En la vida cultural catalana, no-tem, en primer lloc, com sempre, el nom de la Mancomunitat, amb la inauguració de la Biblioteca Popular de Pineda. Cap comentari no sabríem fer més escaient sinó de dir que aqueixa festa va ésser una festa plena d'esperit i que dubtem que per altre motiu que no fos un motiu de pur esperit, una gernació vibrés de la manera que allí va vibrar; perquè les gernacions catalanes són profundament donades a les coses d'esperit.

Farem esment també de la celebració de la IX Festa de la Música Catalana, que, presidida per la gentilíssima Concepció Patxot, la Reina ideal de la Música i de la nostra espiritualitat, filla de l'egregi Rafel Patxot i Jubert, el Mecenase de la nostra cultura, i per l'il·lustre Mestre Kurt-Schindler, el músic americà que havent copsat l'essència pura de la flor musical catalana se n'ha emportat sos tresors terres enllà fent-los conèixer a la gran urb mordamericana, es celebrà el dia 8 del proppassat juny amb pompa i esplendor inusitats. La Festa de la Música Catalana no és pas una festa mes; és l'apoteosi de la música catalana, car en ella hi són acollides

totes les seves diverses manifestacions, que van des de la pura i humil melodia del poble, a les transcendències i polifònies del poema coral, del poema simfònic i de la simfonia. L'Orfeó Català, i amb ell les nostres corporacions populars protectores d'aquesta festa, una vegada més mereixen l'agraïment de Catalunya.

Altres dues belles i importants manifestacions d'art i de cultura, foren la «Sessió Adrià-Gual» al Teatre de l'Orfeó Gracienc, i les «Sessions de Teatre d'Art» organitzades per la notable actriu Mercè Nicolau. En la primera, l'incansable Gual oferí als seus amics unes quantes belles mostres del seu ingeni i de les seves inquietuds exquisides i emocionants escenes de la vida i de la joia i del dolor. Mercè Nicolau ha plasmat bellament damunt l'escenari de l'«Estudi Cirera» cinc heroïnes dramàtiques, creacions del teatre modern, que ens ha renovat passades gestes i ens han omplenat d'emoció i de desigs d'un teatre verament d'art...

Així com en la crònica anterior esmentàvem l'excursió de l'Orfeó Català a Lleyda, en aquest ens plau de referir-nos a la de l'Orfeó Gracienc per terres de l'Empordà. El seu pas per aquells encontrades, que una tradició de llibertat i de vent de tramuntana ha fet famoses, ha estat entremig de constants manifestacions patriòtiques. Tenia raó el poeta quan deia que la Pàtria tornaria a ésser lliure per la gràcia d'una cançó.

X.

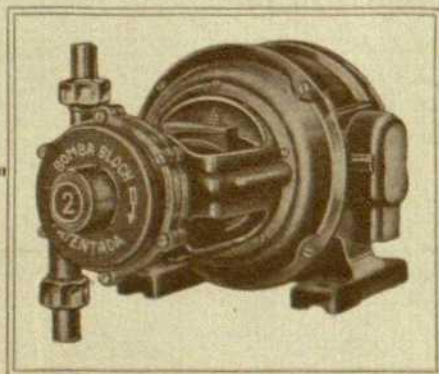
A I G U A

a qualsevulla alçada i en el caudal que es desitgi, pot obtenir-se còmoda, fàcil i econòmicament, adoptant una

BOMBA BLOCH

La única que no necessita engrassament.
La venen tots els bons electricistes de Catalunya.

Jaume Cuixart
: CONSTRUCTOR :

Sagunto, núm. 120
: BADALONA :

*Los niños deben lavarse
varias veces al día y siempre
con jabón Heno de Pravia*

EL JABÓN
HENO DE PRAVIA

es el más indicado para
las personas de cutis delicado,

como los

NIÑOS

pues en su esmerada pre-
paración no entran materias
que pueden dañar su piel.

PASTILLA 1.50

en todas las perfumerías, droguerías y bazares

**PERFUMERIA GAL
M A D R I D**